

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

**TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN
BUGÜNKÜ DURUMU**

Mart 2000

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1 Giriş	1
1.1 Büyüme ve Kurumlar Arasında İşlevsel Çeşitlilik	2
1.2 Mali Darboğaz	5
1.3 Yükseköğretimde Serbest Pazar Ekonomisi Yönelimleri	6
1.4 Bütçe Sistemi, İdari ve Mali Mevzuat	9
1.5 Kalite, Verimlilik ve Kişisel Olarak Topluma Karşı Sorumlu Kılınma	12
1.6 Yapısal Değişiklik	13
Bölüm 2 Türk Yükseköğretiminin Tarihçesi	17
Bölüm 3 Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme	23
3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları	23
3.2 Başvuru Sayıları	23
3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme	27
3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi	31
3.4.1 Yeni mezunların yerleşme oranı	32
3.4.2 Mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrenciler	32
Bölüm 4 Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları	39
4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları	39
4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları	43
4.3 Öğretim Elemanı Sayıları	46
Bölüm 5 Öğretim Üyesi Yetiştirme	51
5.1 Yurtdışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme	52
5.1.1 YÖK tarafından yurtdışına gönderilen araştırma görevlileri	53
5.1.2 MEB tarafından gönderilen öğrenciler	62
5.1.3 YÖK tarafından yapılan düzenlemeler	62
5.2 Yurtiçi Lisansüstü Programların Etkin Hale Getirilmesi	67
Bölüm 6 Program Geliştirme/Proje Çalışmaları	71
6.1 Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Reformu	71
6.1.1 Eğitim fakültelerinin akademik değerlendirilmesi (Akreditasyon)	79
6.2 Meslek Yüksekokulları	80
6.2.1 Fiziki imkanlar	81
6.2.2 Öğretim elemanı durumu	81
6.2.3 Tamamlanan projeler ve sağlanan gelişmeler	82
6.2.4 Lisans programlarına dikey geçiş	83
6.2.5 Okul-sanayi işbirliği	84
6.2.6 Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB)	85
6.2.7 Hedefler	86
6.3 Uzaktan Yükseköğretim ile İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar	90
6.4 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile İlgili Çalışmalar	92
6.4.1 ULAKNET Kurulumu	93
6.5 Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi	94
6.6 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi	95
Bölüm 7 Araştırma ve Yayın Faaliyetleri	99
Bölüm 8 Yükseköğretimin Finansmanı	105
8.1 Bütçe Ödenekleri	105
8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri	108
8.3 Yatırım Ödenekleri	110
8.3.1 Yeni yükseköğretim kurumlarının kurulması	110
8.3.2 Yatırım projesi sayılarındaki artış	110

8.3.3	Ödenek tahsislerinin yetersizliği	111
8.3.4	Üniversitelerin gayri menkullerinden kaynaklanan ödenek ihtiyacı	112
8.3.5	İlerleme ve çağdaşlaşma payı	112
8.3.6	Bütçe uygulamasından doğan finansman açığı	112
8.3.7	Yükseköğretimde fiziki alan yetersizliği	112
8.3.8	Yükseköğretimde araç-gereç yetersizliği	113
8.3.9	Halen devam etmekte olan ve 2000 yılı yatırım programında yer alan projelerin ödenek ihtiyacı	113
8.4	Cari Ödenekler	114
8.4.1	Yeni yükseköğretim kurumlarının kurulması	114
8.4.2	Yükseköğretim kurumlarına öğretim üyesi yetiştirmek için yapılan eğitim harcamaları	114
8.5	Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları	114
8.6	Öğrenci Başına Cari Maliyetler ve Öğrenci Katkı Payları	114
8.7	Yükseköğretimin Finansmanı İçin Öneriler	117
Bölüm 9	Türk ve Akraba Toplulukları ile İlişkiler	119
9.1	Türk Cumhuriyetleri ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler	119
9.1.1	Türkçe öğretimi	125
9.1.2	Öğrencilerin başarı durumu	126
9.1.3	Mezun olan öğrencilerin durumu	126
9.2	Yurtdışında ÖSYM Kılavuzunda Yer Alan Programlarda Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler	129
9.3	Öğretim Üyeleri	134
9.4	Yurtdışında Kurulan Ortak Üniversiteler	134
9.4.1	Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi	134
9.4.2	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	136
9.5	Vakıf, Şirket, Dernek ve Şahıslar Tarafından Açılan Yükseköğretim Kurumları	137
9.6	İşbirliği Anlaşmaları	138
9.7	Diploma Denkliği	138
Bölüm 10	Sorunlar ve Öneriler	141
10.1	Yükseköğretim Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler	141
10.2	Bütçe Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler	145

Bölüm 1

Giriş

Çağdaş yükseköğretimin kökenlerini Eflatun'un Academia'sına (M.Ö. 400), Aristo'nun Lyceum'una (M.Ö. 387), Çin'deki İmparatorluk Akademisi'ne (M.Ö.124), ve hatta bir araştırma kurumu niteliğini de taşıması nedeniyle, İskenderiye Müzesi'ne (M.Ö. 330-200) kadar götürmek mümkündür. Ancak, günümüzdeki yükseköğretim sisteminin en önemli kurumunu oluşturan üniversitenin prototipleri olan Bologna Üniversitesi'nin 1088, Paris Üniversitesi'nin 1160, Oxford Üniversitesi'nin ise, 1167 yılında kurulduğu göz önüne alındığında, çağdaş yükseköğretimin yaklaşık 900 yıllık bir geçmişe sahip olduğu genellikle kabul edilen bir husustur.

Dokuzyüz yıl içinde çeşitli aşamalardan geçerek gelinen bugünkü noktada, bir ülkenin yükseköğretim sisteminin:

- Araştırma üniversiteleri,
- Kitlesel eğitim yapan üniversiteler,
- Kısa süreli mesleki eğitim yapan kurumlar,
- Uzaktan öğretim kurumları,
- Ticari amaçla uzaktan öğretim yapan kuruluşlar,
- Şirketlerin bünyelerindeki eğitim birimleri

olmak üzere altı ana türdeki kurum ve kuruluştan oluştuğu görülmektedir. Bunlardan son ikisinin sistem içindeki oranları henüz çok az olmakla birlikte, özellikle ileri ülkelerde son yıllarda gelişme eğilimindedirler.

Eğitim-öğretimin yanında, araştırmanın da üniversitenin işlevleri arasına girmesinin geçmişi ise çok daha kısadır. İkiyüz yıldan daha kısa bir süre önce John Henry Newman ve Wilhelm von Humboldt ideal üniversiteyi, bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve pratik sonuçlarına bakılmaksızın araştırma yapılan bir kurum olarak tanımlamışlar ve eğitim-öğretim ile araştırmanın birbirlerini tamamlar nitelikte işlevler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak, son yüzyıl içinde meydana gelen bilimsel gelişmeler ve özellikle dünya savaşları sırasında bu gelişmelere dayalı olarak üretilen maddeler ve cihazlar, başta araştırma üniversiteleri olmak üzere, yükseköğretim sistemini, aynı zamanda milli Ar-Ge sisteminin de bir parçası haline dönüştürmüştür. Günümüzde bir ülkenin Ar-Ge sistemi:

- Özel Kuruluşların Ar-Ge birimleri,
- Kamu Ar-Ge kuruluşları,
- Yükseköğretim kurumları

olmak üzere üç ana tür kurumdan oluşmaktadır. Bu kurumların Ar-Ge sistemi içindeki işlevlerini kalın çizgilerle birbirlerinden ayırmak, özellikle günümüzde, her ne kadar

artık mümkün ve doğru değil ise de, yükseköğretim kurumlarının ana işlevini temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar yapmak ve lisansüstü eğitimle üst düzey Ar-Ge personelinin yetiştirmek olarak tanımlamak gerçekçi bir yaklaşımdır.

Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisinin son kırk yıldaki büyümesinin % 50'si Ar-Ge'ye yapılan yatırımların sonucudur. Bu ülkedeki Ar-Ge faaliyetlerinin % 73'ünün özel sektörde, % 11'inin kamu kuruluşlarında, % 16'sının ise üniversitelerde yürütülmesine karşılık, patentlerde atıfta bulunulan bilimsel literatürün yaklaşık % 75'i kamu kaynaklarından finanse edilen ve büyük bölümü üniversitelerde yürütülen araştırmaların sonucudur. Bu nedenle, insanlığın ulaştığı olduğu *bilgi toplumunun* temelini oluşturan bilgi teknolojileri (enformatik veya bilişim), ileri malzemeler, biyoteknoloji, esnek üretim teknolojileri gibi yeni ve ileri teknolojiler, araştırma üniversitelerinin bulunduğu Kaliforniya'daki *Silicon Valley*, Boston civarındaki *Route 128* ve North Carolina'daki *Research Triangle* gibi yörelerde kurulan çeşitli ölçeklerdeki özel kuruluşlarla üniversitelerin işbirliği yapmaları sonucunda geliştirilmiş, modern yönetim ve ileri üretim sistemlerinin entegre bir şekilde kullanılmasıyla ticari faaliyete dönüştürülmüştür.

Özetle, dokuzyüz yıllık bir geçmişini olan yükseköğretim sistemi, değişen şartlara uyum sağlayarak gelişen toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmiş, yetiştirdiği işgücü, yarattığı yeni bilgiler ve sağlık hizmetlerinden teknoloji transferine kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde topluma sunduğu çeşitli hizmetlerle, insanlığın sağlık, mutluluk ve refahına çok önemli katkılar yapmış, kültürü muhafaza etmiş ve geliştirmiş, hem kendisini yenilemiş, hem de toplumsal değişime öncülük etmiştir.

Coğrafi sınırların öneminin azaldığı, devletçiliğin yerini serbest pazar ekonomisine bıraktığı, özelleştirmeye hız verildiği ve rekabetin her alana damgasını vurduğu günümüzün küreselleşmiş dünyasında, yükseköğretim sistemi üç temel işlevi olan, *eğitim-öğretim*, *araştırma-geliştirme* ve *toplum hizmetleri* ile, ülke ekonomisinin itici gücü, ülkenin uluslararası rekabet gücünü belirleyen başlıca unsurlardan biri ve insanlığın ulaştığı olduğu *bilgi toplumu* aşamasında *bilgi ekonomisinin* beyni niteliğine bürünmüş *bilgi fabrikasıdır*.

Doksanlı yıllarda birçok ülke, yükseköğretimin finansman ve yönetiminde köklü reformlara sahne olmuştur. İlginç olan husus, gelişmişlik düzeyi, politik ve ekonomik sistemi ve yükseköğretim sisteminin yapısı bakımından büyük farklılıklar gösteren ülkelerdeki sorunların ve bunların çözümü için yapılan reform çalışmalarının, anahatları ve genel doğrultuları itibarıyla büyük benzerlikler göstermesidir.

Dünyada yükseköğretimin gündemini oluşturan sorunlar, bunların çözümü için önerilen yeni yaklaşımlar ve yürütülen reform çalışmalarını altı ana başlık altında toplamak mümkündür (*Higher Education: The Lessons of Experience*, The World Bank, 1994).

1.1 Büyüme ve Kurumlar Arasında İşlevsel Çeşitlilik

Gelişmekte olan ülkelerde ilk ve ortaöğretimdeki okullaşma oranlarının hızla yükselmesi, gelişmiş ülkelerde ise teknolojideki gelişmelerin yükseköğrenim görmüş

olmayı ve yetişkinlerin sürekli eğitimini neredeyse zorunlu hale getirmesi, tüm ülkelerde yükseköğretime olan talebi önemli ölçüde artırmıştır.

Çeşitli coğrafi bölgeler ve değişik gelişmişlik düzeyindeki ülkelerin 1985 ve 1995 yıllarındaki ortalama yükseköğretim okullaşma oranları Tablo 1.1'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, söz konusu on yıllık dönemde, eski Sovyet Bloğu ülkeleri hariç, tüm ülkelerdeki okullaşma oranlarında büyük artışlar meydana gelmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki okullaşma oranı yaklaşık olarak bir kat artmıştır.

Tablo 1.1 Bölge ve gelişmişlik düzeyine göre dünyadaki okullaşma oranları.

Bölge	Okullaşma Oranı (%)	
	1985	1995
DÜNYA ORTALAMASI	12,9	16,2
Gelişmiş Bölgeler	39,3	39,6
Kuzey Amerika	61,2	84,0
Asya/Okyanusya	28,1	45,3
Avrupa	26,9	47,8
Eski Sovyet Bloğu Ülkeler	36,5	34,2
Gelişmekte Olan Bölgeler	6,5	8,8
Sahra Afrikası	2,2	3,5
Arap Ülkeleri	10,7	12,5
Latin Amerika/Karayipler	15,8	17,3
Doğu Asya/Okyanusya	5,4	8,9
Doğu Asya/Okyanusya (Çin dahil)	2,9	5,3
Güney Asya	5,3	6,5
Güney Asya (Hindistan dahil)	6,0	6,4
En Az Gelişmiş Ülkeler	2,5	3,2

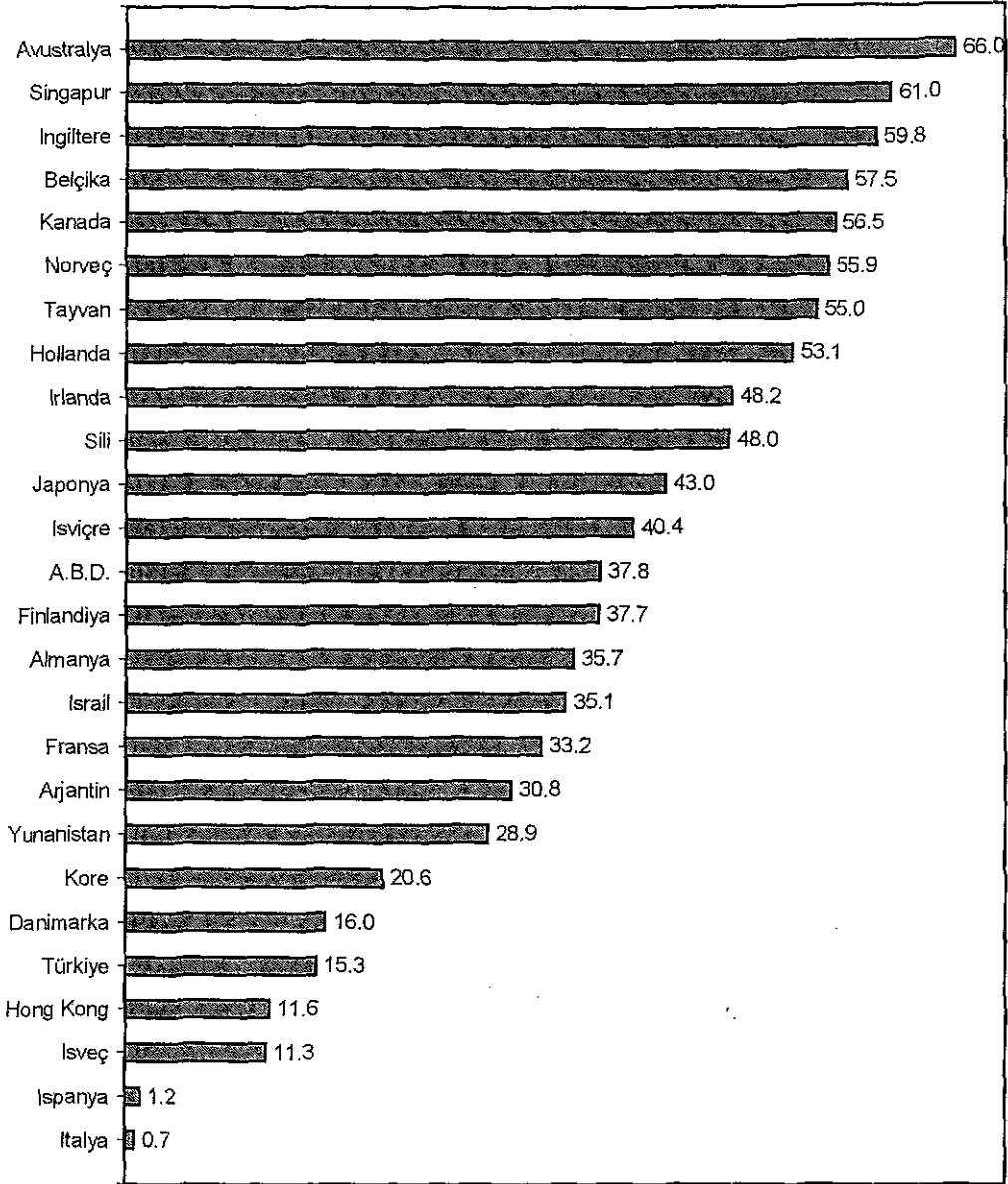
Kaynak: *Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action*, UNESCO Conference, Paris, 5-9 Ekim 1998, Working Document ED-98/CONF.202/CLD.23

Bu gelişmeler, tüm ülkeleri birim maliyeti daha düşük yükseköğretim kurumlarına yöneltmiş ve bunun sonucunda da yükseköğretim kurumları arasında işlevsel çeşitlilik artmıştır.

Bir ülkedeki tüm yükseköğretim öğrencilerinin, aynı zamanda yüksek lisans ve doktora programları da bulunan araştırma üniversitelerinde lisans düzeyinde öğrenim görmelerini düşünmek artık mümkün değildir. ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki yükseköğretim sistemi bu bakımdan tüm dünyaya örnek teşkil etmektedir (A Survey of Universities: The Knowledge Factory, *The Economist*, 4 October 1997). Bu eyaletteki çok sayıdaki iki yıllık *community college* ve *junior college* gibi, ülkemizdeki meslek yüksekokullarının dengi olan kurumların yanında, iki tane çok kampuslu eyalet üniversitesi ve çok sayıda özel üniversite vardır. *University of California*, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim yapılan bir araştırma üniversitesi; *California State University* ise, sadece lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim yapılan bir kitlesel eğitim üniversitesidir. Bu üniversitenin Mütevelli Heyet Başkanının ifadesine göre, üniversitenin birinci önceliği, eyaletteki ilk ve ortaöğretim kurumlarına nitelikli öğretmen yetiştirmektir.

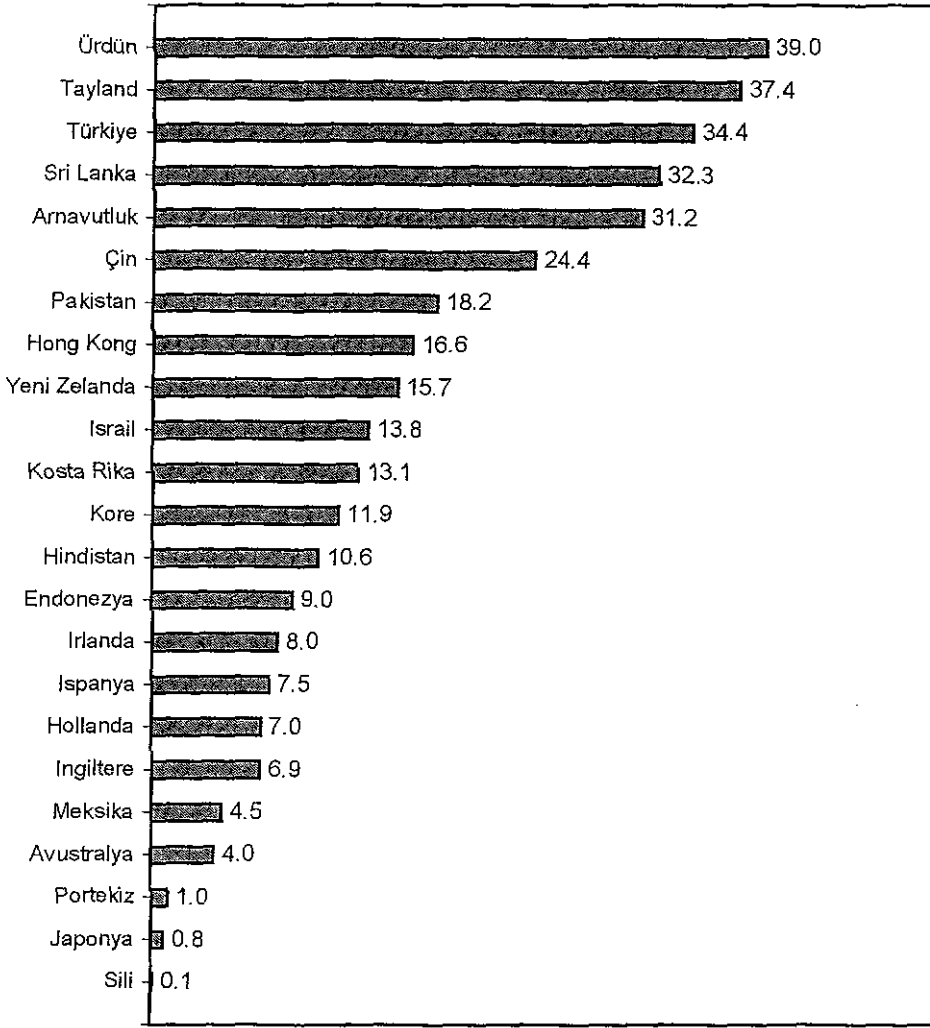
Ön lisans veya buna denk bir düzeyde mesleki ve teknik eğitim yapan kısa süreli yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı

Şekil 1.1’de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, bu tür kurumların sistem içindeki payı birçok ileri ülkede % 30’un üzerindedir.

Şekil 1.1 Kısa süreli yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içerisindeki yüzde olarak payı (Kaynak: *OECD Statistical Yearbook 97*).

Ülkemizdeki Açıköğretim Fakültesi’ne benzer bir kurumsal yapı içinde münhasıran bir diplomaya yönelik olarak uzaktan öğretim yapan kurumların bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.2’de gösterilmiştir. Bu tür yükseköğretim kurumlarının, daha ziyade, gelir düzeyi nispeten düşük ve nüfusu genç olan ülkelerde yaygın olduğu görülmektedir.

Şekil 1.2 Uzaktan öğretimin bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içerisindeki yüzde olarak payı (Kaynak: UNESCO Statistical Yearbook 97).

1.2 Mali Darboğaz

Seksenli yıllardan başlayarak, yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcama miktarlarında reel düşüşler meydana gelmiştir. Bunun başlıca nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Artan öğrenci sayıları,
- Hızla gelişen teknoloji konusunda öğrencilerin birim maliyeti daha yüksek alanlara kayması,
- Hızla gelişen teknolojinin daha pahalı ekipman kullanımını gerekli kılması,
- Kamu kaynaklarının toplumsal getirisi daha yüksek olan temel eğitim ve altyapı yatırımlarına kaydırılması,
- Devletçiliğin yerini serbest pazar ekonomisinin almaya başlaması.

Seksenli yıllarda bu etmenlerin sonucu olarak yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcamalardaki reel azalma, düşük gelir grubu ülkelerde

% 12,3, ait orta gelir grubu ülkelerde % 9,1 ve üst orta gelir grubu ülkelerde ise % 4,6 olarak gerçekleşmiş, yüksek gelir grubu ülkelerde ise % 0,9 artış meydana gelmiştir. *Bu gelişmeler, Dünya Bankası'nca yükseköğretimdeki kriz olarak nitelendirilmiştir.*

Çeşitli coğrafi bölgelerde ve değişik gelişmişlik düzeyindeki ülke gruplarında 1995 yılında yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan ortalama harcama miktarları Tablo 1.2'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, gelişmiş ülkelerdeki harcamalar, gelişmekte olan ülkelerdeki harcamaların yaklaşık altı katıdır. *Aynı yıl Türkiye'de yapılan harcama, sadece örgün öğretim göz önüne alındığında dünya ortalamasının yarısından, açıköğretim de dahil edildiğinde dörtte birinden az olarak gerçekleşmiştir.*

Tablo 1.2 Öğrenci başına kamu kaynaklarından yapılan harcamalar (1995).

	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD \$)
DÜNYA ORTALAMASI	3.370
Gelişmiş Bölgeler	5.936
Kuzey Amerika	5.936
Asya/Okyanusya	5.488
Avrupa	6.585
Eski Sovyet Bloğu Ülkeler	457
Gelişmekte Olan Bölgeler	967
Sahra Afrikası	1.241
Arap Ülkeleri	1.588
Latin Amerika/Karayipler	937
Doğu Asya/Okyanusya	709
Güney Asya	1.058
En Az Gelişmiş Ülkeler	252

Kaynak: *Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action*, UNESCO Conference, Paris, 5-9 Ekim 1998, Working Document ED-98/CONF.202/CLD.23

1.3 Yükseköğretimde Serbest Pazar Ekonomisi Yönelimleri

Yükseköğretim, artık tüm ülkelerde yarı kamusal bir hizmet olarak kabul edilmektedir. Çünkü, yükseköğretimin biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Bu getirilerin ekonomik ve sosyal boyutları Tablo 1.3'te özetlenmiştir. Siyasi otoritenin, yükseköğretimle ilgili alınacak kararlarda bu noktaları göz önüne alması son derece önemlidir.

Dünyadaki genel eğilim, birim maliyetin kişisel getirinin karşılığı olan kısmını reel öğrenim ücreti olarak vergi mükelleflerinden öğrencilere ve ailelerine kaydırmaktır. Ayrıca, beslenme ve barınma için yapılan sübvansiyonlar da azaltılmaktadır.

Bazı ülkelerde reel öğrenim ücretlerinin devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalara oranı Tablo 1.4'te gösterilmiştir. *Buradan açıkça görüldüğü gibi, yükseköğretim ancak zengin ülkelerde paralı olabilir yolundaki iddia tümüyle geçersizdir. Tersine, yükseköğretim ancak bu hizmeti ücretsiz olarak verebilecek kadar zengin olan ülkelerde reel öğrenim ücretine tabi olmayabilmektedir.*

Tablo 1.3 Yükseköğretimin getirileri.

	Toplumsal	Kişisel
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none">• Vergi gelirlerindeki artış• Üretkenlikteki artış• Tüketimdeki artış• İşgücü esnekliğinin artışı• Devletten beklenen mali desteğin azalması	<ul style="list-style-type: none">• Yüksek kazanç düzeyi• İş bulmada kolaylık• Yatırımda artış• Daha iyi çalışma koşulları• Kişisel/Mesleki hareketlilik
Sosyal	<ul style="list-style-type: none">• Suç oranındaki azalma• Bağış ve topluma hizmette artış• Vatandaşlık bilincinin gelişmesi• Sosyal kenetlenme• Teknolojiye uyum sağlama ve kullanma becerisinin gelişimi	<ul style="list-style-type: none">• Daha sağlıklı ve uzun yaşam• Çocuklar için daha iyi yaşam koşulları• Müşteri olarak daha iyi karar verebilme• Kişisel statünün yükselmesi• Daha fazla hobi ve boş zaman aktiviteleri

Tablo 1.4 Bazı ülkelerde devlet üniversitelerindeki reel öğrenim ücretlerinin kamu kaynaklarından öğrenci başına yapılan harcamalara oranı.

Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)	Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)
Şili	26	Japonya	9
Jamaika	25	Çin	9
Endonezya	25	Malezya	6
Vietnam	23	Tayland	5
Kore	23	Hindistan	5
İspanya	20	Pakistan	4
İsrail	20	Mısır	4
Kosta Rika	16	Sri Lanka	3
ABD	15	Honduras	3
Filipinler	15	Bolivya	3
Barbados	15	Macaristan	2
Kenya	12	Guatemala	2
Nepal	10	Türkiye	2
Kolombiya	10	Fransa	1

Kaynak: *Priorities and Strategies for Education*, The World Bank, Washington, D.C., 1995.

Yükseköğretimin devlet kurumlarında da reel öğrenim ücretine tabi kılınması giderek yaygınlaşmaktadır. Bazı ülkelerde uygulamaya konulan reel öğrenim ücretleri Tablo 1.5'te gösterilmiştir.

Tablo 1.5 Bazı ülkelerde uygulamaya konulan reel öğrenim ücretleri.

Ülke	Öğrenim Ücreti
Avustralya	3.300-5.500 \$
Birleşik Krallık	1.000 £
Çin	888 \$
Hollanda	2.250-3.150 \$
Yeni Zelanda	2.300 \$

Kaynak: A. Wagner, *Costs and Financing of Tertiary Education: OECD Trends and New Perspectives*, The World Bank, Washington, D.C., June 22, 1998.

Burada ilginç olan iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Birleşik Krallık'taki uygulamanın muhafazakar hükümet zamanında planlanmasına karşın, öğrenim ücretine her zaman karşı çıkmış sosyal demokrat hükümet zamanında hayata geçirilmesidir. İkincisi ise, Çin'deki öğrenim ücretinin fert başına milli gelirin birkaç katı olmasıdır. Çin'deki bu uygulamayla, öğrenim ücretlerinin harcamaları karşılama oranı, Tablo 1.4'teki % 9 düzeyinden % 20'ye yükselmiştir. Reel öğrenim ücreti uygulaması, eski Sovyet Bloğu ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaktadır.

Reel öğrenim ücretinin fırsat eşitliğini zedeleyerek ülkenin toplumsal dengesini bozmaması bakımından dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Reel öğrenim ücretinin yanında, başarılı ve muhtaç öğrenciler için karşılıksız burs; diğer öğrenciler için ise, borç alabilme imkanları mutlaka mevcut olmalıdır.
- Borçlara uygulanacak geri ödeme süreleri ve faiz oranları ticari faizlerden düşük, ancak geri toplama için yapılacak harcamaları fazlasıyla karşılayacak düzeyde olmalıdır.

Muhtaç öğrencilerin belirlenmesi, borçlara uygulanacak faiz oranlarındaki hakkaniyet ölçüsü ve geri ödeme mekanizmaları gibi hususlar birçok ülkenin gündemindedir. Mezuniyetten sonra vergi sürşarjı uygulanması ve ülkemizdeki YURTKUR eşdeğeri bir kamu kurumunun garantisi ve kısmi sübvansiyonu ile ticari bankaların da bu amaçla devreye sokulması, bu alandaki önemli yeni uygulamalardır.

Yükseköğretimde serbest pazar ekonomisi çözümlerinin ikincisi özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasıdır. Özel yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Tablo 1.6'da gösterilmiştir. ***Buradan açıkça görüldüğü gibi, özel yükseköğretim kurumlarının ancak zengin ülkelerde yaygınlaşabileceği yolundaki görüş de tümüyle geçersizdir.*** Nitekim, bu tür kurumlar başta Romanya olmak üzere, eski Sovyet bloğu ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları, daha ziyade, kar amacı gütmeyen vakıflar tarafından kurulmuş, yüksek prestijli araştırma üniversiteleri niteliğine sahip kurumlardır. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları ise, daha ziyade, kar amacı güden, kısa süreli mesleki ve teknik eğitim kurumları niteliğindedir. ***Bu bakımdan, özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasının arzu edilen sonuçları verebilmesi için, açık, şeffaf ve net standartlar ile nitel ve nicel performans göstergelerine dayalı akademik değerlendirme, kalite kontrol ve akreditasyon sistemlerinin kurulması zorunludur.*** Kamu kaynaklarından bu tür kurumlara yapılacak yardım ve katkıların bu tür standart ve göstergelere bağlanması kaçınılmazdır.

Devlet yükseköğretim kurumlarının karşı karşıya buldukları sorunları çözme ve dar boğazları aşmada serbest pazar ekonomisi kurallarına göre davranabilmeleri için girişimci yaklaşımlarla kaynak çeşitlendirmesine yönelmeleri, neredeyse tüm ülkelerde yükseköğretim gündeminin ana konularından biridir.

Tablo 1.6 Özel yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki yüzde olarak payı.

Ülke	% Oran
Filipinler	84
Kore	78
Japonya	76
Belçika	64
Endonezya	63
Kolombiya	61
Hindistan	60
Brezilya	59
Bangladeş	56
Hollanda	53
Nikaragua	44
Paraguay	42
Ürdün	35
Peru	34
Ekvator	30
Şili	30
Zaire	26
Nepal	25
Portekiz	25
ABD	24
Guatemala	19
Tayland	18
Meksika	17
Venezuela	17
Arjantin	15
Malezya	14
İtalya	12
İspanya	11
Kenya	7
Avusturya	6
Türkiye	4
İsveç	3
Pakistan	1

Kaynak: *Higher Education: The Lessons of Experience*,
The World Bank, Washington, D.C., 1994.

Devlet yükseköğretim kurumlarının günümüzde kabul edilen gelir kalemleri ve bunların kaynakları Tablo 1.7’de gösterilmiştir. *Ancak, bir devlet yükseköğretim kurumunun, bu tabloda gösterilen kaynakları değerlendirebilmesi için vazgeçilmez ön koşul, kurumun tabi olduğu bütçe sistemi ile idari ve mali mevzuatın o kuruma, serbest pazar ekonomisinin getirdiği rekabet ortamı içinde gereken biçimde hareket edebilme imkanlarını sağlamasıdır.*

1.4 Bütçe Sistemi, İdari ve Mali Mevzuat

Yükseköğretimin kaynakları ne kadar çeşitlendirilse çeşitlendirilsin, özel yükseköğretim kurumlarının payı ne kadar artarsa artsın, yükseköğretimin finansmanı, doğrudan ve dolaylı yollarla büyük ölçüde kamu kaynaklarına dayanmaya devam edecektir. *Dolayısıyla sorun, kamu kaynaklarının en etkin ve en verimli biçimde*

kullanılması ve kurumların tabi olduğu idari ve mali mevzuatın gereken esneklikleri sağlamasıdır.

Tablo 1.7 Devlet yükseköğretim kurumlarının gelir kalemleri ve kaynakları.

Gelir Kalemleri	Kaynaklar				
	Devlet (Vergi Mükellefleri)	Öğrenciler Ebeveynler	Ticari Kuruluşlar	Mezunlar Hayırseverler	Uluslararası Kuruluşlar
Devletin Bütçe Vasıtasıyla Doğrudan Katkısı	✓				
Öğrencilere Yapılan Katkılar					
• Burslar	✓		✓	✓	✓
• Sübvansiyonsuz Krediler		✓	✓		
• Sübvansiyonlu Krediler	✓		✓		
Mal ve Hizmet Üretimi					
• Sertifika Programları		✓	✓		
• Danışmanlık	✓		✓		✓
• Araştırma-Geliştirme	✓		✓		✓
• Mal Üretimi	✓		✓		
• Laboratuvar Testleri	✓		✓		
Kira ve Faiz Gelirleri			✓	✓	
Bağışlar			✓	✓	✓

Bu hususlar, özellikle devlet yükseköğretim kurumları bakımından son derece önemlidir. Dünyada halen uygulanmakta olan bütçe sistemlerini başlıca dört ana grupta toplamak mümkündür:

1. Bir önceki yıl yapılan ödenek tahsisi üzerinde pazarlık edilerek anlaşma yöntemi ile oluşturulan, çok sayıda fasıl ve kalemden oluşan bütçe,
2. Öğrenci sayısı gibi girdi göstergelerine göre hazırlanan bütçe,
3. Mezun sayısı, mezunların niteliği, yayımlanan bilimsel makale ve üretilen hizmetlerin niteliği gibi, çıktı göstergelerine göre hazırlanan bütçe,
4. Devlet katkısının doğrudan öğrencilere verilen voşerlerin kaydolunan kuruma ibraz edilmesi sureti ile öğrencilerin tercihlerine göre kaynak tahsisi (*voucher scheme*).

Yukarıda özetlenen bütçe sistemlerinin uygulanmakta olduğu bazı ülkeler Tablo 1.8'de verilmiştir. Bu sistemler arasında en verimsiz olanı, ülkemizde halen uygulanmakta olan birinci sistemdir. *Bu sistem, kamu kaynaklarının hem dağıtımında hem de kullanımında aşırı merkezîyetçi, bürokratik işlemleri çok yoğun, sınırlayıcı, çalışanları ve üniversite yöneticilerini motive etmeyen, yaratıcılığı engelleyen, üniversitelerdeki akademik ortamla bağdaşmayan bir yapıdadır. Bu olgu, üniversitelerimizdeki araştırma ve eğitim-öğretim faaliyetlerinde beklenen çağdaş uygulamaları, ne yazık ki olumsuz yönde etkilemektedir.*

Tablo 1.8 Bazı ülkelerde uygulanan bütçe sistemleri.

1. Sistem	2. Sistem	3. Sistem	4. Sistem
Arjantin	Birleşik Krallık	Avustralya	Şili
Brezilya	Çin	Danimarka	
Cezayir	Endonezya	Finlandiya	
Fas	Fransa	Hollanda	
Filipinler	Güney Afrika	İsrail	
Gana	İsveç		
Hindistan	Japonya		
Honduras	Kanada		
İtalya	Macaristan		
Kenya	Nijerya		
Nepal	Norveç		
Nijer	Vietnam		
Pakistan			
Papua Yeni Gine			
Peru			
Sudan			
Tanzanya			
TÜRKİYE			
Ürdün			
Venezuela			
Yemen			
Yunanistan			

Kaynak: *Higher Education: The Lessons of Experience*, The World Bank, Washington, D.C., 1994.

Buna karşılık tüm ileri ülkeler, girdi ve/veya çıktı göstergelerine dayalı torba bütçe sistemine geçmişlerdir. Bu sistemde devlet katkısı tek kalem olarak verilmekte, kurumlar diğer kaynaklardan elde ettikleri gelirleri (öğrenim ücretleri dahil) devlet katkısı ile birleştirerek, faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun harcama kalemlerine ayrılacak ödenekleri kendileri belirlemektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerde de bu yönde bir eğilim vardır. Örneğin, Arjantin'de 1997 yılında 1,5 milyar ABD doları olan toplam yükseköğretim bütçesinin %13'ü, göstergelere dayalı kısmı torba bütçe olarak dağıtılmış ve 70 milyon ABD doları tutarındaki ödenek öğretim üyelerine araştırma faaliyetlerindeki performanslarına göre yapılacak ek ödemelere ayrılmıştır. 1997'de % 13 olan bütçenin bu kısmının, 2000 yılında % 40'a çıkması hedeflenmiştir.

Devlet üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri ve bilimsel, teknolojik ve sosyoekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için **yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturulmalıdır**. Böyle bir ortamın oluşturulması için gereken ön koşul ise, **devlet üniversitelerimizin yurtdışındaki üniversitelerin ve vakıf üniversitelerimizin sahip olduğu idari ve mali yetkilere sahip olmalarıdır**.

1.5 Kalite, Verimlilik, Kurumsal ve Kişisel Olarak Topluma Karşı Sorumlu Kılınma

Toplumsal yaşamda çok önemli rolleri olan ve kamu kaynakları kullanan yükseköğretim kurumlarının topluma karşı daha fazla sorumlu kılınmaları yönündeki eğilim 80'li yıllardan itibaren güçlenmeye başlamıştır. 29 Mart 1985'de Birleşik Krallık'ta Sir Alex Jarrat Başkanlığında bir komite tarafından hazırlanarak bu ülkenin Rektörler Komitesi'ne (*Committee of Vice Chancellors and Principals - CVCP*) sunulan *Report of the Steering Committee for Efficiency Studies in Universities* başlıklı rapor, bu bakımdan dünya yükseköğretim tarihinde önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Nitel ve nicel performans göstergeleri deyimleri ilk kez *Jarrat Raporu* adı verilen bu raporda kullanılmış, bu tür göstergelerin kalite ve verimliliği ölçmede kullanılması, rektörün akademik liderlik vasfı yanında kurumun başlıca icra organı olması ve modern finansal yönetim tekniklerinin üniversitelerde yaygınlaştırılması gibi önerilere raporda yer verilmiştir.

Jarrat Raporu'nun yayınlanmasından bugüne kadar geçen onbeş yıl içinde akademik değerlendirme, kalite kontrolü ve akreditasyon tüm ülkelerde yükseköğretimin gündemine girmiştir. Birçok ülkede bu amaçlara yeni kurum ve kuruluşlar oluşturulmuş ve yöntemler geliştirilmiş, ABD ve Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde üniversiteler eğitim ve araştırma faaliyetlerine göre değerlendirilerek sıralanmış, bu sıralamaların periyodik olarak kamuoyuna duyurulması rutin hale gelmiş ve nihayet bir çok ülkede kaynak tahsisi performans göstergeleri ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Özellikle araştırma fonlarının dağıtımı, neredeyse tamamen kurumların ve öğretim üyelerinin münferit performanslarına endekslenmiştir.

Küreselleşen dünyamızda bu tür değerlendirme ve akreditasyonun uluslararası boyutlar kazanması muhtemel bir gelişmedir. Zira, işgücünün uluslararası hareketliliği artmış, ulusal düzeydeki şirketlerin transnasyonelleşmesi sonucunda üretim ve Ar-Ge faaliyetleri bir ülke yerine, birbirini tamamlayan parçalar halinde, birden çok ülkede yapılmaya başlanmıştır.

Tüm ülkelerde kaliteyi artırma yönündeki çabalar aşağıda sıralanan konular üzerinde odaklaşmaktadır:

- Etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi, çeşitli teşvik (performansa bağlı ek ödeme) ve müeyyidelerle (azalan sürekli iş garantisi) öğretim elemanlarının öğretici ve araştırmacı niteliklerinin yükseltilmesi,
- Kütüphane, laboratuvar, teçhizat, bilgisayar ve İnternet bağlantısı gibi öğretim, öğrenme ve araştırma altyapısının geliştirilmesi,
- Kaynakların ekonominin ihtiyaç duyduğu daha geçerli alanlara yönlendirilmesi, bu amaca uygun müfredatları olan yeni eğitim programlarının geliştirilerek uygulamaya konulması,
- Öğretim programları ile araştırma faaliyetlerinin, kurumun misyonuna uygun bir biçimde, entellektüel derinliğinin ve disiplinlerarası genişliğinin artırılması,
- Nisbi olarak azalan kamu kaynakları ve artan rekabet karşısında, kurumun misyon ve amaçlarına uygun idari teşkilatı ile kaynak yönetiminin kurularak etkin bir biçimde işletilmesi.

1.6 Yapısal Değişiklik

Yukarıda sıralanan hususlar, özellikle üniversitelerin klasik yapılarında köklü değişiklikleri gerektirmektedir. Öğretim üyelerinin yanında, özellikle mali kaynak yönetiminde uzmanlaşmış profesyonellerle, öğrencilere yönelik beslenme, barınma, sağlık, kültür ve spor hizmetlerinde görevli uzmanlar ve kurumun ürettiği mal ve hizmetleri pazarlayan kişiler, giderek artan bir şekilde yönetimde yer almakta ve bu tür faaliyetlerin gerektirdiği idari birimlerin ağırlığı artmaktadır.

Öte yandan, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin giderek disiplinlerarası nitelik kazanması, geleneksel kürsü, bölüm ve fakülteler arasındaki katı disiplin sınırlarını ortadan kaldırmakta, bunların yanında, çeşitli disiplinlerden gelen kişilerin oluşturduğu geçici ve sürekli grupların önemi artmaktadır.

İçinde bulunduğumuz ve görünür gelecekte geçerliliğini koruyacak olan sosyoekonomik ve teknolojik konjonktürün gerektirdiği yükseköğretim mezunu kişilerde aranan temel nitelikler şunlardır:

- Disiplinlerarası proje gruplarında çalışabilme yeteneği,
- Sorun çözebilme ve analitik düşünme yeteneği,
- Kendi dilinde ve en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği,
- Bilgisayar okuryazarlığı,
- Bir mesleki alanda derinlik yanında ilgili bir yan alan ile değişik bir alanda genişlik (örneğin, makine mühendisliği öğrencisinin çevre veya yazılım gibi ilgili bir yan alan ile, iktisat gibi değişik bir alanda dersler alması gibi).

Bu nedenlerle, ileri ülkelerdeki lisans programları sürekli olarak değiştirilmekte ve öğretim üyeleri bu değişiklikleri uygulamakla yükümlü kılınmaktadır. Söz konusu değişikliklerin ana hatlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Programların ana dal (*major*) ve en az bir yan dal (*minor*) şeklinde düzenlenmesi,
- Müfredatlar ve ders içeriklerinde grup çalışmasını içeren proje ve tasarımların ağırlığının artırılması,
- Bilgisayar uygulamalarının her dersin içeriğindeki ağırlığının artırılması,
- Alanlar ve disiplinler arasındaki ortak derslerin artırılması, hatta diplomaların genelleştirilmesi.

Son yıllarda, yükseköğretim kurumlarının geleneksel yapılarında en köklü değişikliklere yol açan unsur, ileri telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerine dayalı uzaktan eğitim ve bilgiye ulaşım teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü gelişmelerdir.

Uzaktan eğitim, öğrencinin öğrenim süresinin büyük bir bölümünde öğretmeni ile yüze temas halinde olmadığı, eğitim malzemesinin basılmış yazılı metinler halinde ve/veya diğer medya araçları vasıtası ile iletildiği ve öğrencinin öğretmeni ile, postayla gönderilen ödevler, telefon, televizyon, bilgisayar ve video gibi araçlarla iletişim kurabildiği, eğitim teknolojilerinin hızla artan bir yoğunlukta kullanıldığı bir öğretim türü olarak tanımlanmaktadır.

1830 yılında mektupla öğretime başlayan uzaktan eğitimde, daha sonraları telefon, televizyon ve video yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu tür öğretimin kurumsallaşmış ilk örneği, örgün yükseköğretime devam etme olanağı bulamayan yetişkinlerin eğitimi amacı ile 1969'da İngiltere'de kurulan ve herkese açık olduğu için *Open University* (Açık Üniversite) adı verilen üniversitedir. Bu üniversitenin halen 168.000 öğrencisi vardır. Türkiye'deki ilk uzaktan eğitim uygulaması 1974 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyete geçirilen **YAYKUR** ile başlayan mektupla öğretim olup, 1981 yılında bu kuruma kayıtlı öğrenci sayısı 10.000'e yaklaşmış idi. Bu öğrenciler daha sonra Anadolu Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyete geçirilen ve İngiltere'deki örnekten esinlenerek Açıköğretim Fakültesi adı verilen fakülteye devredilmiştir. Açıköğretim Fakültesi halen esas olarak posta ve televizyondan yararlanarak uzaktan eğitim yapan bir kurumdur.

Çok yakın bir geçmişte bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerinde meydana gelen başdöndürücü gelişmeler, bu iki alanı artık bir bütün olarak birleştiren *bilgi teknolojilerini* doğurmuştur. Bilgi teknolojileri uzaktan eğitimi günümüzde derin bir şekilde etkilemektedir. *İnternet artık süper bir bilgi otoyolu, World Wide Web ise Merkezi Sanal Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi olarak nitelendirilmektedir.* Posta, televizyon, video ve hatta düşük kapasiteli kişisel bilgisayarlar dahi artık ilkel uzaktan eğitim araçları olarak kabul edilmekte, bunların yerlerini, CD-ROM, multi medyalı kişisel bilgisayarlar, kişilerin kendi tempolarına göre öğrenmelerine imkan veren gelişmiş kişisel bilgisayarlar, kablolu televizyon, sistemleri, ağlara bağlanabilen iş istasyonları, video konferans sistemleri, elektronik haberleşme ve uydu üzerinden irtibatlandırılan eş zamanlı (*synchronous*) elektronik kürsü (verici) ve elektronik sınıflar (alıcı) almaktadır. *Özetle, mektupla öğretime başlayan uzaktan eğitimin yerini artık ileri bilgi teknolojilerinin kullanıldığı sanal (virtual) veya siber (cyber) eğitim, kitap raflarından oluşan kütüphanelerin yerini, merkezi dijital kütüphaneler almaya başlamıştır.*

Uzaktan eğitim yöntemi halen şu amaçlarla kullanılmaktadır:

- Kişilere gelişen teknolojilerin gerektirdiği yeni bilgiler vermek veya genel kültürlerini geliştirmek amacıyla meslek içi eğitim, iş başında eğitim gibi sürekli eğitim veya sertifika programları uygulamak,
- Bir yükseköğretim kurumunda mezuniyet için gereken kredilerin bir kısmını vermek üzere müferrit dersler vermek,
- Bir üniversite içinde bazı dersleri merkezi olarak vermek; konsorsiyumlar vasıtasıyla derslerin bir kısmını ortak olarak vermek; kaynak ya da içerik bakımından yüz yüze (örgün) eğitime destek olmak,
- Tamamen uzaktan eğitimle diploma vermek.

Uzaktan eğitim ile ilgili son gelişmeler Bölüm 6.3'te özetlenmiştir. Uzaktan eğitim ile ilgili dikkat çekici gelişmelerden biri de, yükseköğretim kurumlarının yanında, birçok ticari kuruluşun kar amacıyla bu sektörde faaliyet göstermesidir. *ABD'de 1996 yılından bu yana 1,7 milyar dolar tutarında risk sermayesi bu sektöre girmiştir. Kısacası, lise sonrası eğitim ABD'de başlı başına bir endüstri haline gelmiştir; bu sektörde yılda 300 milyar dolar harcanmaktadır.*

Doküzyüz yıllık bir kurum olan üniversite, bu süre içinde gelişen bilim ve teknoloji ve toplumsal ihtiyaçlara göre kendi kendine sürekli olarak yenileyebilmiş ve

toplumdaki prestijli konumunu koruyabilmiştir. Ancak, günümüzde üniversite, ileri bilgi teknolojilerinden kaynaklanan, bambaşka türde bir yapılanma ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Yeni teknolojilerin coğrafi sınır tanımaması nedeniyle, bu gelişmeye ayak uyduramayan kurumların, işlevlerinin önemli bir kısmını yitirmeleri kaçınılmazdır. Zira, ABD'nin en elit üniversitelerine dahi kayıt için gelen öğrenciler artık çeşitli uzaktan eğitim yöntemleriyle aldıkları dersler için kredi verilmesini talep etmektedirler. Kısa bir süre içinde, bir ülkenin öğrencileri başka bir ülkenin kurum veya kuruluşlarında uzaktan eğitimle aldıkları dersler için kredi talep edecekler, hatta diploma ibraz edeceklerdir.

Uzaktan eğitimde akademik değerlendirme, kalite kontrolü ve akreditasyon, dünya yükseköğretim gündeminin baş sıralarında yer alan konular arasındadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki uzaktan eğitim uygulamaları ile gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar arasında temelde önemli bir fark bulunmaktadır. Birinci grup ülkelerdeki uygulama daha çok çağ nüfusuna yönelik ve nispeten eski teknolojilere dayalıdır. Buna karşılık, gelişmiş ülkelerdeki uygulama ise, daha çok ileri teknolojilere dayalı olup, örgün eğitimde etkinlik ve verimliliği artırmak amacıyla veya yetişkinlerin sürekli eğitimi için kullanılmaktadır.

İleri teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin çağ nüfusunun eğitiminde örgün eğitimi tamamen ikame edeceğini düşünmek, en azından şimdilik gerçekçi bir yaklaşım olarak görünmemektedir.

İleri teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin diğer bir önemli niteliği ise, bu uygulamalarda üniversitelerin ticari kuruluşlarla işbirliği yapmasının gerekliliğidir. İdari ve mali mevzuatı bu tür işbirliğine elvermeyen ülkelerde ileri teknolojilerde dayalı uzaktan eğitimin yaygınlaşması zordur.

Bölüm 2

Türk Yükseköğretiminin Tarihçesi

Türk yükseköğretiminin tarihine ilişkin yayınların neredeyse tümünde, Selçuk Türklerinin 11. yüzyılda Bağdat'da kurdukları Nizamiye Medresesi ile Fatih Sultan Mehmet'in 1463'te kurduğu İstanbul Medresesi'ne atıflar vardır. Ancak, İslam ülkelerinin ve bu ülkelerdeki kurumların, Avrupa'nın karanlık çağlarında, daha önceki bilimsel birikimi muhafaza ettikleri, hatta bilime bazı katkılarda buldukları, bu birikimin Endülüs yoluyla Avrupa'ya geçtiği ve İslam medreselerinin aynı yolla Orta Çağ Avrupa'sındaki üniversiteleri etkiledikleri ne kadar doğruysa, bugünkü Türk yükseköğretiminin kökenlerini medreselerde aramak da o kadar yanlıştır.

Bugünkü yükseköğretim kurumlarımız, Batı'da olduğu gibi yüzlerce yıllık bir süreç içinde türlü değişikliklere uğrayarak ve hatta yer yer verilen büyük mücadeleler sonucunda şekillenmemiş, tersine, daha önce bu alandaki kurumlarımızın yerine geçmek üzere, Batı'dan olduğu gibi aldığımız kurumlardır.

Batı türü yükseköğretim kurumlarının ülkemizdeki ilk örnekleri, 1773'te kurulan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795'te kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827'de kurulan Tıbbiye ve 1834'te kurulan Harbiye'dir. Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru ve 20. yüzyılın başında, Fransa'daki *Grandes Ecoles*'e benzer bir şekilde çeşitli bakanlıklara bağlı olarak kurulan Mülkiye Mektebi (1877), Hukuk Mektebi (1878), Ticaret Mekteb-i Alisi (1882), Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane (1882) ve 1909'da Mühendis Mekteb-i Alisi adı ile reorganize edilen Mühendishane ile ara kademe teknik personel yetiştirmek amacıyla 1911'de kurulan Kondüktör Mekteb-i Alisi ülkemizdeki Batı türü yükseköğretim kurumlarının diğer örnekleridir. Bu kurumların bazıları bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Marmara, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik Üniversitelerinin nüveleridir. 1863'te kurulan ve 1912'de mühendislik bölümleri eklenen Robert Kolej ise ülkemizdeki ilk Anglo-Amerikan türü yükseköğretim kurumu olup, bugünkü Boğaziçi Üniversitesi'nin nüvesidir.

Gülhane Fermanı'ndan kısa bir süre sonra modern bir üniversitenin kurulması, 1846'da zamanın Maarif Meclisi'nce kabul edilmiş ve üniversite 1865'te açılmıştır. 1870 ve 1874'te iki kez reorganize edildikten sonra 1881'de kapanan üniversite, 1900'de Dar'ül-fünuni Osmani adı ile tekrar açılmış ve yeni kurulan Ulum-i Aliye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye şubelerinin yanında, daha önce kurulmuş olan Tıbbiye ve Hukuk mektepleri de Darülfünun'a bağlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasındaki ilk adımlar atılmaya başlanmış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra Darülfünun üzerinde önemle durmuş ve bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçre'li Profesör Albert Malche'nin 31 Mayıs 1932 tarihli raporundan kısa bir süre sonra 1933'te Darülfünun lağvedilerek yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. *1933 Reformu (Kanun No: 2252), çağdaş üniversitenin ülkemizdeki gerçek başlangıcıdır.*

Yüksek Mühendis Mektebi'nin 1944'te reorganize edilmesi ile İTÜ kurulmuş olup bunu 1946'da, Ankara'da daha önce kurulmuş olan mektep, fakülte ve enstitülerin birleştirilmesiyle kurulan Ankara Üniversitesi izlemiştir. Ayrıca, 1946'da 2252 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış, çıkarılan 4936 sayılı Kanunla üniversitelere *muhtariyet* verilmiştir.

1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretimin Anadolu'ya yayılması hız kazanmıştır.

1973-1981 arası üniversitelerin tam anlamı ile Anadolu'ya yayıldığı bir dönemdir. Türkiye'nin her bakımdan zor şartlar altında bulunduğu bu dönemde, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı on dokuza yükselmiştir. Hızla artmakta olan üniversite ve bunlara başvuran öğrenci sayıları karşısında 1974 yılında *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)* kurularak üniversitelere merkezi sınavla öğrenci alınmasına başlanmıştır. Yükseköğretime artan talep karşısında, aynı yıl kurulan ve mektupla öğretim yapan YAYKUR ile ülkemizde örgün öğretim yanında açıköğretim veya daha doğru bir deyimle uzaktan öğretime de başlanmıştır.

Burada bir parantez açarak, yükseköğretimde üniversiteler dışındaki gelişmelere de kısaca bakmakta yarar vardır. Üniversitelerden farklı olarak, Batı'daki politekniklere benzer bir şekilde kitlesel mesleki eğitime ağırlık vermek amacıyla kurulan akademiler, zaman içinde bu amaçlarından uzaklaşmışlar ve 1977'de çıkarılan 2095 sayılı Kanunla üniversiteler ile akademiler arasında işlevsel farklılık fiilen ortadan kalkmıştır. Ancak, üniversiteler ile akademiler arasında çekişme başlamış ve Danıştay akademilerin çıkardığı yönetmelikleri sürekli olarak iptal etmiştir.

Hızla artan genç nüfusun yükseköğretime olan talebi 1960'lı yılların ortalarından başlayarak, çeşitli alanlarda mesleki öğretim yapan elliye yakın, kar amaçlı yüksekokulun açılmasına yol açmış ve bu okullardaki öğrenci sayısı kısa süre içinde elli bine ulaşmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin bu okulları 1971'de Anayasa'ya aykırı bulması ile bu okullar 1418 sayılı Kanunla akademilere bağlanmıştır.

1981 yılına gelindiğinde ülkemizde:

- Üniversiteler
- Akademiler
- Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri
- YAYKUR

olmak üzere beş türde, toplam 166 yükseköğretim kurumunda 20.816 öğretim elemanı görev yapmakta ve YAYKUR'a kayıtlı 9.742 öğrenci dahil, toplam 237.369 öğrenci öğrenim görmekte idi.

1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları *Yükseköğretim Kurulu (YÖK)* çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Bu düzenleme kapsamında İstanbul'da Mimar Sinan, Marmara ve Yıldız Teknik, Ankara'da Gazi, Antalya'da Akdeniz, İzmir'de Dokuz Eylül ve Edirne'de Trakya Üniversiteleri mevcut kurumların reorganizasyon ve birleştirilmesi ile oluşturulmuş, Van'da ise Yüzüncü Yıl Üniversitesi adı ile yeni bir üniversite kurulmuştur. Böylece, Türk yükseköğretim sistemi 1982 yılı itibarı ile yirmi yedi üniversite ile bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuar ve meslek yüksekokullarından oluşan birleşik bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu meyanda, YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır.

Anayasa'da yer alan hükümlere uygun olarak getirilen yeni yasal düzenleme ile kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumları kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu tür ilk üniversite olan Bilkent Üniversitesi 1984'te kurularak faaliyete geçmiştir. Ancak, Bilkent Üniversitesi'nin yasal konumu, Anayasa Mahkemesi'nde açılan iki davanın sonucunda Mahkeme'nin bu tür üniversitelerin de kanunla kurulması gerektiğine karar vermesi üzerine, 1992 yılında çıkarılan 3785 sayılı Kanunla açıklığa kavuşmuştur.

ODTÜ'ye bağlı olarak faaliyet gösteren Gaziantep'teki fakülte ve okullardan oluşan Gaziantep Üniversitesi'nin 1987'de kurulması ile üniversite sayısı yirmi dokuza yükselmiştir.

3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitüsünün Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulması ile üniversite sayımız elliüçe yükselmiştir.

1993'te Anadolu Üniversitesi'nin ikiye bölünmesi ile Eskişehir'deki ikinci üniversite olan Osmangazi Üniversitesi, 1994'te ülkemizin üçüncü vakıf üniversitesi olan Başkent Üniversitesi ile Fransızca eğitim yapan Galatasaray Üniversitesi kurulmuştur.

1996'da 5, 1997'de 8, 1998'de 2, 1999'da ise 2 vakıf üniversitesinin kurulması ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan anlaşmaya göre kurulması kararlaştırılan İstanbul Batı Üniversitesi ile ülkemizdeki yükseköğretim kurumu sayısı 74'e yükselmiştir. Bunlardan, İstanbul Batı, Okan ve Ufuk Üniversiteleri henüz faaliyete geçmemiştir. Yükseköğretim kurumlarımızın kuruluş tarihleri Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Böylece, 1923-1924 eğitim-öğretim yılından 1999-2000 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 76 yıllık Cumhuriyet döneminde:

Tablo 2.1 Kuruluş tarihlerine göre üniversiteler.

	Üniversite	Bulunduğu İl	Kuruluş Tarihi
1	İstanbul	İstanbul	1933
2	İstanbul Teknik	İstanbul	1944
3	Ankara	Ankara	1946
4	Karadeniz Teknik	Trabzon	1955
5	Ege	İzmir	1955
6	Atatürk	Erzurum	1957
7	Orta Doğu Teknik	Ankara	1959
8	Hacettepe	Ankara	1967
9	Boğaziçi	İstanbul	1971
10	Dicle	Diyarbakır	1973
11	Çukurova	Adana	1973
12	Anadolu	Eskişehir	1973
13	Cumhuriyet	Sivas	1974
14	İnönü	Malatya	1975
15	Fırat	Elazığ	1975
16	Ondokuz Mayıs	Samsun	1975
17	Selçuk	Konya	1975
18	Uludağ	Bursa	1975
19	Erciyes	Kayseri	1978
20	Akdeniz	Antalya	1982
21	Dokuz Eylül	İzmir	1982
22	Gazi	Ankara	1982
23	Marmara	İstanbul	1982
24	Mimar Sinan	İstanbul	1982
25	Trakya	Edirne	1982
26	Yıldız Teknik	İstanbul	1982
27	Yüzüncü Yıl	Van	1982
28	Bilkent	Ankara	1984
29	Gaziantep	Gaziantep	1987
30	Koç	İstanbul	1992
31	Abant İzzet Baysal	Bolu	1992
32	Adnan Menderes	Aydın	1992
33	Afyon Kocatepe	Afyon	1992
34	Balıkesir	Balıkesir	1992
35	Celal Bayar	Manisa	1992
36	Çanakkale Onsekiz Mart	Çanakkale	1992
37	Dumlupınar	Kütahya	1992
38	Gaziosmanpaşa	Tokat	1992
39	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Kocaeli	1992
40	Harran	Şanlıurfa	1992
41	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İzmir	1992
42	Kafkas	Kars	1992
43	Kahramanmaraş Sütçü İmam	Kahramanmaraş	1992
44	Kırıkkale	Kırıkkale	1992

Tablo 2.1 (Devam)

45	Kocaeli	Kocaeli	1992
46	Mersin	İçel	1992
47	Muğla	Muğla	1992
48	Mustafa Kemal	Hatay	1992
49	Niğde	Niğde	1992
50	Pamukkale	Denizli	1992
51	Sakarya	Sakarya	1992
52	Süleyman Demirel	Isparta	1992
53	Zonguldak Karaelmas	Zonguldak	1992
54	Başkent	Ankara	1993
55	Osmangazi	Eskişehir	1993
56	Galatasaray	İstanbul	1994
57	Fatih	İstanbul	1994
58	Işık	İstanbul	1996
59	İstanbul Bilgi	İstanbul	1996
60	Sabancı	İstanbul	1996
61	Yeditepe	İstanbul	1996
62	Kadir Has	İstanbul	1996
63	Atılım	Ankara	1997
64	Beykent	İstanbul	1997
65	Çağ	Tarsus	1997
66	Çankaya	Ankara	1997
67	Doğuş	İstanbul	1997
68	İstanbul Kültür	İstanbul	1997
69	Maltepe	İstanbul	1997
70	Bahçeşehir	İstanbul	1998
71	Haliç	İstanbul	1998
72	İstanbul Batı	İstanbul	1998
73	Okan	İstanbul	1999
74	Ufuk	Ankara	1999

- Yükseköğretim kurumu sayısı 1'den 74'e,
- Öğrenci sayısı 2.914'den 1.419.927'ye,
- Yıllık mezun sayısı 321'den 198.654'e,
- Öğretim elemanı sayısı 307'den 63.866'ya

yükselmiş olup, yaklaşık olarak öğrenci sayısında 487, yıllık mezun sayısında 619, öğretim elemanı sayısında ise 208 katlık artışların gerçekleştirildiği ve yükseköğretim kurumlarının İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının sağlandığı görülmektedir.

Zaman zaman içinde bulunulan olumsuz siyasi ve ekonomik şartlara rağmen, yer yer verilen büyük mücadeleler ve büyük fedakarlıklarla sağlanan bu gelişme Türkiye Cumhuriyeti'nin gurur tabloları ve çağdaş uygarlığı yakalama azim ve iradesinin önemli simgelerinden biridir.

Bölüm 3

Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme

3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları

Ülkemizdeki çeşitli liselerden 1998-1999 ders yılında mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine göre dağılımı Tablo 3.1'de gösterilmiştir. Bu tablodan görüldüğü gibi, genel lise mezunlarının toplam mezunlar içindeki payı % 51,7, mesleki ve teknik lise mezunlarının payı ise % 48,3'tür. Liseden mezun olanların yıllara göre değişimi ise Tablo 3.2'de verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, 1982-1983 ders yılından 179.004 olan lise mezunu sayısı, 1998-1999 ders yılında 541.163'e yükselmiştir.

3.2 Başvuru Sayıları

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından düzenlenen yükseköğretime giriş sınavı, 1981-1998 yılları arasında iki basamaklı olarak uygulanmıştır. *Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS)* adı verilen birinci basamak sınavı, Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler alanlarındaki temel kavramlara dayalı olarak, okuduğunu anlama ve yorumlama yeteneklerini ölçen sınavdır. *Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS)* olarak adlandırılan ikinci basamak sınavı ise, esas olarak bilgi ölçen bir sınavdır. Üniversitelere yerleştirme, **ÖSS**, **ÖYS** ve *Ortaöğretim Başarı Puanlarının (OBP)* belirli katsayılarla çarpılarak toplanması sonucunda elde edilen yerleştirme puanları ile öğrencilerin tercihlerine göre yapılmaktaydı.

1999 yılından itibaren uygulanmaya konulan yeni sınav sisteminde, *İkinci Basamak Sınavı (ÖYS)* kaldırılmıştır. Üniversiteye yerleştirmenin, *Birinci Basamak Sınavı (ÖSS)* sonuçlarına *Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanının (AOBP)* bir katsayı ile çarpılarak eklenmesi sonucunda hesaplanan yerleştirme puanı ve öğrencilerin tercihlerine göre yapılması kararlaştırılmıştır.

Yükseköğretime giriş için:

- Lise son sınıf öğrencileri (beklemeli ve dışardan bitirenler dahil),
- Daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar,
- Daha önce bir yükseköğretim programına yerleştirilmesine karşın, program ve/veya üniversite değiştirmek amacıyla tekrar sınava girenler; bir yükseköğretim kurumunu bitirdikten sonra tekrar sınava girenler,

olmak üzere başlıca üç grup öğrenci **ÖSYM**'ye başvurmaktadır. **ÖSYM**'ye 1999 yılında başvuran 1.479.562 öğrenciden 1.433.717'si **ÖSS**'ye girmiştir. Başvuran adayların % 36,5'i lise son sınıf öğrencisi, % 41,5'i **ÖSS**'ye daha önce girip kazanamayanlar, % 22'si ise daha önceki yıllarda bir yükseköğretim programına yerleştirilenlerdir.

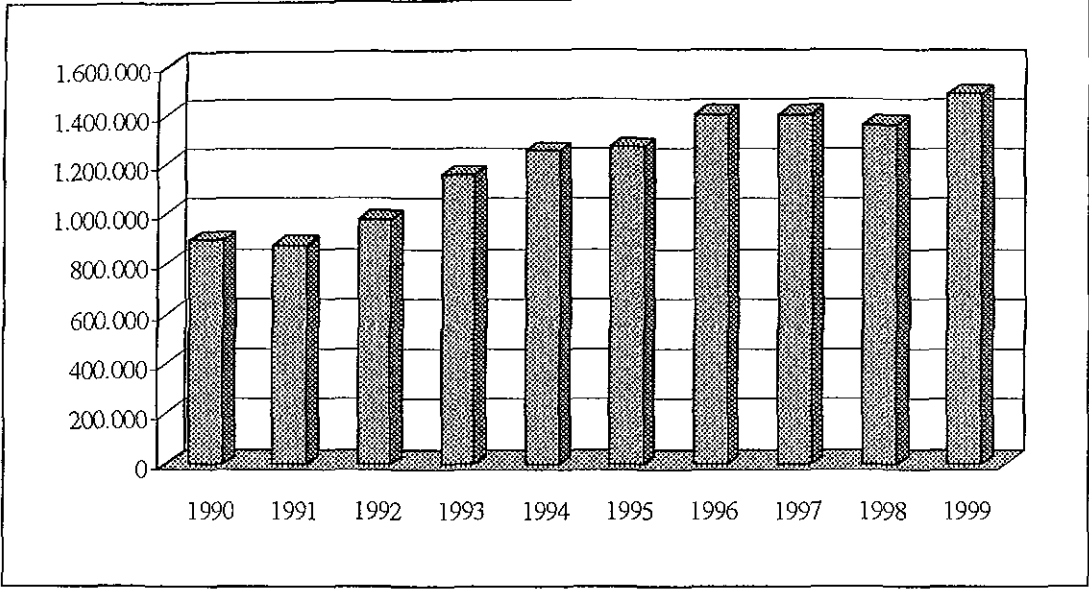
Tablo 3.1 1998-1999 eğitim-öğretim yılında liselerden mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine göre dağılımı.

		Mezun Sayısı
GENEL LİSELER		
Lise		227.182
Çok Programlı Lise		2.859
Anadolu Lisesi		21.069
Fen Lisesi		2.200
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi		599
Akşam Lisesi		—
Anadolu Öğretmen Lisesi		6.035
Özel Lise		19.819
TOPLAM		279.763
MESLEKİ TEKNİK LİSELER		
Erkek Teknik Öğretim	Endüstri Meslek Lisesi	68.874
	Çok Programlı Lise	9.882
	Teknik Lise	8.761
	Anadolu Meslek Lisesi	648
	Anadolu Teknik Lisesi	3.220
Kız Teknik Öğretim	Kız Meslek Lisesi	20.911
	Çok Programlı Lise	2.416
	Kız Teknik Lisesi	153
	Anadolu Kız Meslek Lisesi	4.002
	Anadolu Kız Teknik Lisesi	106
Ticaret ve Turizm Öğretimi	Ticaret Meslek Lisesi	44.645
	Çok Programlı Lise	5.740
	Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi	248
	Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	3.500
	Anadolu Dış Ticaret Meslek Lisesi	303
	Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi	214
	Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	3.028
	Anadolu İletişim ve Basın Yayın Meslek Lisesi	297
	Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi	63
Din Öğretimi	İmam Hatip Lisesi	79.479
	Çok Programlı Lise	2.144
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	1.682
Özel Eğitim	İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	22
	Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi	207
Anadolu Sağlık Meslek Lisesi		73
Özel Mesleki Teknik Liseler	Özel Mesleki Teknik Türk Lisesi	764
	Özel Mesleki Teknik Azınlık Lisesi	8
	Özel Mesleki Teknik Yabancı Lisesi	10
TOPLAM		261.400
GENEL TOPLAM		541.163

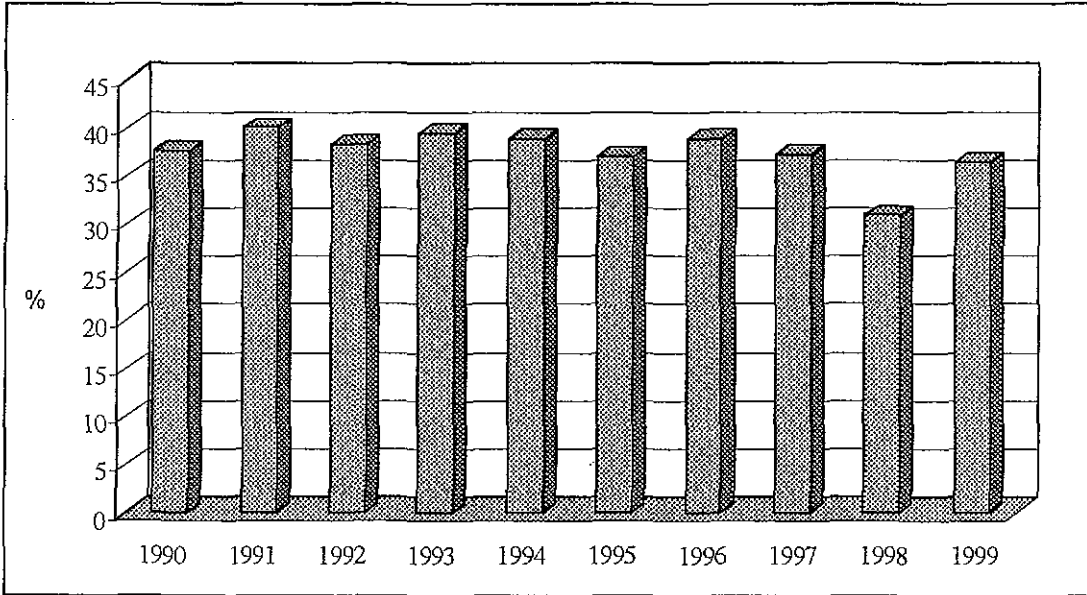
Tablo 3.2 Liselerden mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine ve yıllara göre değişimi.

	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98
GENEL LİSELER																
Lise	99.729	122.008	107.007	121.163	119.645	131.263	136.393	144.698	176.463	192.162	262.551	247.749	229.951	279.299	390.259	217.102
Anadolu Lisesi	1.830	2.161	2.822	2.824	3.159	3.959	4.498	4.722	6.640	7.611	10.799	10.971	18.300	14.785	13.292	12.460
Akşam Lisesi	1.756	775	-	-	-	528	524	663	658	756	782	1.120	1.193	986	1.486	14.561
Fen Lisesi	90	92	188	282	377	393	421	505	478	770	747	1.132	1.098	968	943	915
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	460	209	502
Anadolu Öğretmen Lisesi	2.275	1.791	2.353	2.588	3.293	3.250	2.892	2.565	2.966	1.348	2.452	2.967	3.839	4.256	4.045	4.733
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER																
Erkek Teknik Öğretim	26.696	31.823	35.115	42.500	47.935	47.118	48.839	58.419	68.617	72.991	94.317	66.512	75.733	92.109	98.850	104.260
Kız Teknik Öğretim	9.599	9.212	8.956	9.277	10.317	11.146	11.768	12.130	12.695	13.132	16.134	16.008	28.471	23.879	30.482	29.218
Ticaret ve Turizm Öğretimi	21.317	22.215	22.772	21.218	20.382	24.790	23.661	30.701	38.783	41.029	48.637	42.332	56.350	53.003	65.233	53.407
İmam-Hatip Liseleri	10.982	13.573	13.896	15.727	15.974	17.574	17.280	17.060	18.323	20.658	26.285	46.137	41.386	48.480	42.525	31.868
Resmi Liseler Toplamı	174.284	203.650	193.109	215.579	221.082	240.021	246.276	271.463	325.623	350.457	462.704	434.928	456.321	518.225	647.324	469.026
Özel Liseler Toplamı	4.720	4.542	4.711	5.362	5.371	6.337	6.867	7.593	9.921	11.411	12.278	13.834	16.517	13.078	16.288	7.672
GENEL TOPLAM	179.004	208.192	197.820	220.941	226.453	246.358	253.143	279.056	335.544	361.868	474.982	448.762	472.838	531.303	663.612	476.698

Başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı Şekil 3.1'de, lise son sınıf öğrencilerinin ÖSYM'ye yapılan başvurular içerisinde payı ise Şekil 3.2'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1 ÖSYM'ye başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi.

Şekil 3.2 Lise son sınıftaki öğrencilerin toplam başvuru içindeki payı.

Şekil 3.2'den görüldüğü gibi, yükseköğretime giriş kapısının önünde lise son sınıf öğrencilerinin yanında, eski lise mezunlarından oluşan büyük bir kitle bulunmaktadır. Bu kitle, dersanelere devam ederek, kalıplara dayalı çoktan seçmeli problem çözme üzerinde yoğunlaşmakta ve lisede aldığı formasyonu önemli ölçüde yitirmektedir.

Türk yükseköğretim sistemi üzerinde oluşan demografik baskının temel nedeni, genel lise mezunlarının herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremedikleri takdirde geçimlerini sağlayabilecek bilgi ve beceriden büyük ölçüde yoksun olmalarıdır. Ülkemizdeki işgücü piyasasında, işe yeni girenler için düzenlenen iş eğitimi programları yaygın olmadığı gibi, genel lise mezunlarımızın eğitimleri itibarıyla bu tür programlara hazır olup olmadıkları da tartışma konusudur.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Tablo 3.3'te özetlenen projeksiyonlarına göre, yükseköğretim çağ nüfusu (18-21 yaş) 1995'ten itibaren azalma eğilimine girmiştir. Ancak, ortaöğretimdeki okullaşma oranı ise sürekli olarak artmaktadır. Örneğin, 1985-1986'da % 32, 1990-1991'de % 37,6 olan bu oran, 1998-1999'da % 57,7'ye yükselmiştir. Bu nedenle, yükseköğretime giriş için başvuran öğrenci sayısında, son yıllarda görülen durağanlaşma eğilimine rağmen, özellikle sekiz yıllık temel eğitimin etkisiyle, önümüzdeki yıllarda artış beklenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan projeksiyonlara göre, 2005-2006 ders yılında ortaöğretimdeki öğrenci sayısı, 1.710.092'si genel liselerde, 2.484.051'i ise mesleki ve teknik liselerde olmak üzere, toplam 4.194.143'e ulaşacak, bu kademedeki okullaşma oranı ise % 79,4'e yükselecektir. Buna göre, önümüzdeki beş yıl içerisinde yükseköğretime giriş için başvuran aday sayısının 2.000.000'u aşacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 3.3 Yükseköğretim çağ nüfusunun yıllara göre değişimi.

Yıl	Çağ Nüfusu (18-21Yaş)
1994	5.093.000
1995	5.228.000
1996	5.184.000
1997	5.142.000
1998	5.102.000
1999	5.063.000
2000	5.025.000

3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme

1999-ÖSS'de, adaylara sözel ve sayısal bölümlerden oluşan bir sınav uygulanmıştır. Sözel bölüm Türkçe'yi kullanma gücü ve sosyal bilimlerdeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan, sayısal bölüm ise matematiksel ilişkilerden yararlanma gücünü ve fen bilimlerindeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan oluşmaktadır.

ÖSS'yi kazanan adaylar, meslek yüksekokulları ve açıköğretim programları ile ilgili yerleştirme işlemlerine, ilgili puan türünde 105,000 ve daha yüksek ÖSS puanı aldıkları takdirde girebilmektedirler. Adayların lisans programlarına yerleşebilmeleri için ÖSS'de ilgili puan türünde 120,000 ve daha yüksek ÖSS puanı almaları

gerekmektedir. Gerek ön lisans ve açıköğretim, gerekse lisans programlarına yapılacak yerleştirmede, adayların ÖSS puanlarına ağırlıklı ortaöğretim başarı puanlarının belli bir ağırlıkta katılmasıyla elde edilen Y-ÖSS puanları ve varsa ek puanları kullanılmaktadır. Özel yetenek sınavıyla öğrenci alan yükseköğretim programlarına başvurabilmek için ÖSS’de 105,000 ve daha fazla ÖSS puanı, öğretmenlik programları için ise 120,000 ve daha fazla ÖSS puanı almış olmak gerekmektedir.

1999-ÖSS sonucunda, örgün öğretim ile açıköğretim programlarına yerleştirilen toplam 448.475 adayın dağılımı Tablo 3.4’te gösterilmiştir. Örgün öğretime yerleştirilenlerin % 42,3’ü kız, % 57,7’si ise erkektir.

Tablo 3.4 1999-ÖSS’de örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilen ve kaydolan öğrenci sayıları.

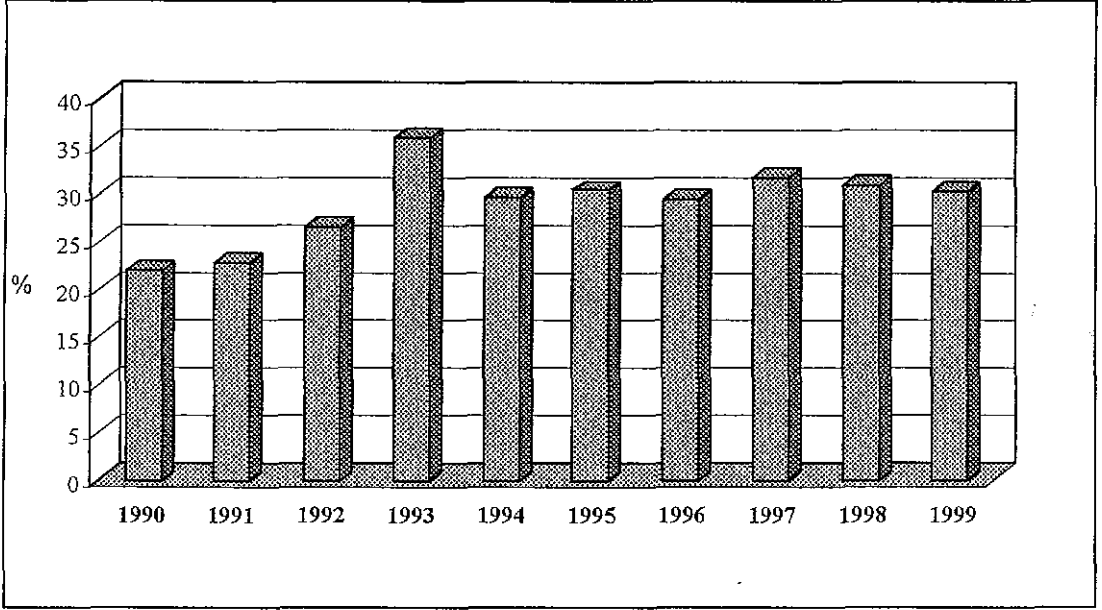
	Yerleştirilen (Y)	Kaydolan (K)	K/Y (%)
ÖRGÜN ÖĞRETİM			
Lisans	153.223	144.135	94,0
Ön Lisans	114.356	89.706	78,4
TOPLAM	267.579	233.841	87,4
AÇIKÖĞRETİM			
Lisans	126.262	97.144	76,9
Ön Lisans	54.634	29.179	53,4
TOPLAM	180.896	126.323	69,8
GENEL TOPLAM	448.475	360.164	80,3

Toplam yerleştirilenlerin (açıköğretim dahil) başvurulara oranının yıllara göre değişimi Şekil 3.3’te, yerleştirilen adayların örgün öğretim ile açıköğretime göre dağılımı ise Şekil 3.4’te gösterilmiştir. Açıköğretime olan talebin 1993 yılında maksimum düzeye ulaşması nedeniyle, başvuran adayların yaklaşık % 36’sı bir yükseköğretim programına yerleştirilmiştir. Bu oran, son 6 yıldır % 30 dolayındadır.

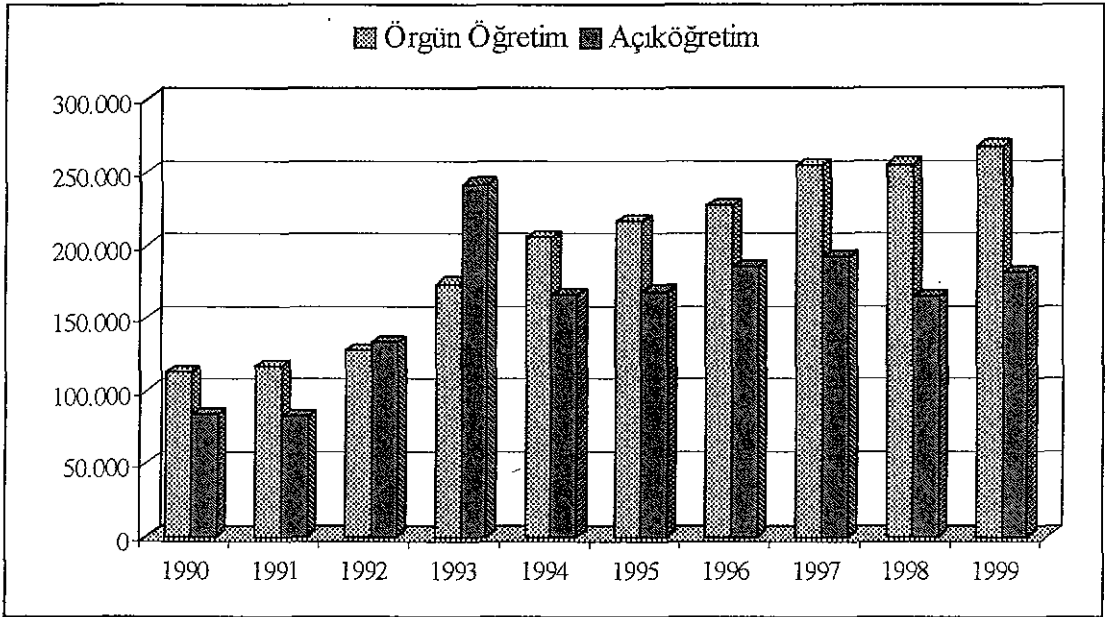
Tablo 3.3’ten görüldüğü gibi, örgün öğretimdeki lisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin büyük çoğunluğu kayıt yaptırmaktadır. 1999-ÖSS’de kontenjanları boş kalan lisans programlarının dağılımı Tablo 3.5’te gösterilmiştir.

1999-ÖSS sonucunda örgün öğretimdeki ön lisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin yaklaşık % 22’si, açıköğretime yerleştirilen öğrencilerin ise yaklaşık % 30’u kayıt yaptırmamıştır.

Örgün öğretimdeki ön lisans programlarına olan talebin, lisans programlarına göre düşük olmasının muhtemel nedenleri, meslek yüksekokulu mezunlarına yedek subaylık hakkı verilmemesi ve fakülte diplomasına atfedilen sosyal statüdür.

Şekil 3.3 Toplam yerleştirilenlerin başvurulara oranının yıllara göre değişimi.

Şekil 3.4 Örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilenlerin yıllara göre dağılımı.

Tablo 3.5 1999-ÖSS’de kontenjanları açık kalan lisans programları.

Program	Kontenjan	Kayıt Yaptırmayan	
		Sayı	Yüzde
Alman Dili ve Edebiyatı	530	177	33
Alman Dili ve Kültürü	50	47	94
Almanca Öğretmenliği	524	189	36
Arap Dili ve Edebiyatı	290	139	47
Fars Dili ve Edebiyatı	220	136	62
Fransız Dili ve Edebiyatı	385	203	53
Fransız Dili ve Kültürü	20	20	100
Fransızca Öğretmenliği	375	355	95
Mütercim-Tercümanlık (Fr)	120	64	53

Açıköğretim kontenjanları 1992 yılından itibaren büyük oranlarda artırılmış, 1999 yılında ise kontenjan sınırı tamamen kaldırılmıştır. Ancak, Tablo 3.6’dan da görüldüğü gibi, açıköğretime olan talep yıllar itibarıyla bağıl olarak azalmıştır. Bunun başlıca nedeni, derece ve kademe ilerlemesi almak amacıyla açıköğretime başvuran devlet memurlarının bu talebinin zaman içinde karşılanmış olmasıdır.

Tablo 3.6 Açıköğretim programlarına yerleştirilen ve kayıt yaptırmayan öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

Yıl	Kontenjan	Yerleştirilen	Kayıt Yaptırmayan	
			Sayı	Yüzde
1983	35.000	14.982	—	—
1984	40.000	47.999	16.996	35,4
1985	50.000	60.000	19.545	32,6
1986	60.000	68.911	26.189	38,0
1987	55.000	73.828	19.619	26,6
1988	60.000	81.356	17.067	21,0
1989	65.000	85.056	15.910	18,7
1990	65.000	83.388	16.366	19,6
1991	65.000	82.767	16.104	19,5
1992	205.917	132.561	23.831	18,0
1993	616.220	241.686	101.811	42,1
1994	991.661	165.853	44.470	26,8
1995	979.595	167.605	53.201	31,7
1996	575.220	185.136	46.780	25,3
1997	580.220	191.264	45.880	24,0
1998	Sınır yok*	164.611	42.347	25,7
1999	Sınır yok	180.896	54.573	30,2

* AÖF Kamu Yönetimi Bölümü hariç.

Vakıf üniversitelerine yerleştirilen toplam 15.987 öğrencinin üniversitelere göre dökümü Tablo 3.7’de verilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrencilerin, toplam örgün öğretime yerleştirilenler içindeki payı % 6’dır.

Tablo 3.7 1999 Yılında vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	4.192	Maltepe	437
Yeditepe	1.901	Beykent	415
İstanbul Bilgi	1.706	Işık	410
Başkent	1.455	Çağ	409
Fatih	1.161	Bahçeşehir	328
İstanbul Kültür	880	Atılım	269
Çankaya	733	Sabancı	255
Doğuş	578	Koç	226
Kadir Has	548	Haliç	84

Yurtdışındaki çeşitli üniversitelere yerleştirilen toplam 4.749 öğrencinin ülkelere göre dağılımı Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8 1999 Yılında yurtdışındaki ülkelere yerleştirilen öğrenci sayıları.

Ülke	Yerleştirilen Öğrenci Sayısı
Azerbaycan	308
Bulgaristan	55
Gürcistan	75
Hırvatistan	3
Kazakistan	228
Kırgızistan	294
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	3.634
Litvanya	17
Macaristan	13
Makedonya	1
Malta	21
Moldova	9
Romanya	91
TOPLAM	4.749

3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi

1999-ÖSS’ye giren 1.433.717 adaydan 105 ve daha yüksek puan alan aday sayısı 1.007.707; 120.00 ve daha yüksek puan alan aday sayısı ise 546.010’dur. Başvuran

adaylardan, daha önce sözü edilen 3 öğrenci grubunun başarı oranları Tablo 3.9'da gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, ilk sırayı % 36 başarı oranıyla daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar almakta, bu grubu % 32,1 başarı oranı ile daha önceki yıllarda sınavı kazananlar izlemektedir ve o yılki lise son sınıf öğrencileri ise % 22,6 başarı oranı ile en sonda gelmektedir. Ortaya çıkan bu sıralama, ortaöğretimle yükseköğretime giriş arasındaki kopukluğun açık göstergesidir.

Tablo 3.9 Yerleştirme sonuçlarına göre çeşitli grupların başarı yüzdeleri.

Aday Grubu	Başvuran	Yerleştirilen	Başarı Yüzdesi
Lise son sınıf öğrencisi	539.353	122.388	22,6
Daha önce kazanamayan	614.287	221.207	36,0
Daha önce kazanan	325.922	104.880	32,1
TOPLAM	1.479.562	448.475	30,3

3.4.1 Yeni mezunların yerleşme oranı

Yeni mezunların, açıköğretim dahil, sınavı kazanarak bir yükseköğretim programına yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki payı, 1983'deki % 59,5 değerinden başlayarak sürekli olarak azalmış ve 1998'de % 20,3'e düşmüştür. Bu pay, 1999'da ise % 27,3'e yükselmiştir. 1998'e göre artış oranı % 34,5'tir.

Sadece örgün öğretimdeki ön lisans ve lisans programları göz önüne alındığında, yeni mezunların 1998'de % 28,2 olan yerleşme oranı, 1999'da % 37,5'e yükselmiştir. Buna göre, 1998'den 1999'a artış oranı % 32,9'dur.

3.4.2 Mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrenciler

Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan meslek yüksekokullarına (MYO) yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu okullara yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki payının son beş yıldaki değişimi Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan MYO'larına yerleşenler.

Yıl	Sayı	Yerleşenler İçindeki Yüzde
1995	28.909	42,2
1996	32.784	41,3
1997	38.486	38,2
1998	32.922	37,2
1999	48.489	48,4

Görüldüğü gibi, mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan MYO'larına yerleşen öğrencilerin sayıları, 1999 yılında en yüksek değerine ulaşmış ve bir önceki yıla göre % 47,3'lük bir artış göstermiştir. Bu öğrencilerin, MYO'larına yerleşen toplam

öğrenci sayısı içindeki yüzdesi de 1999 yılında en yüksek değerine ulaşmış ve bir önceki yıla göre % 30,1'lik artış göstermiştir.

Mesleki ve teknik lise çıkışlı yeni mezun adaylardan 1998 ve 1999 yıllarında örgün öğretim ön lisans (MYO) ve lisans programlarına yerleşen öğrenci sayıları Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11 Mesleki ve teknik lise çıkışlı yeni mezunlardan örgün öğretim programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Ön Lisans	Lisans
1998	6.655	7.428
1999	13.428	10.294
Artış Yüzdesi	101,8	38,6

Eski mezunlar dahil, mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan örgün öğretim ön lisans (MYO) ve lisans programlarına yerleşen toplam öğrenci sayısının son beş yıldaki değişimi Tablo 3.12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.12 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan örgün öğretim programlarına yerleşenlerin yıllara göre değişimi.

Yıl	Sayı
1995	57.265
1996	63.647
1997	69.349
1998	65.121
1999	68.046

Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı öğrencilerden 1998 ve 1999 yıllarında teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları ile bu öğrencilerin teknik eğitim fakültelerine yerleşen toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.13'te gösterilmiştir.

Tablo 3.13 Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı adaylardan teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Teknik Lise	End. Mes. Lisesi	Toplam	Pay (%)
1998	786	1.561	2.347	53,8
1999	969	2.629	3.598	79,9
Artış Yüzdesi	23,3	68,4	53,3	48,5

1998 ve 1999 yıllarında öğretmenlik programlarına yerleşen öğretmen lisesi çıkışlı öğrencilerin sayıları ve bu öğrencilerin öğretmenlik programlarını kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.14'te verilmiştir. Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan *yeni mezun olanların* lisans programlarına yerleşme oranı 1998'de % 52,3 iken, 1999'da % 62,1'e yükselmiştir. Öğretmen liseleri, bu bakımdan fen liseleri (% 76) ve anadolu liselerinin (% 65,1) ardından üçüncü sıradadır.

Tablo 3.14 Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan öğretmenlik programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Sayı	Yerleşenler İçindeki Yüzde
1998	2.956	8,8
1999	4.251	13,6
Artış Yüzdesi	43,8	54,5

1998 ve 1999 yıllarında ticaret meslek lisesi, kız meslek lisesi ve otelcilik ve turizm meslek lisesi çıkışlı adaylardan mesleki eğitim fakültelerine yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu öğrencilerin bu fakülteleri kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.15'te gösterilmiştir.

Tablo 3.15 Ticaret meslek lisesi, kız meslek lisesi, otelcilik ve turizm meslek lisesi çıkışlı adaylardan mesleki eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Sayı	Pay (%)
1998	1.488	62,4
1999	1.654	91,3
Artış Yüzdesi	11,2	46,3

1998 ve 1999 yıllarında imam-hatip lisesi çıkışlı adaylardan bazı lisans programlarına yerleşen öğrencilerin sayıları Tablo 3.16'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16 İmam-hatip lisesi çıkışlı adaylardan bazı lisans programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Hukuk	Siyasal Bil.	Öğretmenlik	Din Kül. ve Ahlak Bil. Öğ.	İlahiyat
1998	232	277	3.285	322	1.420
1999	54	97	315	669	1.324

Açıkça görüldüğü gibi, yeni sınav sistemi ile mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrencilerin önünün tıkandığı yolundaki iddia doğru değildir. Başarılı öğrencilerin önü her programda açık olduğu gibi, kendi alanlarında devam eden öğrenciler büyük avantajlara sahiptirler.

1998 ve 1999 yıllarındaki sınavlara giren İletişim Meslek Lisesi kökenli toplam aday sayısı ile bunlardan iletişim fakültelerine ve diğer yükseköğretim programlarına yerleşenlerin sayıları Tablo 3.17'de verilmiştir. Buradan açıkça görüldüğü gibi, yeni sınav sisteminin iletişim meslek liseleri mezunlarının önünü tıkadığı yolundaki iddia da tamamen gerçek dışıdır.

Tablo 3.17 İletişim meslek lisesi çıkışlı adaylardan iletişim fakülteleri ile diğer yükseköğretim programlarına yerleşenlerin sayıları.

Sayı	1998	1999
Başvuran	361	532
İletişim Fakültelerine Yerleşen	6	7
Diğer Yükseköğretim Programlarına Yerleşen	128	237

1998 yılında mesleki ve teknik lise kökenli 139.734 yeni mezunun yanında 355.392 eski mezun, 1999'da ise 219.714 yeni mezunun yanında 345.963 eski mezun sınava girmiştir. Mesleki ve teknik liselerin ana amacı, mezunlarına mesleki ve teknik beceriler kazandırmak suretiyle, onların en kısa yoldan iş hayatına atılarak üretken hale gelmelerini sağlamaktır. Nitekim, ODTÜ Ekonomi Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Aysıt Tansel'in bu konuyla ilgili çalışmasında*, mesleki ve teknik lise mezunlarının iş bulma oranlarının genel lise mezunlarına kıyasla çok daha yüksek olmasının yanında, mesleki ve teknik ortaöğretimin kişisel getirisinin de genel lise eğitimine göre çok daha yüksek olduğu açıkça ortaya konmuştur.

Hal böyle iken, mesleki ve teknik lise mezunlarının, akademik eğitimlerindeki eksikliklerini giderebilmek ümidiyle dershanelere yönlendirildikleri, yukarıda verilen sayılardan açıkça görülmektedir. Bu, hem öğrenciler, hem de ülke açısından boşa giden bir yatırım ve büyük bir israftır.

1998 ve 1999 yıllarında mesleki ve teknik lise¹ çıkışlı son sınıf öğrencilerinden çeşitli lisans programlarına yerleşenlerin sayıları Tablo 3.18'de gösterilmiştir.

1998 yılında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 606 adaydan 350'si teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 1998'de bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 64.962 olduğuna göre, bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak % 0,54'tür. 1999 yılında ise, mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 548 adaydan 159'u teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 1999'da bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 72.379 olduğuna göre, bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak % 0,22'dir. **Son derece düşük bu oranlar üzerinde spekülasyon yapmanın hiçbir anlamı yoktur.**

* Tansel, A., *General Versus Vocational High Schools and Labour Market Outcomes in Turkey*, Ankara, 1999.

¹ Öğretmen Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Sekreterlik Meslek Lisesi, Astsubay Hazırlık ve Astsubay Sınıf Okulları, Diğer Meslek Liseleri.

Tablo 3.18 Mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden lisans programlarına yerleştirilenlerin sayıları.

	1998	1999
Başvuran Yeni Mezun Sayısı	139.734	219.714

Yerleşen Öğrenci Sayıları

Mühendislik	606	548
Uygulamalı Sosyal Bilimler	667	707
Hukuk	318	121
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	216	155
Öğretmenlik	2.900	3.522
Teknik Eğitim	745	1.108
Mesleki Eğitim	316	567
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğ.	10	603
İlahiyat	42	1.134
TOPLAM	5.820	8.465

Öte yandan, teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkışlı yeni mezun adaylardan teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayısı 1998’de 691 iken, bu sayı 1999’da 964’e yükselmiştir. Başka bir deyişle, 1998’den 1999’a mühendislik programlarına yerleşenlerin sayısındaki azalma 191 iken, teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayısındaki artış 273’tür. Birçok mühendislik mezununun öğretmenliğe başvurduğu, buna karşılık teknik eğitim fakültelerinin mezunlarının nerede ise tamamının öğretmen olarak işlerinin hazır olduğu göz önüne alındığında, *teknik liselerle endüstri meslek liselerinin yeni mezunlarının yeni sınav sisteminden dolayı mağdur değil, tersine avantajlı oldukları açıkça görülmektedir.*

Mesleki ve teknik lise mezunlarının 1999 yılına kadar ne ölçüde yanlış bilgilendirilerek, dersanelere yönlendirildiklerine ilişkin iki önemli göstereyi ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Bu göstergelerden birincisi, 1999’da 288 teknik liseden, ÖSS-SAY puanına göre lise ortalaması 120’den yüksek olan teknik lise sayısının sadece 42 olduğudur. Başka bir deyişle, 288 teknik liseden sadece 42’sinin ortalama öğrencisi, ÖSS’de 120’nin üzerinde puan alarak lisans programlarına aday olmaya hak kazanabilmektedir. Aslında, lisans programlarına yerleşme 135 puandan itibaren başlamaktadır. 1999 yılında, ÖSS-SAY puanına göre lise ortalaması 135’in üzerinde olan teknik lise sayısı ise sadece 4’tür.

İkinci önemli gösterge ise şudur: 1998’de 4.834 lisenin mezunları sınava girmiş ve bunlardan 1.093’ünün birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir. Sınavı kazanamayan 1.093 lise birincisinin % 75’i (822), mesleki ve teknik lisedendir. 1999 yılında ise 5.845 lisenin mezunları sınava girmiş ve bunlardan 1.311’inin birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir. Sınavı kazanamayan 1.311 lise birincisinin % 76’sı (993), mesleki ve teknik lisedendir.

Alan puanı ve ek puan uygulanması suretiyle, mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretime geçişte dersanelere mahkum edilmelerinin büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı açıktır. Bu husus, ebeveynler ve öğrenciler tarafından zaman içinde iyice anlaşıldığında, mesleki ve teknik ortaöğretim ülkemizde gerçekten rayına oturmuş olacaktır. Eğer bu yeni düzenleme yapılmamış olsaydı, mesleki ve teknik lise mezunu gençlerimiz dersanelerde mesleki ve teknik becerilerini kaybetmeye devam edeceklerdi.

Bölüm 4

Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları

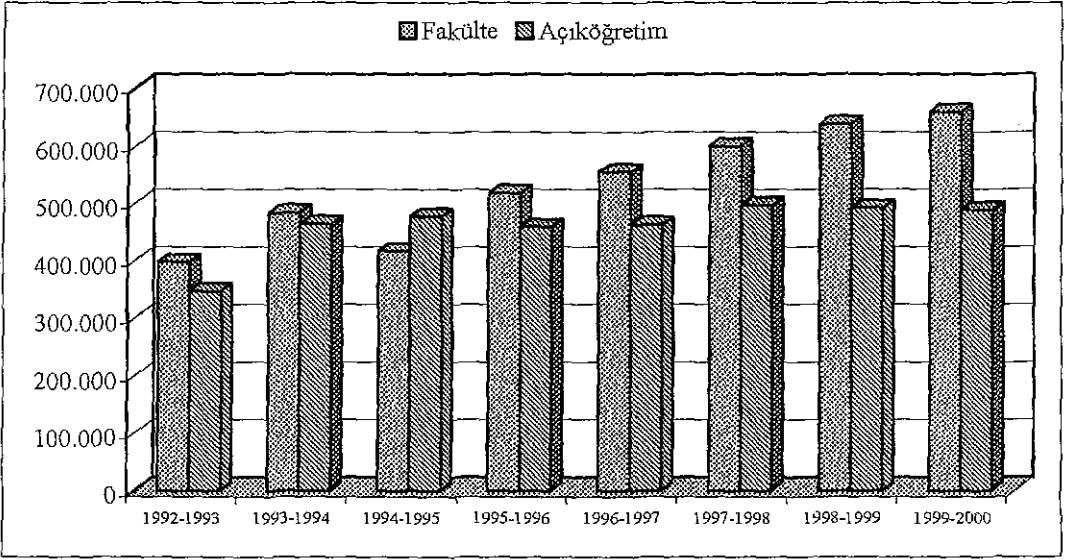
4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları

1999-2000 eğitim-öğretim yılı itibarıyla tüm yükseköğretim kurumlarında yürütülen lisans ve ön lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrencilerin dökümü Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

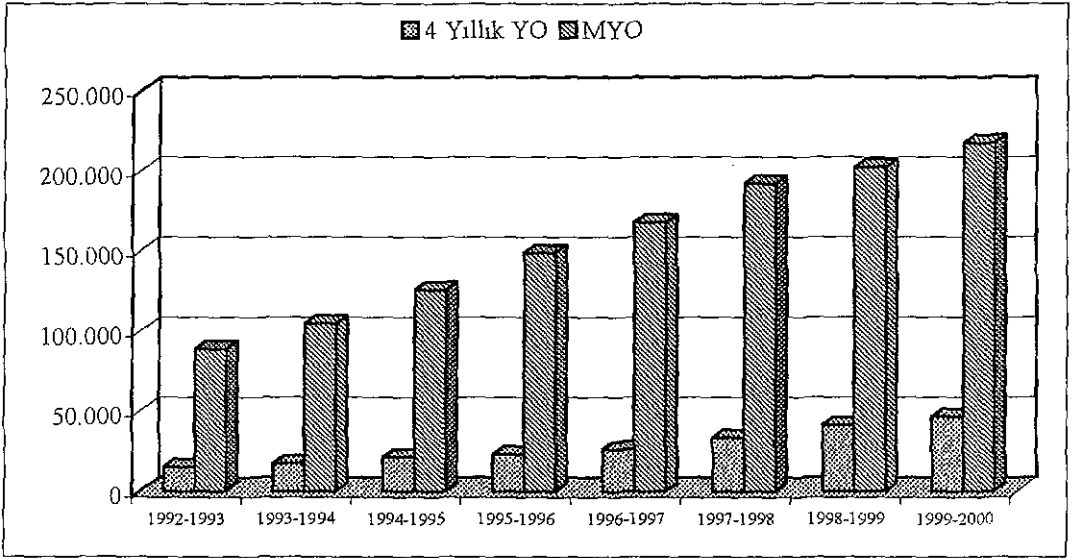
Tablo 4.1 1999-2000 Eğitim-öğretim yılındaki öğrenci sayıları.

		Öğrenci Sayısı
ÜNİVERSİTELER		
<i>Örgün Öğretim</i>		
Fakülteler		524.713
4 Yıllık Yüksekokullar		46.667
2 Yıllık Meslek Yüksekokulları		163.974
İkinci Öğretim	Lisans	134.541
	Ön Lisans	53.784
TOPLAM		923.679
<i>Açıköğretim</i>		
Lisans		340.067
Ön Lisans		148.502
TOPLAM		488.569
DİĞER YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI		
Lisans		7.338
Ön Lisans		341
TOPLAM		7.679
TÜRKİYE TOPLAMI		1.419.927

Lisans ve ön lisans düzeyindeki öğrencilerden, fakülte ve açıköğretimde kayıtlı olanların yıllara göre değişimi Şekil 4.1’de, 2 ve 4 yıllık yüksekokullarda kayıtlı olanların yıllara göre değişimi ise Şekil 4.2’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Fakülte ve açıköğretimde kayıtlı öğrencilerin yıllara göre dağılımı.

Şekil 4.2 2 yıllık meslek yüksekokulu ve 4 yıllık yüksekokullarda kayıtlı öğrencilerin yıllara göre dağılımı.

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kayıtlı öğrencilerden 16.787'si yabancı uyruklu olup bunların büyük çoğunluğu Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından gelen öğrencilerdir.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizdeki 1999 yılı yükseköğretim çağ nüfusu 5.063.000'dir. Buna göre, ülkemizde yükseköğretimdeki toplam okullaşma oranı % 27,7; örgün öğretimdeki okullaşma oranı ise % 17,9'dur. 1998'deki okullaşma oranları, sırası ile, % 26,7 ve % 16,9 idi.

Bölüm 4.2’de verilen lisansüstü öğrenci sayıları da eklendiğinde, 1999’da açıköğretim dahil, toplam okullaşma oranının % 29,3’e, sadece örgün öğretime dayalı okullaşma oranının ise % 19,5’e yükseldiği görülmektedir. Lisansüstü öğrenciler de dahil edilerek hesaplanan okullaşma oranları 1998’de, sırası ile, % 28,3 ve % 18,7 idi.

İki yıllık meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 23,6, toplam içindeki payı ise % 15,3’tür. Ülkemizde meslek yüksekokullarına benzer kısa süreli yükseköğretim kurumlarının, gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemleri içerisindeki payı ise % 30’un üzerindedir.

1999 yılı verilerine göre, açıköğretimin Türk yükseköğretim sistemi içerisindeki payı % 34,4’tür.

1999-2000 döneminde, üniversitelere bağlı 491 fakülte ile 161 yüksekokulda yürütülen lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.2’de, 394 meslek yüksekokulunda yürütülen ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı ise Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.2 Öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	31.547	4,5
Matematik ve Fen Bilimleri	66.897	9,5
Sağlık Bilimleri	66.593	9,4
Sosyal Bilimler	81.134	11,5
Uygulamalı Sosyal Bilimler	303.708	43,0
Teknik Bilimler	117.652	16,7
Ziraat ve Ormancılık	27.470	3,9
Sanat	10.920	1,5
TOPLAM	705.921	100,0

Tablo 4.3 Öğretim alanlarına göre ön lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	102	–
Matematik ve Fen Bilimleri	30	–
Sosyal Bilimler	574	0,3
Uygulamalı Sosyal Bilimler	87.195	40,0
Sağlık Bilimleri	10.868	5,0
Teknik Bilimler	99.820	45,8
Ziraat ve Ormancılık	12.405	5,7
Sanat	6.764	3,1
TOPLAM	217.758	100,0

1992-1993 eğitim-öğretim yılında başlatılan ve kamuoyunda *paralı gece öğretimi* olarak da bilinen ikinci öğretimdeki öğrenci sayılarının son beş yıldaki değişimi Tablo 4.4'te gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, ikinci öğretimdeki öğrenci sayısı son beş eğitim-öğretim yılında yaklaşık % 139'luk bir artış göstermiştir.

Tablo 4.4 İkinci öğretimdeki öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000
Lisans	56.082	77.636	100.594	121.497	134.541
Ön Lisans	22.583	29.454	39.692	46.001	53.784
TOPLAM	78.665	107.090	140.286	167.498	188.325

1999-2000 eğitim-öğretim yılında lisans ve ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemizdeki öğrenci sayıları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5 Örgün öğretimdeki öğrenci sayısı (lisans ve ön lisans) bakımından en büyük ve en küçük üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
İstanbul	58.533	Sabancı	249
Selçuk	47.039	Haliç	249
Gazi	46.435	Bahçeşehir	283
Marmara	42.423	Kadir Has	453
Ankara	34.986	Çağ	622

1999-2000 eğitim-öğretim yılında vakıf üniversitelerine kayıtlı toplam 36.244 öğrencinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 4.6'da gösterilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerindeki toplam öğrenci sayısının örgün öğretimdeki toplam öğrenci sayısına oranı % 3,9'dur.

Tablo 4.6 Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisans ve ön lisans öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	9.629	Koç	971
İstanbul Bilgi	4.903	Beykent	867
Yeditepe	4.614	Maltepe	768
Fatih	3.313	Atılım	687
Başkent	3.308	Çağ	622
Çankaya	1.976	Kadir Has	453
İstanbul Kültür	1.204	Bahçeşehir	283
Işık	1.136	Haliç	249
Doğuş	1.012	Sabancı	249

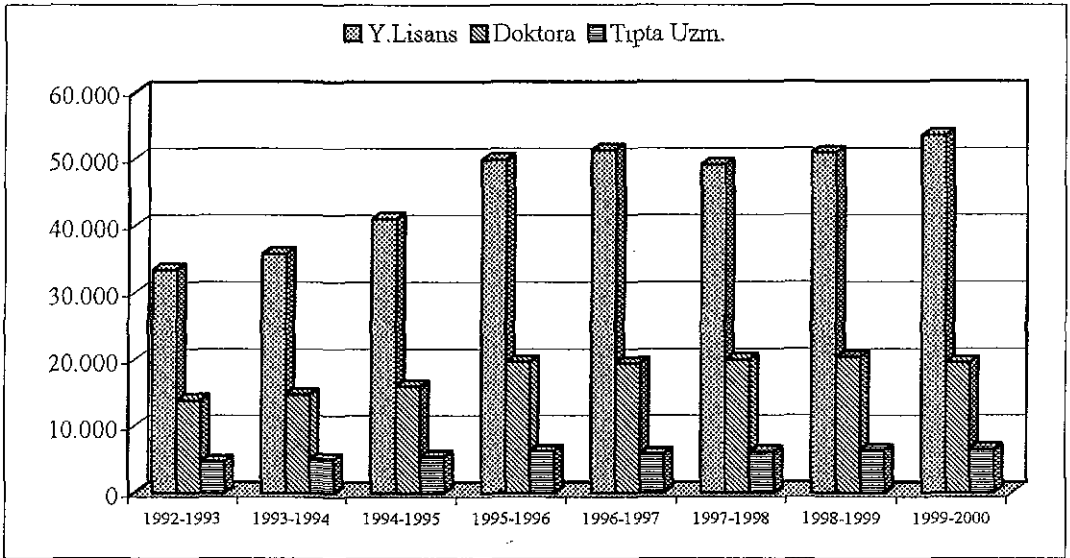
1998-1999 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden mezun olan öğrenci sayılarının dağılımı Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7 Yükseköğretim kurumlarından 1998-1999 eğitim-öğretim yılında mezun olan öğrenci sayıları.

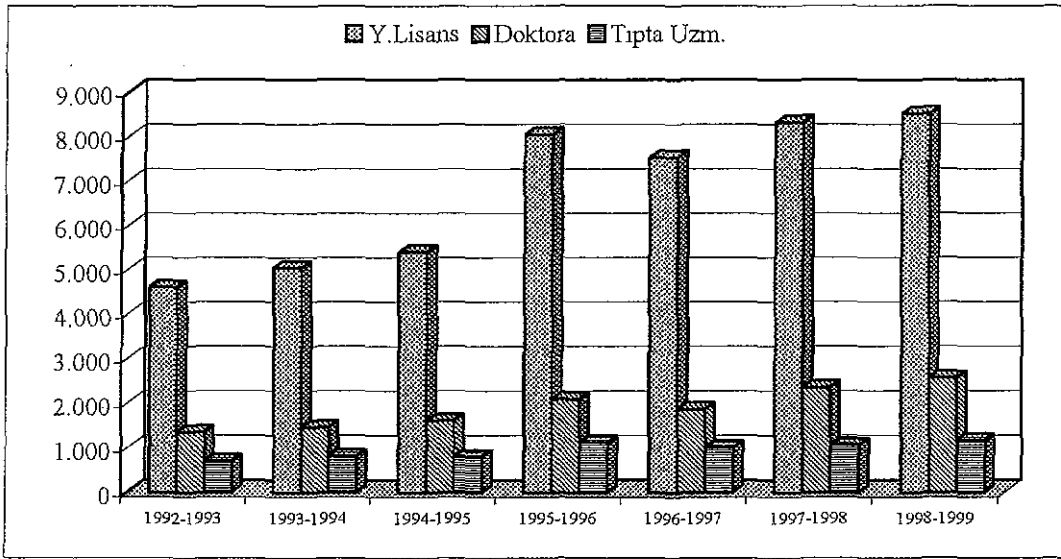
	Mezun Öğrenci	
	Sayı	Yüzde
Fakülteler	105.198	53,0
Yüksekokullar	6.959	3,5
Meslek Yüksekokulları	53.727	27,0
Açıköğretim	32.770	16,5
TOPLAM	198.654	100,0

4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları

Üniversitelerimize bağlı enstitülerde yürütülen yüksek lisans ve doktora (sanatta yeterlik dahil) ile tıp fakültelerinde yürütülen tıpta uzmanlık programlarındaki kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Şekil 4.3’te, mezun sayılarının yıllara göre değişimi ise Şekil 4.4’te gösterilmiştir.

Şekil 4.3 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarına kayıtlı olanların yıllara göre değişimi.

Şekil 4.4 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarından mezun olanların yıllara göre değişimi.

1983-1999 yılları arasındaki dönemde yüksek lisans öğrencisi sayısı 9.059'dan 53.547'ye, doktora öğrencisi sayısı (şanatta yeterlik dahil) 4.336'dan 19.543'e, tıpta uzmanlık öğrencisi sayısı ise 2.364'den 6.468'e yükselmiştir. Böylece, üniversiteler dışındaki, diğer eğitim kurumlarında bulunan 4.486 lisansüstü öğrencisi ile birlikte, 1999-2000 eğitim-öğretim yılında ülkemizdeki toplam lisansüstü öğrenci sayısı 84.044'e yükselmiştir.

1999-2000 eğitim-öğretim yılında yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrencilerin alanlara göre dağılımı Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8 Halen kayıtlı yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin alanlara göre dağılımı.

Alan	Yüksek Lisans		Doktora	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	1.389	2,6	621	3,2
Matematik ve Fen Bilimleri	4.262	8,0	2.111	10,8
Sağlık Bilimleri	2.308	4,3	3.252	16,6
Sosyal Bilimler	7.626	14,2	2.575	13,2
Uygulamalı Sosyal Bilimler	21.059	39,3	4.783	24,5
Teknik Bilimler	13.369	25,0	4.174	21,4
Ziraat-Ormancılık	2.530	4,7	1.628	8,3
Sanat	1.004	1,9	399	2,0
TOPLAM	53.547	100,0	19.543	100,0

Yüksek lisans öğrencilerinin % 5,2'si, doktora öğrencilerinin ise % 1,2'si vakıf üniversitelerinde öğrenim görmektedir. Lisansüstü öğrencilerin vakıf üniversitelerine göre dağılımı Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9 Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisansüstü öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	
	Y. Lisans	Doktora
Atılım	–	–
Bahçeşehir	7	–
Başkent	160	1
Beykent	9	–
Bilkent	471	222
Çağ	–	–
Çankaya	16	–
Doğuş	45	–
Fatih	154	–
Haliç	–	–
Işık	14	–
İstanbul Bilgi	297	–
İstanbul Kültür	17	–
Kadir Has	5	–
Koç	135	–
Maltepe	–	–
Sabancı	41	7
Yeditepe	1.398	–
TOPLAM	2.769	230

Yüksek lisans öğrencilerinin 1.107'si, doktora öğrencilerinin 398'i, tıpta uzmanlık öğrencilerinin ise 163'ü olmak üzere, toplam 1.668 lisansüstü öğrenci yabancı uyrukludur.

Üniversitelerimize bağlı 184 enstitüde, 505'i sağlık bilimleri, 537'si sosyal bilimler, 596'sı fen bilimleri ve 104'ü diğer uzmanlık enstitülerinde olmak üzere, toplam 1.742 doktora programı yürütülmektedir. Doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısına göre en büyük ve en küçük beş üniversitemiz Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10 Doktora öğrenci sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Ankara	2.434	Başkent	1
İstanbul	2.248	Mustafa Kemal	4
Marmara	1.430	Sabancı	7
İstanbul Teknik	1.172	Kafkas	9
Hacettepe	1.171	Muğla	13

4.3 Öğretim Elemanı Sayıları

Üniversitelerimizin çeşitli unvan kademelerinde görev yapan öğretim elemanı sayılarının son iki eğitim-öğretim yılındaki karşılaştırmaları Tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11 Üniversitelerdeki öğretim elemanları sayıları.

	1998-1999	1999-2000
Profesör	7.714	8.202
Doçent	4.330	4.755
Yardımcı Doçent	8.102	9.044
Araştırma Görevlisi	23.765	25.079
Diğer Öğretim Elemanları	15.259	16.786
TOPLAM	59.170	63.866

Diğer eğitim kurumlarındaki 538 öğretim üyesi ve 497 diğer öğretim elemanı ile birlikte 1999-2000 ders yılında ülkemizdeki toplam öğretim elemanı sayısı 64.901'dir. Öğretim üyelerinin 148'i yabancı uyrukludur.

En fazla ve en az öğretim üyesine sahip beş üniversitemiz Tablo 4.12'de gösterilmiştir.

Tablo 4.12 Öğretim üyesi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı	Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	1.898	Çağ	10
Ankara	1.425	Bahçeşehir	10
Hacettepe	1.237	Doğuş	10
Gazi	1.208	Haliç	16
Ege	1.073	İstanbul Kültür	18

1998-1999 eğitim-öğretim yılından 1999-2000'e, üniversitelerimizdeki toplam öğrenci sayısı % 2,7'lik artışla 1.374.457'den 1.412.248'e, örgün öğretim öğrencisi sayısı % 4,7'lik artışla 881.897'den 923.679'a yükselmiştir. Bunların yanında, toplam öğretim elemanı sayısının % 7,9'luk artışla 59.170'den 63.866'ya, öğretim üyesi (profesör, doçent ve yardımcı doçent) sayısının ise % 9,2'lik artışla 20.146'dan 22.001'e yükseldiği görülmektedir.

1999-2000 ders yılında, lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarda görev yapan öğretim üyeleri ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarının öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.13'te gösterilmiştir. Öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısı 35'ten 32'ye düşmüştür.

Tablo 4.13 Lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim üyesi sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı	
		1998-1999	1999-2000
Dil ve Edebiyat	617	54	51
Matematik ve Fen Bilimleri	2.262	30	30
Sağlık Bilimleri	6.968	11	10
Sosyal Bilimler	1.846	49	44
Uygulamalı Sosyal Bilimler	3.783	83	80
Teknik Bilimler	3.809	33	31
Ziraat ve Ormancılık	1.385	24	20
Sanat	483	23	23
Diğer Alanlar	830	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	22.001	35	32

1998-1999 eğitim-öğretim yılından 1999-2000'e, Matematik ve Fen Bilimleri ile Sanat alanları dışındaki tüm alanlarda, küçük de olsa bir iyileşme görülmektedir. Ancak bu oran, sağlık bilimleri dışındaki tüm alanlarda, ileri ülkeler ortalamalarından oldukça fazladır. Sağlık bilimlerinde ise, öğretim üyelerinin belirli merkezlerde yığılmış olmasından kaynaklanan ve geçmişten gelen bir dağılım sorunu vardır.

Ön lisans programlarındaki ders veren öğretim elemanı sayıları ile ders veren öğretim elemanı başına örgün öğretim öğrencisi sayıları Tablo 4.14'te verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, diğer öğretim elemanları da dahil edilmesine karşın, ön lisans programlarındaki genel oran, lisans düzeyindeki genel oranın çok üzerindedir.

Tablo 4.14 Ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim elemanı sayısı ile öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci/Öğretim Elemanı Sayısı	
		1998-1999	1999-2000
Dil ve Edebiyat	242	-	-
Matematik ve Fen Bilimleri	6	-	5
Sağlık Bilimleri	299	39	36
Sosyal Bilimler	114	7	5
Uygulamalı Sosyal Bilimler	705	124	124
Teknik Bilimler	1.393	77	72
Ziraat ve Ormancılık	115	145	108
Sanat	61	118	111
Diğer Alanlar	1.913	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	4.848	46	45

Öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu beşer üniversite Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15 Öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı	Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı
Kadir Has	4	Yeditepe	70
Sabancı	6	Çanakkale 18 Mart	72
İzmir Y. Tek. Enst.	6	Doğuş	88
Adnan Menderes	15	Niğde	102
Haliç	15	Dumlupınar	187

Üniversitelerimizdeki öğretim üyesi sayısının yetersizliği, Tablo 4.16'dan da görüldüğü gibi, alt alanlara inildiğinde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, başta öğretmen yetiştirme olmak üzere, kritik ileri teknoloji alanlarında çok ciddi bir öğretim üyesi açığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Tablo 4.16 Değişik alanlarda öğretim üyesi başına düşen lisans öğrenci sayıları.

Alan	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı	
	1998-1999	1999-2000
İlköğretim	477	416
Okul Öncesi Öğretmenliği	477	310
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	149	146
Yabancı Dil Öğretmenliği	106	100
Teknik Eğitim	106	88
İktisat	87	86
Mesleki Eğitim	81	79
İşletme	79	68
Sosyal Bilimler Öğretmenliği	95	68
Fen Bilimleri Öğretmenliği	77	57
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	105	44
Bilgisayar Mühendisliği	40	43
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	44	41
İnşaat Mühendisliği	38	37
Makine Mühendisliği	39	36
Malzeme-Metalurji Mühendisliği	24	22

1992 yılından sonra kurulmuş olan 25 devlet üniversitesindeki öğretim üyesi başına düşen lisans öğrenci sayıları, Tablo 4.17'de gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, bu üniversitelerimizdeki toplam öğretim üyesi sayısı, geçen ders yılından bu ders yılına

% 20 oranında artışla, 3.094'ten 3.711'e yükselmiştir. Bu artış, yükseköğretimin ülke sathına yayılması bakımından küçümsenmemesi gereken bir gelişmedir.

Tablo 4.17 Yeni kurulan devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ile öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayıları.

Üniversite	1998-1999		1999-2000	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Abant İzzet Baysal	142	36	152	38
Adnan Menderes	142	17	160	15
Afyon Kocatepe	78	68	107	58
Balıkesir	106	63	163	44
Celal Bayar	187	49	226	46
Çanakkale Onsekiz Mart	75	86	101	72
Dumlupınar	69	163	66	187
Galatasaray	39	31	51	52
Gaziosmanpaşa	85	36	89	35
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	46	--	51	--
Harran	90	41	102	38
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	38	4	53	6
Kafkas	47	22	59	24
Kahraman Maraş Sütçü İmam	85	30	111	29
Kırıkkale	138	17	158	22
Kocaeli	251	41	285	40
Mersin	103	36	227	19
Muğla	67	48	78	45
Mustafa Kemal	87	43	96	44
Niğde	71	134	102	102
Osmangazi	326	20	349	22
Pamukkale	195	40	211	40
Sakarya	226	40	268	39
Süleyman Demirel	302	44	326	45
Zonguldak Karaelmas	99	28	120	28
TOPLAM	3.094		3.711	

Bölüm 5

Öğretim Üyesi Yetiştirme

Üniversitelerimiz için gerekli öğretim üyesi sayılarının belirlenmesindeki başlıca etkenler, yükseköğretimdeki okullaşma oranı, çağ nüfusu ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün projeksiyonlarına göre, 2005 yılında ülkemizdeki yükseköğretim çağ nüfusunun 5.362.000 olacağı tahmin edilmektedir. Türk yükseköğretim sisteminin 2005 yılındaki hedefleri:

- Toplam okullaşma oranı = % 40
- Açıköğretim payı = % 25
- Lisans öğrencilerinin payı = % 45
- Ön lisans öğrencilerinin payı = % 30

olarak konulduğu takdirde, toplam öğrenci sayısı ve bunun dağılımı aşağıdaki şekilde olacaktır:

- Toplam öğrenci sayısı = 2.145.000
- Açıköğretimdeki öğrenci sayısı = 536.000
- Örgün öğretimdeki lisans öğrenci sayısı = 965.000
- Örgün öğretimdeki ön lisans öğrenci sayısı = 644.000

Bu hedefe ulaşabilmek için önümüzdeki beş yıl içerisinde açıköğretimdeki öğrenci sayısı esas olarak sabit tutulurken, yaklaşık olarak, örgün öğretim lisans programlarında % 37, ön lisans programlarında ise % 195 oranında ek kapasite yaratılması gerekmektedir.

Örgün öğretimdeki lisans programlarındaki öğrenci sayısının 965.000'e çıkması durumunda, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının bugünkü değeri olan 32'nin korunması halinde bile, 30.000 öğretim üyesine gerek duyulacaktır. Bugünkü öğretim üyesi sayımız olan 22.001'in aynen korunduğunu varsayarsak, önümüzdeki beş yılda yaklaşık 8.000 yeni öğretim üyesi yetiştirilmesine gerek vardır. Söz konusu oranın 25'e düşürülmesi hedeflendiğinde, sisteme girmesi gereken yeni öğretim üyesi sayısı ise yaklaşık olarak 17.000'e çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, yeni öğretim üyelerinin alanları arasındaki dağılımın da değişmesi gerekmektedir. Ağırlığın, öğretmen yetiştirme, bilgisayar mühendisliği, işletme, hukuk, iktisat, elektronik mühendisliği, inşaat mühendisliği ve makine mühendisliği gibi ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlara verilmesi zorunludur.

Yükseköğretim kurumlarımızda halen 25.079 araştırma görevlisi çalışmaktadır. Bu elemanlara yurtiçinde, yurtdışında veya kısmen yurtiçinde, kısmen de yurtdışında

doktora yaptırılarak üniversitelerde kalmaları sağlanabildiği takdirde, önümüzdeki beş yıl içerisinde 17.000 yeni öğretim üyesini sisteme sokmamız mümkündür.

Meslek yüksekokullarında doktora derecesine sahip öğretim üyeleri görev yaptığı gibi, bu dereceye sahip olmayan öğretim görevlisi, okutman ve uzmanlar da görev yapmaktadır. Halen bu okullarımızda görev yapan öğretim elemanı sayısı 4.848 olup, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 45'tir. Bu yüksek oran korunduğu takdirde dahi, ön lisans programlarındaki öğrenci sayısının 644.000'e çıkması durumunda, istihdam görecektek öğretim elemanı sayısı yaklaşık 14.000 olacak ve şu andaki sayının aynen korunduğu varsayımıyla, yaklaşık olarak 10.000 yeni öğretim elemanına gerek duyulacaktır. Söz konusu oranın 35'e düşürülmesi hedeflendiğinde, istihdam edilmesi gereken yeni öğretim elemanı sayısı yaklaşık olarak 14.000'dir.

5.1 Yurtdışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme

Öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurtdışına öğrenci gönderme işlemleri, 1987 yılına kadar 1416 sayılı Kanun kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmüştür. 1987 yılında 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesinde değişiklik yapılarak, üniversitelerin de yurtdışına eleman göndermeleri sağlanmıştır.

1992 yılında kurulan 23 yeni üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsünün öğretim üyesi gereksinimini karşılamak amacıyla 3837 sayılı Kanun'a eklenen geçici 24. madde ile gerek 1416 sayılı Kanun çerçevesinde MEB tarafından, gerekse 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kanalıyla üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri adına yurtdışına gönderilmesi planlanan öğrenci sayıları Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1 1993-2000 yılları arasında MEB ve YÖK kanalıyla yurtdışına gönderilmesi planlanan toplam öğrenci sayıları.

Yıl	Kontenjan
1993	1.380
1994	700
1995	700
1996	700
1997	700
1998	700
1999	620
2000	620

Tablo 5.1'deki sayılar, MEB ile YÖK'e tahsis edilen toplam kontenjan sayısını göstermektedir. Geçici 24. maddeye göre 1993 yılındaki 1.380 kontenjanın tümünün YÖK'e tahsis edilmiş olmasına karşın, 1994 yılından itibaren bu kontenjanların MEB ile YÖK arasında nasıl dağıtılacağı belirtilmemiştir. 1994-2000 yılları arasında YÖK'e tahsis edilen kontenjan sayılarının yıllara göre dağılımı Tablo 5.2'de gösterilmiştir. Buradan da görüldüğü gibi, 1996 yılından itibaren kontenjan sayılarında önemli azalmalar olmuştur.

Tablo 5.2 YÖK'e tahsis edilen yurtdışı bursların yıllara göre dağılımı.

Yıl	YÖK'e Verilen Kontenjan
1994	500
1995	300
1996	200
1997	200
1998	200
1999	100
2000	80

5.1.1 YÖK tarafından yurtdışına gönderilen araştırma görevlileri

1987 yılından 1999 yılı sonuna kadar YÖK tarafından lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışındaki 27 değişik ülkeye gönderilen araştırma görevlilerinin toplam sayısı 3.442'dir. Bu araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı Tablo 5.3'te, ülkelere göre üniversiteler bazında dağılımları ise Tablo 5.4'te gösterilmiştir.

Tablo 5.3'ten de görüldüğü gibi, şu ana kadar gönderilen toplam 3.442 araştırma görevlisinden 1.282'si (% 37) 1993 yılı içerisinde gönderilmiştir. Gerek YÖK'e tahsis edilen kontenjan sayılarındaki azalma, gerekse yurtdışına gönderilecek elemanların seçimindeki standartların yükseltilmesi nedeniyle, 1996 yılından itibaren yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin sayılarında düşme meydana gelmiştir.

Yurtdışına gönderilen öğrencilerin yaklaşık % 48'i Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD), % 40'ı İngiltere'ye gönderilmiştir. Geriye kalan % 12'si ise 25 değişik ülkeye gitmiştir.

Bugüne kadar yurtdışına gönderilen 3.442 araştırma görevlisinin % 36'sı (1.223 kişi) halen eğitimlerine devam etmektedir. Bunların, bağlı oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.5'te verilmiştir.

Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinden eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye geri dönen 1.616 kişinin üniversite bazında dökümü Tablo 5.6'da verilmiştir. Bu araştırma görevlilerinin 369'u, sadece yüksek lisans derecesi alarak geri dönmüştür. Bu kişilerin yurtdışına gönderilmelerinin ana amacının doktora derecesi almak olduğu göz önüne alındığında, yurtdışında bir derece aldıkları için *kağıt üzerinde hukuki açıdan başarılı* gözükse de bu kişilerin aslında *başarısız* oldukları ortaya çıkmaktadır.

Eğitimlerini tamamlayamadan Türkiye'ye geri dönen 316 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.7'de gösterilmiştir. Geri dönen öğrencilerin yaklaşık % 41'i *akademik başarısızlık*, % 12'si ise *sağlık* nedenleriyle Türkiye'ye dönmüşlerdir. Geriye kalan % 47'nin büyük çoğunluğunu, 33. maddenin ruhuna aykırı olarak, üniversitemiz tarafından kısa süreli yurtdışına gönderilip geri dönen araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Bu tip uygulamaya son üç yıldır kesinlikle izin verilmemektedir.

Müstafi sayılan veya geri dönmeyen 287 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.8'de gösterilmiştir.

Tablo 5.3 Araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı.

Ülke	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Toplam
ABD	67	138	55	66	67	60	745	64	169	85	40	56	50	1.662
Almanya	7	17	4	13	13	13	44	2	11	5	5	1	7	142
Avustralya	-	-	-	-	-	1	14	1	-	1	1	-	-	18
Avusturya	2	2	1	3	3	2	3	-	1	1	1	1	1	21
Azerbaycan	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Belçika	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	5
Bosna- Hersek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Çin Halk Cum.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Danimarka	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	3
Finlandiya	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	3
Fransa	5	12	7	4	8	3	13	5	9	2	3	9	8	88
Hollanda	-	1	-	2	1	-	3	1	1	1	-	-	1	11
İngiltere	38	208	112	127	110	74	446	52	93	57	17	21	9	1.364
İsrail	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	6
İsveç	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	4
İsviçre	6	1	2	3	1	1	2	-	-	-	-	-	-	16
İtalya	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3
Japonya	-	-	-	2	1	-	1	3	1	-	1	1	-	10
Kanada	24	17	3	3	-	2	6	1	-	4	1	3	3	67
K. İrlanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Kazakistan	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Kore	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Macaristan	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Norveç	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Rusya	-	-	-	-	3	-	2	-	-	2	-	-	-	7
Y. Zelanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Yunanistan	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	149	399	187	226	208	159	1.282	131	285	162	76	97	81	3.442

Tablo 5.4 Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı.

Üniversite	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M A N Y A	A V U S T R A L Y A	A V U S T R Y A	F R A N S A	H O L L A N D A	J A P O N Y A	F İ N L A N D İ Y A	Y U N A N İ S T A N	K A N A D A	İ S V İ Ç R E	B E L Ç İ K A	D A N İ M A R K A	R U S Y A	K A Z A K İ S T A N	A Z E R B A Y C A N	İ T A L Y A	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K. İ R L A N D A	Y. Z E L A N D A	B O S N A H E R S E K	C İ N H A L K C U M	K O R E C U M	T O P L A M		
Abant İzzet Baysal	47	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61
Adnan Menderes	33	24	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62	
Afyon Kocatepe	36	27	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64	
Akdeniz	8	4	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	
Anadolu	75	22	2	-	3	6	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	110	
Ankara	54	59	5	-	1	6	2	-	1	1	2	-	2	1	2	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1	1	1	1	142	
Atatürk	40	30	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79	
Balıkesir	40	28	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	71	
Boğaziçi	27	15	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	
Celal Bayar	42	14	1	-	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61	
Cumhuriyet	8	35	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46	
Çanakkale 18 Mart	40	22	3	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	68	
Çukurova	18	52	3	-	2	2	1	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	86	
Dicle	-	28	7	1	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	
Dokuz Eylül	42	27	7	-	1	4	-	1	-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	87	
Dumhupınar	46	14	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63	
Ege	37	23	6	-	-	1	3	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	
Erciyes	14	29	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	
Fırat	6	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34	
Galatasaray	1	-	-	-	-	12	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	
Gazi	34	56	3	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	97	

Tablo 5.4 (Devam)

Üniversite	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M A N Y A	A V U S T R A L Y A	A V U S T U R Y A	F R A N S A	H O L L A N D A	J A P O N Y A	F İ N L A N D İ Y A	Y U N A N İ S T A N	K A N A D A	İ S V İ Ç R E	B E L Ç İ K A	D A N İ M A R K A	R U S Y A	K A Z A K İ S T A N	A Z E R B A Y C A N	İ T A L Y A	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K. İ R L A N D A	Y. Z E L A N D A	B O S N A H E R S E K	C İ N H A L K C U M	K O R E C U M	T O P L A M		
Gaziantep	1	34	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	37
Gaziosmanpaşa	49	21	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	74
Gebze Y. Tek. Enstitüsü	60	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	65
Hacettepe	34	55	5	-	1	6	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	109
Harran	31	18	3	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54
İnönü	11	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	56
İstanbul	51	32	12	-	-	7	-	2	-	-	3	2	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	112
İstanbul Teknik	34	32	2	-	-	1	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	75
İzmir Y. Tek. Enstitüsü	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67
Kafkas	25	32	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62
K. Maraş Sütçü İmam	33	22	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58
Karadeniz Teknik	37	34	1	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	92
Kırıkkale	31	24	2	-	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61
Kocaeli	58	12	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	74
Marmara	30	36	10	-	-	3	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	83
Mersin	36	16	3	4	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63
Mimar Sinan	6	14	2	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
Muğla	43	19	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	68
Mustafa Kemal	32	23	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Niğde	39	23	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	65

Tablo 5.4 (Devam)

Üniversite	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M A N Y A	A V U S T R A L Y A	A V U S T U R Y A	F R A N S A	H O L L A N D A	J A P O N Y A	F İ N L A N D İ Y A	Y U N A N İ S T A N	K A N A D A	İ S V İ Ç R E	B E L Ç İ K A	D A N İ M A R K A	R U S Y A	K A Z A K İ S T A N	A Z E R B A Y C A N	İ T A L Y A	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K İ R L A N D A	Y Z E L A N D A	B O S N A H E R S E K	Ç İ N H A L K C U M	K O R E C U M	T O P L A M		
Ondokuz Mayıs	8	47	4	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61
Orta Doğu Teknik	66	36	-	-	-	1	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	107	
Osmangazi	32	4	-	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	
Pamukkale	40	14	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59	
Sakarya	33	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	76	
Selçuk	5	34	10	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	55	
Süleyman Demirel	38	23	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	64	
Trakya	6	22	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31	
Uludağ	21	31	2	-	-	4	1	-	-	-	8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	68	
Yıldız Teknik	18	25	4	-	6	2	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59	
Yüzüncü Yıl	15	16	2	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	
Zonguldak Karaelmas	24	28	-	2	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	57	
TOPLAM	1662	1364	142	18	21	88	11	10	3	1	67	16	5	3	7	1	1	3	2	4	6	2	1	1	1	1	1	1	3442	

Tablo 5.5 Eğitimlerine devan edenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Sayı
Abant İzzet Baysal	35
Adnan Menderes	36
Afyon Kocatepe	22
Akdeniz	5
Anadolu	13
Ankara	44
Atatürk	14
Balıkesir	32
Boğaziçi	6
Celal Bayar	23
Cumhuriyet	10
Çanakkale Onsekiz Mart	49
Çukurova	14
Dicle	11
Dokuz Eylül	31
Dumlupınar	19
Ege	6
Erciyes	6
Fırat	5
Galatasaray	12
Gazi	14
Gaziantep	2
Gaziosmanpaşa	40
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	40
Hacettepe	28
Harran	29
İnönü	12
İstanbul	14
İstanbul Teknik	24
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	46
Kafkas	26
Kahramanmaraş Sütçü İmam	32
Karadeniz Teknik	7
Kırıkkale	33
Kocaeli	50
Marmara	16
Mersin	25
Mimar Sinan	7
Muğla	31
Mustafa Kemal	19
Niğde	45
Ondokuz Mayıs	11
Orta Doğu Teknik	41
Osman gazi	15
Pamukkale	35
Sakarya	58
Selçuk	7
Süleyman Demirel	36
Trakya	7
Uludağ	21
Yıldız Teknik	22
Yüzüncü Yıl	7
Zonguldak Karaelmas	30
TOPLAM	1.223

Tablo 5.6 Eğitimlerini tamamlayarak dönenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Y. Lisans	Doktora	Y. Lisans ve Doktora
Abant İzzet Baysal	–	4	11
Adnan Menderes	10	5	4
Afyon Kocatepe	16	7	10
Akdeniz	–	8	–
Anadolu	56	25	2
Ankara	3	62	7
Atatürk	22	33	2
Balıkesir	12	14	5
Boğaziçi	7	23	1
Celal Bayar	7	13	9
Cumhuriyet	6	22	3
Çanakkale On Sekiz Mart	6	3	1
Çukurova	5	58	6
Dicle	6	11	6
Dokuz Eylül	5	35	4
Dumlupınar	17	2	8
Ege	25	29	–
Erciyes	6	31	1
Fırat	–	23	2
Galatasaray	–	1	1
Gazi	13	45	–
Gaziantep	–	25	3
Gaziosmanpaşa	6	8	8
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	8	4	3
Hacettepe	4	62	4
Harran	3	10	2
İnönü	1	20	12
İstanbul	4	28	2
İstanbul Teknik	1	30	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	11	–
Kafkas	7	5	14
Kahramanmaraş Sütçü İmam	12	5	3
Karadeniz Teknik	10	–	58
Kırıkkale	3	8	6
Kocaeli	6	3	5
Marmara	4	27	3
Mersin	13	7	7
Mimar Sinan	2	3	–
Muğla	19	2	4
Mustafa Kemal	9	5	14
Niğde	4	5	1
Ondokuz Mayıs	1	44	2
Orta Doğu Teknik	2	49	–
Osmangazi	1	2	18
Pamukkale	10	5	2
Sakarya	2	8	3
Selçuk	4	26	–
Süleyman Demirel	4	12	1
Trakya	–	15	–
Uludağ	1	27	8
Yıldız Teknik	1	22	2
Yüzcüncü Yıl	–	18	8
Zonguldak Karaelmas	3	8	8
TOPLAM	369	958	289

Tablo 5.7 Eğitimini tamamlamadan dönenlerin nedenlerine ve üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Başarısızlık	Sağlık	Diğer
Abant İzzet Baysal	4	1	3
Adnan Menderes	1	-	2
Afyon Kocatepe	2	4	-
Akdeniz	1	-	-
Anadolu	10	1	2
Ankara	1	1	3
Atatürk	-	-	2
Balıkesir	-	-	3
Boğaziçi	3	-	2
Celal Bayar	-	-	-
Cumhuriyet	2	1	1
Çanakkale Onsekiz Mart	1	1	1
Çukurova	-	-	-
Dicle	1	-	4
Dokuz Eylül	-	2	7
Dumlupınar	3	2	-
Ege	1	2	3
Erciyes	-	1	1
Fırat	2	-	-
Galatasaray	-	-	-
Gazi	10	-	-
Gaziantep	3	-	-
Gaziosmanpaşa	1	4	4
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	-	3
Hacettepe	-	1	-
Harran	2	1	4
İnönü	8	-	-
İstanbul	3	1	54
İstanbul Teknik	1	-	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	3	-	4
Kafkas	3	1	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	4	-	-
Karadeniz Teknik	6	-	-
Kırıkkale	5	-	-
Kocaeli	-	-	-
Marmara	3	2	14
Mersin	1	2	3
Mimar Sinan	1	-	10
Muğla	4	-	-
Mustafa Kemal	1	1	1
Niğde	3	1	4
Ondokuz Mayıs	-	-	-
Orta Doğu Teknik	2	1	1
Osman gazi	-	-	1
Pamukkale	2	-	-
Sakarya	1	-	-
Selçuk	17	-	-
Süleyman Demirel	1	-	1
Trakya	1	1	1
Uludağ	5	2	-
Yıldız Teknik	3	1	1
Yüzüncü Yıl	-	2	1
Zonguldak Karaelmas	3	-	3
TOPLAM	130	37	149

Tablo 5.8 Geri dönmeyenlerin üniversitelerine göre dağılımı.

Üniversite	Müstafi Sayılanlar	İstifa Edenler
Abant İzzet Baysal	2	1
Adnan Menderes	4	-
Afyon Kocatepe	2	1
Akdeniz	1	-
Anadolu	1	-
Ankara	16	5
Atatürk	6	-
Balıkesir	5	-
Boğaziçi	1	1
Celal Bayar	7	2
Cumhuriyet	1	-
Çanakkale Onsekiz Mart	1	5
Çukurova	2	-
Dicle	1	2
Dokuz Eylül	1	2
Dumlupınar	12	-
Ege	5	2
Erciyes	1	-
Fırat	1	1
Galatasaray	-	-
Gazi	10	5
Gaziantep	3	1
Gaziosmanpaşa	3	-
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	5
Hacettepe	7	3
Harran	2	1
İnönü	3	-
İstanbul	2	4
İstanbul Teknik	3	6
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	-
Kafkas	6	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	1	1
Karadeniz Teknik	11	-
Kırıkkale	4	2
Kocaeli	1	9
Marmara	5	9
Mersin	4	1
Mimar Sinan	1	1
Muğla	5	3
Mustafa Kemal	6	4
Niğde	2	-
Ondokuz Mayıs	2	1
Orta Doğu Teknik	4	7
Osman gazi	1	3
Pamukkale	5	-
Sakarya	2	2
Selçuk	1	-
Süleyman Demirel	8	1
Trakya	4	2
Uludağ	4	-
Yıldız Teknik	4	3
Yüzüncü Yıl	3	-
Zonguldak Karaelmas	2	-
TOPLAM	191	96

Yurtdışına lisansüstü eğitim için araştırma görevlisi gönderilmesinin ana amacı, bu kişilerin doktora derecesi olarak ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında öğretim üyesi olarak görev yapmalarınıdır. Halen eğitimleri devam etmekte olan 1.223 araştırma görevlisi hariç tutulduğunda, bugüne kadar gönderilen 2.219 araştırma görevlisinden 1.247'si doktora derecesini alarak geri dönmüştür. *Bu durumda, yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinden % 56'sı, doktora derecelerini alarak üniversitelerimizde görev yapmaktadırlar.*

5.1.2 MEB tarafından gönderilen öğrenciler

1416 sayılı Kanun uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı kanalıyla 8 Şubat 2000 tarihi itibarıyla yurtdışında lisansüstü öğrenim gören 1.038 öğrencinin ülkelere, öğrenim seviyelerine ve dallarına göre dağılımı Tablo 5.9'da gösterilmiştir.

Tablo 5.9 Halen yurtdışında lisansüstü öğrenim gören MEB bursiyerlerinin ülkelere göre dağılımı.

Ülke	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam
	Fen	Sosyal	Fen	Sosyal	
ABD	142	76	418	172	808
Almanya	2	19	14	22	57
Fransa	24	4	2	5	35
İngiltere	9	6	71	50	136
İsviçre	-	-	1	1	2
TOPLAM	177	105	506	250	1.038

MEB tarafından verilen burslara 1998-1999 eğitim-öğretim yılında yerleştirilen adayların programlara göre dağılımı Tablo 5.10'da verilmiştir.

5.1.3 Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan düzenlemeler

1993 yılına kadar, yurtdışına lisansüstü eğitim amacıyla gönderilecek araştırma görevlilerinin seçimi için herhangi bir sınav yapılmamaktaydı. Maliye Bakanlığı tarafından YÖK'e tahsis edilen kontenjanların rakamsal olarak üniversitelere dağılımı YÖK tarafından gerçekleştirilmekteydi. YÖK tarafından tahsis edilen kontenjanlar, üniversiteler tarafından mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlar göz önüne alınarak anabilim dallarına dağıtılmakta ve üniversite yönetim kurulu kararı ile YÖK'ün onayına sunulmaktaydı.

Anabilim dallarının YÖK tarafından onaylanmasından sonra, üniversiteler bu alanlarda yurtdışına lisansüstü eğitime gönderecekleri araştırma görevlilerini kendileri belirleyip YÖK'ün onayına sunuyorlardı. Üniversitelerin belirlediği bu araştırma görevlilerinin uyması gereken koşullar ise minimum düzeyde tutulmuştu.

Tablo 5.10 MEB tarafından verilen yurtdışı kontenjanlarına 1998-1999 yılında yerleştirilen adayların dağılımı.

Alan	ABD		İngiltere		Fransa		Almanya		Genel		
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	Toplam
Beden Eğitimi	1	2	—	—	—	—	—	—	1	2	3
Biyoloji Eğitimi	3	—	1	—	1	—	—	—	5	—	5
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	5	3	—	—	—	—	—	—	5	3	8
Fen Bilgisi Eğitimi	13	7	—	—	3	1	—	—	16	8	24
Fizik Eğitimi	1	3	2	—	—	—	—	—	3	3	6
Hukuk (Borçlar Hukuku)	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1
Hukuk (Ceza Hukuku/Ceza Usul Hukuku)	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1
Hukuk (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi)	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
Hukuk (İdare Hukuku)	—	—	—	—	3	—	—	—	3	—	3
Hukuk (Karşılaştırmalı Özel Medeni Hukuk)	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
Hukuk (Ticaret Hukuku)	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1
İlköğretim	23	4	—	—	—	—	—	—	23	4	27
İngilizce Eğitimi	—	7	—	2	—	—	—	—	—	9	9
Kimya Eğitimi	3	2	2	—	1	—	—	—	6	2	8
Matematik Eğitimi	4	1	6	—	2	—	—	—	12	1	13
Müzik Eğitimi	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Okul Öncesi Eğitimi	9	3	1	—	2	—	—	—	12	3	15
Öğretim Teknolojisi	15	2	—	—	—	—	—	—	15	2	17
Özel Eğitim	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	7
Resim Eğitimi	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Sosyal Bilgiler Eğitimi	10	1	5	—	—	—	—	—	15	1	16
Tarih Eğitimi	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	2
TOPLAM	100	35	20	2	12	1	3	1	135	39	175

A = Kursu Katılan; B = Kurs Dışı

1992 yılında 3837 sayılı Kanun çerçevesinde kurulan 23 yeni üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsünün öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla ilk defa 1993 yılında ÖSYM tarafından *Yurtdışı Lisansüstü Sınavı (YLS)* düzenlenmiştir. Bu yıldan sonra düzenlenen YLS ile hem 1992 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumları adına yurtdışına gönderilecek araştırma görevlilerinin, hem de MEB kanalıyla yurtdışına gönderilecek öğrencilerin seçimleri birlikte yapılmıştır. 1992 yılından önce kurulan üniversiteler ise, eskiden olduğu gibi, yurtdışına gönderecekleri araştırma görevlilerini kendileri belirlemeye devam etmişlerdir.

YÖK, öğretim üyesi ve araştırmacıların yurtiçinde ve yurtdışında yetiştirilmesi için gerekli çalışmaların uyum ve bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla 1996 yılında *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*'nu oluşturmuş ve lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilecek araştırma görevlileriyle ilgili izlenecek yöntemlerde radikal değişiklikler yapmıştır.

Onbeş üyeden oluşan *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*'nun kompozisyonu aşağıda belirtilmiştir:

- MEB tarafından görevlendirilecek bir üye,
- YÖK Başkanı'nca, *Yükseköğretim Yürütme Kurulu* üyeleri arasından görevlendirilecek bir üye,
- *Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı*'na görevlendirilecek bir üye,
- TÜBİTAK Başkanı'nca görevlendirilecek bir üye
- ÖSYM Başkanı,
- YÖK Başkanı'nca, *Yükseköğretim Genel Kurulu*'nun ve rektörlerin görüşleri alınarak, öğretim üyesi ve araştırmacı yetiştirme konusunda deneyim sahibi, akademik çalışmaları ile temayüz etmiş halen görevde veya emekli olan öğretim üyeleri arasından seçilecek on üye.

Yurtdışındaki eğitim ücretleri, ülkelere ve ülkelerdeki üniversitelere göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Fransa ve Almanya'daki üniversitelerde eğitim ücreti yoktur. ABD'deki eyalet üniversiteleri, özel üniversitelere göre daha ucuzdur. Değişik ülkelerde lisansüstü eğitim gören tüm araştırma görevlileri için yapılan harcamaların göz önüne alınmasıyla YÖK tarafından 1996 yılında gerçekleştirilen çalışmada, araştırma görevlisi başına yılda ortalama olarak 25.000 dolar harcama yapıldığı hesaplanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarımızın öğretim üyesi ihtiyacı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak YÖK, yurtdışındaki eğitimin son derece pahalı olması ve nitelikli üniversitelere kabul edilmenin çok zor olması* nedenleriyle, yurtdışına gönderilecek elemanların belirlenmesinde seçici olunması gerektiği noktasından hareket etmiş ve bu açığın her ne pahasına olursa olsun yurtdışına öğrenci göndererek kapatılmasının doğru olmadığını, yükseköğretim kurumlarımızın nitelikli öğretim üyelerine ihtiyaçları olduğunu vurgulamıştır. Bu görüşler çerçevesinde ve *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*'nun önerileri doğrultusunda, YÖK tarafından 1996 yılının ikinci yarısında konuyla ilgili olarak almış olduğu önemli kararlar şunlardır:

* Lisansüstü eğitim yapmak üzere yurtdışına gönderilecek kişilerle ilgili olarak karşılaşılan sorun sadece bunların nasıl seçileceği değildir. *Esas zorluk, seçilen adayların yurtdışındaki nitelikli üniversitelere yerleştirilmesidir.*

- Adaylar, gidecekleri yabancı ülkenin diline vakıf olmalıdır. Aksi takdirde, bu kişilerin eğitimlerini güçlükle yaptıkları veya eğitimlerini tamamlayamadan geri döndükleri belirlenmiştir. Yabancı dil eğitimi, özellikle son on yıl içerisinde ülkemizde çok gelişmiştir. Bu nedenle, yabancı dil bilgisi belirli bir seviyeye gelmemiş elemanlar yurtdışına gönderilmemelidir.

ABD'ye gidecek adayların TOEFL sınavından 550'den, İngiltere'ye gidecek adayların IELTS sınavından 6,0'dan az olmamak koşuluyla başvurdukları üniversitelerin yabancı dil puanı ile ilgili koşulunu Türkiye'de sağlamaları istenmektedir. Diğer dillerin söz konusu olduğu ülkelere lisansüstü eğitim için gönderilecek adaylar için ise, ilgili ülkede lisansüstü eğitimi takip edebilecek düzeyde dil bilgisine sahip olduklarına dair bir belgeyi, ilgili ülkelerin kültür merkezlerinden veya eşdeğer kuruluşlarından getirmeleri istenmektedir.

- Son yıllarda yurtdışındaki eğitim sistemlerinde büyük değişiklikler olmuştur. Lisans programlarındaki eğilim, öğrencilerin kendi branşlarında ihtisaslaşmaları yerine öğrencilere formasyon verme yönündedir. Kendi alanlarında derinlik kazanmak isteyen öğrenciler tarafından tercih edilen yüksek lisans programlarının çoğunluğu tezsiz yüksek lisans programlarıdır. Lisansüstü çalışmaların en yoğun yapıldığı ülke olan ABD'de yılda yaklaşık 400.000 yüksek lisans derecesi verilmektedir. Bunların % 85'i tezsiz yüksek lisans derecesidir.

Ülkemizde, doktora eğitimine başlayabilmek için önce yüksek lisans programını tamamlamak gerekmektedir. Ancak yukarıda açıklanan nedenlerle, özellikle Anglosakson eğitim sisteminde, lisans derecesinden sonra öğrencilerin doğrudan doktora programlarına başlamaları mümkündür. Akademik hayatta kalmak isteyenler için doktora derecesinden önce mutlaka yüksek lisans derecesi almak, birçok alanda zaman kaybı olarak görülmeye başlanmıştır. Yüksek lisans derecesi, genellikle iş hayatına atılmak isteyen veya atılmış kişiler tarafından tercih edilmektedir.

Tüm bu gelişmeleri göz önüne alan YÖK, yüksek lisans derecesi almak için yurtdışına araştırma görevlisi göndermemekte, sadece doktora eğitime izin vermektedir. Bu kuralın tek istisnası, mimarlık, güzel sanatlar ve benzeri alanlardır (Özellikle bu alanlarda ABD'de alınabilecek en son derece *Master of Fine Arts*'dir.).

- Yurtdışındaki lisansüstü eğitim mutlaka belli bir kalitenin üzerindeki yükseköğretim kurumlarında yapılmalıdır. YÖK, yurtdışında doktora eğitimi için gidilebilecek üniversiteleri alan bazında belirlemiştir. Üniversitelerin sıralanmasında ABD için *National Research Council (NRC)* tarafından yayınlanan *Research Doctorate Programs in the United States*, İngiltere için ise *Higher Education Funding Councils for England, Scotland and Wales* tarafından yapılan değerlendirme sonuçları (*Research Assessment Exercise*) baz olarak alınmıştır.

1996 yılında yapılan değişikliklerin en önemlilerinden biri, YLS'nin bilim sınavından yetenek sınavına dönüştürülmesidir. Böyle bir kararın alınmasındaki en büyük nedenlerden biri, kişilerin alanlarındaki bilgi düzeyinin değerlendirilmesinde bilim sınavı sonucunda alınacak tek bir not yerine, geniş bir zaman dilimine yayılmış bir değerlendirme ölçütü olan genel akademik not ortalamasının temel alınmasının akılcı

bir yaklaşım olmasındandır. Kişilerden yükseköğrenimlerini belirli bir not düzeyi ile bitirmelerinin istenmesi, onların kendi alanlarında belirli bir bilgi düzeyine ulaştığının göstergesidir. Öte yandan, günümüzde alanlar arasındaki sınırlar hemen hemen kaybolmuş ve bilim disiplinlerarası bir içerik kazanmıştır. Örneğin, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Bilgisayar Yazılımı, Biyoteknoloji, Biyokimya, Malzeme Bilimi ve bunlara benzeyen tüm alanlarda bilim sınavı yapmak imkansızdır. Çünkü, disiplinlerarası nitelikteki bu alanlara değişik programlardan mezun kişiler başvurabilir. Bu açıklamalardan görüleceği gibi, bilimsel sorunlar tek bir alanı, çok iyi de olsa bilen kişilerin çözümleyebileceği düzeyi geçmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, bilim sınavı yetenekli kişileri seçmeye uygun bir sınav türü olarak görülmemekte, özellikle gelişmiş ülkelerde yapılan kitlesel seçme sınavlarında genel yetenek sınavı uygulanmaktadır. Bunun tipik örneği, ABD’de uygulanan **SAT** (*Scholastic Aptitude Test*) ve **GRE** (*Graduate Record Examination*) sınavlarıdır (eskiden genel yetenek ve alan sınavları olarak iki şekilde verilen **GRE** sınavının alan sınavı kısmı, 1996 yılından itibaren hemen hemen kaldırılmış durumdadır).

Tüm bu gerekçelerin ışığı altında ve **MEB**’in de onayı alınarak, 1996 yılına kadar çoktan seçmeli alan sınavı olarak yapılan **YLS**, 1996 yılında sözel ve sayısal bölümlerden oluşan yetenek sınavı olarak yapılmıştır. Sınavda, lisansüstü eğitimdeki başarıda etkili olan sözel, sayısal ve mantıksal akıl yürütme (muhakeme) becerilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, **YLS** ile hem 1992 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumları adına hem de **MEB** kanalıyla yurtdışına gönderilecek elemanların seçimleri yapılmaktadır. **MEB**’in tabi olduğu 1416 sayılı Kanun gereğince bu sınava katılacak adayların lisans derecesine sahip olmaları gerekmektedir. Son sınıfta bulunan öğrencilerin de bu sınava katılabilmelerini sağlamak amacıyla, **1996-YLS**’nin tüm üniversitelerin kapanma tarihinden sonra yapılması kararlaştırılmıştır. **ÖSYM**’nin Ağustos ayı içinde çok yoğun olması nedeniyle sınavın Kasım ayında yapılması kararlaştırılmıştır.

YLS’nin Kasım ayında yapılması ve yurtdışındaki üniversitelerin genellikle Ağustos veya Eylül ayında eğitime başlamaları, yabancı dil sorunu olmayan ve yurtdışındaki nitelikli üniversitelerden akseptans sağlamış adayların dönem kaybına yol açmaktadır. Bu durumu önlemek için, yurtdışındaki bir yükseköğretim kurumundan doktora eğitimine yönelik olarak kesin akseptans temin eden adayların seçimi, ilk kez 1996 yılında *sözlü sınavla* yapılmıştır.

1996 yılında başlayan ve bugüne kadar sürdürülen *sözlü sınavla* araştırma görevlisi seçme işlemleri bazı çevrelerce sık sık gündeme getirilmekte ve kamuoyuna, *YÖK tarafından bilim sınavının kaldırıldığı ve sözlü sınavda torpil yapılarak kalitesiz kişilerin kolayca yurtdışına gönderildikleri mesajı verilmeye çalışılmaktadır.*

Sözlü sınava başvurmak için yerine getirilmesi gereken *niteliğe yönelik birçok ön koşul* bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, adayların **YÖK** tarafından alanlara göre belirlenmiş yurtdışındaki üniversitelerden doktora eğitimi için koşulsuz kabul belgesi almalarıdır. Yurtdışındaki kaliteli üniversitelerden doktora kabul belgesi alabilmek son derece güçtür. Bunun için standart sınavlardan (**TOEFL**, **GRE/GMAT**) yüksek

puan alınması gerekmektedir. Ayrıca, adayın lisans ve/veya yüksek lisans eğitimiyle ilgili genel not ortalaması yüksek olmalıdır.

Sözlü sınava çağrılanlar, ön koşulları sağlayan ve yurtdışındaki üniversitelerden koşulsuz kabul belgesi alan üstün nitelikli adaylardır. Konularında uzman profesörlerden oluşan jüriler tarafından sözlü sınava tabi tutulan bu adayların, bilimsel konulardaki yeterliliklerinin yanı sıra belirli kalıplar dışında düşünebilme (yaratıcılık) yetenekleri ve öğretim üyesi olma kararlılıkları da ölçülmektedir.

5.2 Yurtiçi Lisansüstü Programlarının Etkin Hale Getirilmesi

Öğretim üyesi açığını kapamak amacıyla yurtdışına eleman gönderilmesinin yanı sıra, yurtiçi kaynaklarımızın da etkili kullanılmasıyla hem büyük tasarrufların sağlanacağı, hem de üniversitemizdeki araştırma potansiyelinin verimli olarak kullanılacağı bilincinde olan **YÖK**, bu konuyla ilgili olarak 1996 yılından itibaren önemli girişimlerde bulunmuştur.

Hızla büyüyen ve Anadolu'ya yayılan yükseköğretim sistemimizin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması için yapılan ilk düzenleme, 16 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe konan *Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik*'dir. Bu yönetmelikle, gelişmekte olan üniversitelerdeki araştırma görevlilerinin, gelişmiş üniversitelerde lisansüstü eğitim yapmaları hedeflenmiştir. **Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden 1997 yılı başına kadar geçen süre içerisinde, bu yönetmelik hükümlerine göre yurtiçinde yetiştirilen toplam öğretim üyesi sayısı 723'tür.** Sayının bu kadar düşük kalmasının üç temel nedenini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Araştırma görevlilerine, gelişmiş üniversitemizin bulunduğu büyük şehirlerde barınma imkanı sağlanamaması nedeniyle program cazip hale getirilememiş ve birçok araştırma görevlisi lisansüstü çalışmalarını kısa süreli, geçici görevlendirmelerle yürütmek zorunda kalmıştır.
- Araştırma görevlilerinin gerek bilimsel, gerekse yabancı dil eksikliklerini giderebilmek amacıyla hazırlık programları düzenlenememiştir. Bu araştırma görevlileri, gelişmiş üniversitelerin yaptıkları Lisansüstü Giriş Sınavı'nda genellikle başarısız olmuşlardır.
- Araştırma görevlilerinin lisansüstü çalışmaları sağlam mali kaynaklara dayandırılmadığı için, bu tür faaliyetler uluslararası düzeydeki bilim adamlarımız bakımından cazip hale getirilememiştir.

1996 yılından itibaren öğretim üyelerinin yurtiçi kaynaklar yardımıyla yetiştirilmesi yönünde somut adımlar atılmıştır. Öncelikle, *Lisansüstü Eğitim Yönetmeliği*'nde değişiklik yapılarak, gelişmekte olan üniversitelerdeki araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerde sınavsız olarak lisansüstü eğitime başlamaları ve gerektiğinde bunların bilimsel hazırlık ve/veya yabancı dil eğitimi almaları sağlanmıştır. Bu konuyla ilgili yönetmelik değişikliği, 5.10.1996 tarih ve 22778 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu programın başarıya ulaşabilmesi için 1996 yılında Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Çukurova, Dokuz Eylül,

Hacettepe, İstanbul Teknik ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri kampuslarında başlatılan yurt ve stüdyo apartman komplekslerinin yapımı tamamlanmıştır.

Yapılan bu değişiklikler kısa sürede etkisini göstermiştir. Son üç yıl içerisinde 35. madde kapsamında gelişmiş üniversitelere yerleştirilen araştırma görevlisi sayılarının lisansüstü eğitim yapmakta oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.11'de verilmiştir.

Tablo 5.11 35. madde çerçevesinde görevlendirilen araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitim yaptıkları üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	1997	1998	1999
Anadolu	-	2	18
Ankara	134	202	236
Atatürk	2	9	3
Boğaziçi	9	7	14
Celal Bayar	-	-	1
Cumhuriyet	-	1	-
Çanakkale 18 Mart	-	-	1
Çukurova	5	32	61
Dokuz Eylül	18	70	35
Dumlupınar	-	1	-
Ege	17	42	26
Erciyes	-	2	2
Fırat	-	6	1
Gazi	23	91	132
Gaziantep	-	1	-
Gebze Yüksek Teknoloji	-	2	4
Hacettepe	24	72	95
İnönü	-	1	-
İstanbul	31	53	66
İstanbul Teknik	20	50	50
İzmir Yüksek Teknoloji	-	1	-
Karadeniz Teknik	3	38	24
Marmara	9	18	31
Mersin	-	-	1
Mimar Sinan	1	5	6
Muğla	-	1	-
Ondokuz Mayıs	-	7	6
Orta Doğu Teknik	19	69	72
Osman gazi	-	1	2
Pamukkale	-	-	1
Sakarya	-	12	1
Selçuk	2	32	30
Süleyman Demirel	-	2	1
Trakya	-	2	-
Uludağ	-	2	13
Yıldız Teknik	3	8	11
Yüzüncü Yıl	-	3	-
TOPLAM	320	845	944

Tablo 5.11'den açıkça görüldüğü gibi, yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme faaliyetlerinde son 3 yılda sağlanan gelişme (2.109 araştırma görevlisi), önceki 14 yılda gerçekleştirilebilenin (723 araştırma görevlisi) yaklaşık üç katıdır.

Öğretim üyelerinin yetiştirilmesinde, yurtiçindeki gelişmiş üniversitelerimizin daha aktif bir şekilde devreye sokulmasını ve özellikle ileri olduğumuz alanlarda gereksiz yere yurtdışına eleman göndererek kaynak savurganlığını önlemeyi hedefleyen *Yurtiçi Lisansüstü Programları Projesi* ise, 1998 yılı sonunda başlatılmıştır. Bu proje, aynı zamanda **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu**'nun 25 Ağustos 1997 tarihli toplantısında almış olduğu 5-c kararını da (*Beyin Gücü Kaynaklarının Yönetimine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri*) hayata geçirmektedir.

Bu projenin başarıya ulaşması, programa başlayacak olan adayların nitelikli olmasına bağlıdır. Bu nedenle, başvuracak adayların belirli bir not ortalamasına ve *Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (LES)* puanına (ilgili alanda en az 55) sahip olmaları istenmiştir.

Üniversitelerin ihtiyacı göz önüne alınarak ilan edilen 400 kontenjan için 14 - 25 Aralık 1998 tarihleri arasında toplam 518 kişi başvuru yapmıştır. Adaylık için belirtilen koşullara uymayan 91 kişi **ÖSYM** tarafından elenmiş ve 427 kişi sözlü sınava çağırılmıştır. 28-29 Ocak 1999 tarihlerinde yapılan sözlü sınavlara 66 aday katılmamış, sözlü sınav sonucunda ise 208 aday seçilmiştir. Bu adaylar, seçilmiş oldukları üniversitelerin araştırma görevlisi kadrolarına 15 - 19 Şubat 1999 tarihleri arasında atanmışlardır.

Öğretim üyesi olmak için lisansüstü eğitime başlayacak adayların yabancı bir dilde okuduklarını çok iyi anlamaları gerekir. Bu nedenle, araştırma görevlisi kadrolarına atanmak üzere seçilen adayların *Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviyesi Tespit Sınavı*'ndan (**KPDS**) en az 60 puan almaları istenmiştir. Yabancı dil bilgisi yeterli olmayanlar, **ODTÜ** Yabancı Dil Hazırlık Okulu'nda 6 aylık kursa tabi tutulmuşlardır. Kasım 1999'da yapılan **KPDS**'de 50 araştırma görevlisi 60'ın altında puan almıştır. Bu araştırma görevlilerine Mayıs 2000'de yapılacak **KPDS**'ye son kez girme hakkı verilmiştir. Bu sınavda da gerekli puanı alamayan araştırma görevlilerinin atandıkları üniversite ile ilişkileri kesilecektir.

Yukarıda sözü edilen yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme projesi çerçevesinde yapılacak lisansüstü çalışmalara mali destek sağlamak için Maliye Bakanlığı yetkilileri ile görüşülmüş ve *Katma Bütçeli İdareler 1999 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı*'na aşağıdaki 11. madde eklenmiştir:

Öğretim Üyesi Yetiştirme Projesi kapsamında yurtiçindeki yükseköğretim kurumlarında lisansüstü eğitim yaptırılacak araştırma görevlileri, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılacak merkezi sınavla seçilirler.

Sınavda başarılı olanlar, yükseköğretim kurumlarının atama izni verilmiş araştırma görevlisi kadrolarına atanırlar ve önceden tespit edilecek yükseköğretim kurumlarında lisansüstü eğitim yapmak üzere 2547 sayılı Kanunun 35. maddesine göre görevlendirilirler.

Hacettepe, İstanbul Teknik ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri kampuslarında başlatılan yurt ve stüdyo apartman komplekslerinin yapımı tamamlanmıştır.

Yapılan bu değişiklikler kısa sürede etkisini göstermiştir. Son üç yıl içerisinde 35. madde kapsamında gelişmiş üniversitelere yerleştirilen araştırma görevlisi sayılarının lisansüstü eğitim yapmakta oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.11'de verilmiştir.

Tablo 5.11 35. madde çerçevesinde görevlendirilen araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitim yaptıkları üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	1997	1998	1999
Anadolu	-	2	18
Ankara	134	202	236
Atatürk	2	9	3
Boğaziçi	9	7	14
Celal Bayar	-	-	1
Cumhuriyet	-	1	-
Çanakkale 18 Mart	-	-	1
Çukurova	5	32	61
Dokuz Eylül	18	70	35
Dumlupınar	-	1	-
Ege	17	42	26
Erciyes	-	2	2
Fırat	-	6	1
Gazi	23	91	132
Gaziantep	-	1	-
Gebze Yüksek Teknoloji	-	2	4
Hacettepe	24	72	95
İnönü	-	1	-
İstanbul	31	53	66
İstanbul Teknik	20	50	50
İzmir Yüksek Teknoloji	-	1	-
Karadeniz Teknik	3	38	24
Marmara	9	18	31
Mersin	-	-	1
Mimar Sinan	1	5	6
Muğla	-	1	-
Ondokuz Mayıs	-	7	6
Orta Doğu Teknik	19	69	72
Osmangazi	-	1	2
Pamukkale	-	-	1
Sakarya	-	12	1
Selçuk	2	32	30
Süleyman Demirel	-	2	1
Trakya	-	2	-
Uludağ	-	2	13
Yıldız Teknik	3	8	11
Yüzüncü Yıl	-	3	-
TOPLAM	320	845	944

Tablo 5.11'den açıkça görüldüğü gibi, yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme faaliyetlerinde son 3 yılda sağlanan gelişme (2.109 araştırma görevlisi), önceki 14 yılda gerçekleştirilebilenin (723 araştırma görevlisi) yaklaşık üç katıdır.

Öğretim üyelerinin yetiştirilmesinde, yurtiçindeki gelişmiş üniversitelerimizin daha aktif bir şekilde devreye sokulmasını ve özellikle ileri olduğumuz alanlarda gereksiz yere yurtdışına eleman göndererek kaynak savurganlığını önlemeyi hedefleyen *Yurtiçi Lisansüstü Programları Projesi* ise, 1998 yılı sonunda başlatılmıştır. Bu proje, aynı zamanda **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu**'nun 25 Ağustos 1997 tarihli toplantısında almış olduğu 5-c kararını da (*Beyin Gücü Kaynaklarının Yönetimine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri*) hayata geçirmektedir.

Bu projenin başarıya ulaşması, programa başlayacak olan adayların nitelikli olmasına bağlıdır. Bu nedenle, başvuracak adayların belirli bir not ortalamasına ve *Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (LES)* puanına (ilgili alanda en az 55) sahip olmaları istenmiştir.

Üniversitelerin ihtiyacı göz önüne alınarak ilan edilen 400 kontenjan için 14 - 25 Aralık 1998 tarihleri arasında toplam 518 kişi başvuru yapmıştır. Adaylık için belirtilen koşullara uymayan 91 kişi **ÖSYM** tarafından elenmiş ve 427 kişi sözlü sınava çağırılmıştır. 28-29 Ocak 1999 tarihlerinde yapılan sözlü sınavlara 66 aday katılmamış, sözlü sınav sonucunda ise 208 aday seçilmiştir. Bu adaylar, seçilmiş oldukları üniversitelerin araştırma görevlisi kadrolarına 15 - 19 Şubat 1999 tarihleri arasında atanmışlardır.

Öğretim üyesi olmak için lisansüstü eğitime başlayacak adayların yabancı bir dilde okuduklarını çok iyi anlamaları gerekir. Bu nedenle, araştırma görevlisi kadrolarına atanmak üzere seçilen adayların *Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviyesi Tespit Sınavı*'ndan (**KPDS**) en az 60 puan almaları istenmiştir. Yabancı dil bilgisi yeterli olmayanlar, **ODTÜ** Yabancı Dil Hazırlık Okulu'nda 6 aylık kursa tabi tutulmuşlardır. Kasım 1999'da yapılan **KPDS**'de 50 araştırma görevlisi 60'ın altında puan almıştır. Bu araştırma görevlilerine Mayıs 2000'de yapılacak **KPDS**'ye son kez girme hakkı verilmiştir. Bu sınavda da gerekli puanı alamayan araştırma görevlilerinin atandıkları üniversite ile ilişkileri kesilecektir.

Yukarıda sözü edilen yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme projesi çerçevesinde yapılacak lisansüstü çalışmalara mali destek sağlamak için Maliye Bakanlığı yetkilileri ile görüşülmüş ve *Katma Bütçeli İdareler 1999 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı*'na aşağıdaki 11. madde eklenmiştir:

Öğretim Üyesi Yetiştirme Projesi kapsamında yurtiçindeki yükseköğretim kurumlarında lisansüstü eğitim yaptırılacak araştırma görevlileri, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılacak merkezi sınavla seçilirler.

Sınavda başarılı olanlar, yükseköğretim kurumlarının atama izni verilmiş araştırma görevlisi kadrolarına atanırlar ve önceden tespit edilecek yükseköğretim kurumlarında lisansüstü eğitim yapmak üzere 2547 sayılı Kanununun 35. maddesine göre görevlendirilirler.

Yükseköğretim Kurulu Bütçesinin 111-01-3-352-900 (Öğretim Üyesi Yetiştirme Projesi) tertibine konan ödenek, cari harcamalarda kullanılmak üzere (personel hariç) bu Proje kapsamında lisansüstü eğitim veren yükseköğretim kurumlarının bütçelerine, görevlendirilen öğrencilerin sayıları ve öğrenim alanları dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulu'nun teklifi üzerine Maliye Bakanlığı'nca aktarılır.

Bu proje çerçevesinde lisansüstü eğitim yaptıracak üniversitelere 1999 yılı içerisinde yapılan ödemeler Tablo 5.12'de gösterilmiştir.

Tablo 5.12 Yurtiçi Lisansüstü Programı Projesi çerçevesinde 1999 yılı içerisinde üniversitelere yapılan ödemeler.

Üniversite	Ödenen Miktar (Milyar TL)
Anadolu	10
Ankara	114
Boğaziçi	34
Çukurova	13
Dokuz Eylül	12
Ege	12
Gazi	35
Hacettepe	26
İstanbul	15
İstanbul Teknik	44
Karadeniz Teknik	23
Marmara	2
Ondokuz Mayıs	6
Orta Doğu Teknik	183*
Yıldız Teknik	12
TOPLAM	541

* Bu miktarın 72 milyar TL'si İngilizce eğitimi için ödenmiştir.

Bölüm 6

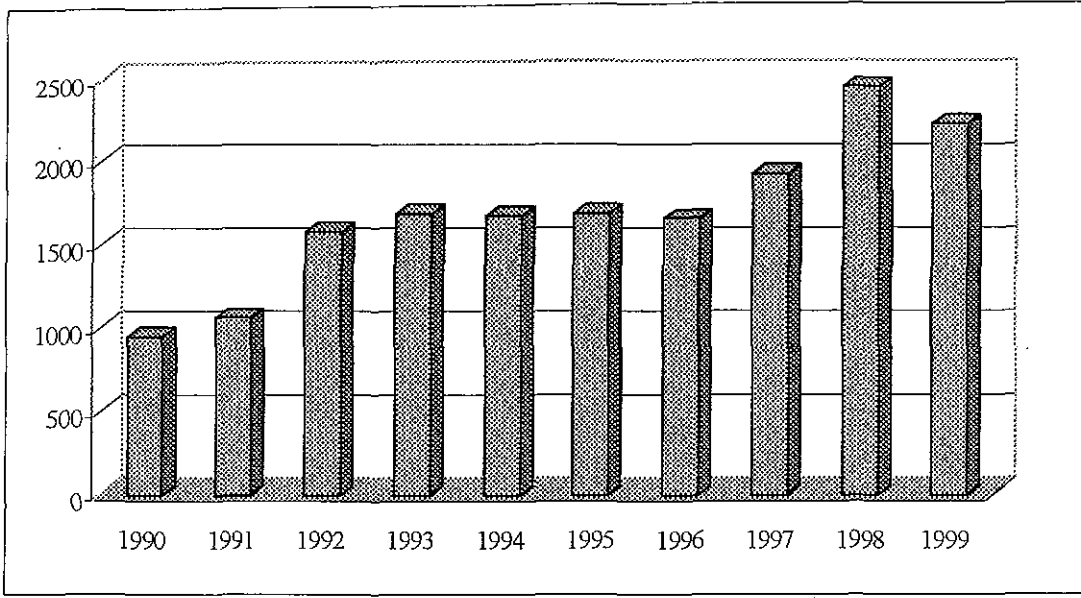
Program Geliştirme/Proje Çalışmaları

6.1 Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Reformu

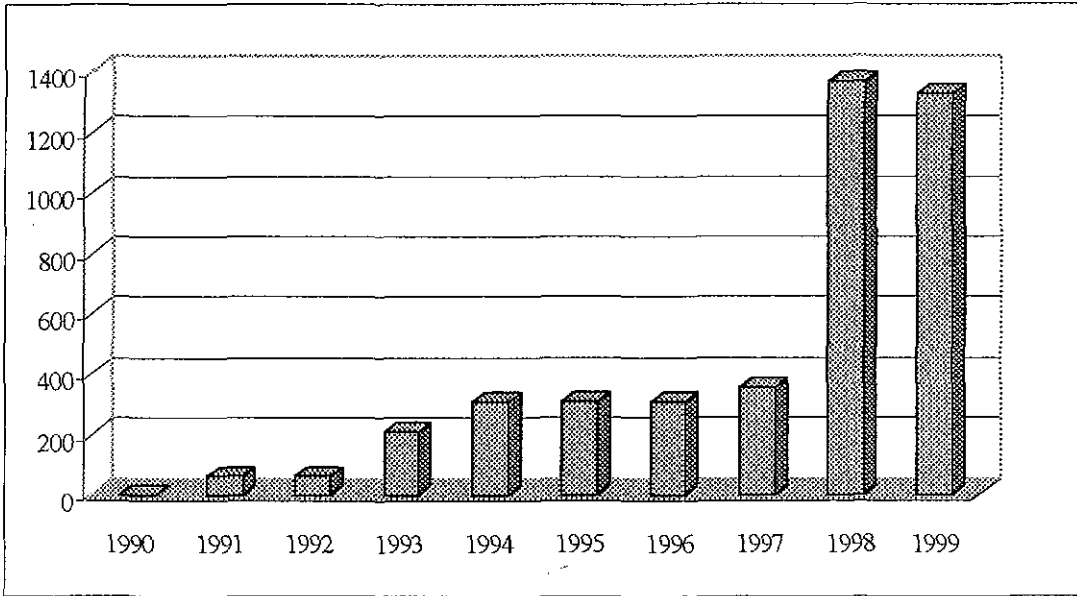
1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince, hizmet öncesi öğretmen yetiştirme işlevi tamamıyla üniversitelerin Eğitim Fakültelerine devredilmiştir. Eğitim Fakülteleri, ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada en önemli kurumlar olmuş ise de, bugün gelinen nokta dikkate alındığında, Eğitim Fakültelerinin yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunduğu ve ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yetersiz kaldığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak, özellikle okulöncesi eğitim ve ilköğretim düzeylerinde kısa zamanda karşılanamayacak öğretmen açığı ortaya çıkmış ve **MEB**, zorunlu olarak bu düzeyler için gerekli öğretmen ihtiyacını başka kaynaklardan (diğer fakülte mezunları gibi) karşılamaya başlamıştır. Bu sorunları dikkate alan **YÖK**, 1996 yılı başında **MEB** ile birlikte başlattığı bir çalışma ile ülkenin öğretmen ihtiyaçları doğrultusunda Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenleme çalışması kapsamında Eğitim Fakültelerinde yürütülen ve yeni açılması önerilen tüm öğretmen yetiştirme lisans programları yeniden geliştirilmiş ve 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren üniversitemizde uygulanmaya başlamıştır. Başta, Üniversitelerarası Kurul, **YÖK** Genel Kurulu ve Yürütme Kurulu olmak üzere Eğitim Fakültesi Dekanları ve öğretim üyeleriyle de tartışılarak uygulamaya geçirilen bu yeniden yapılanmanın en önemli özellikleri aşağıda açıklanmıştır:

1. Eğitim Fakülteleri, 1996 yılına kadar ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelik ve nicelikteki öğretmenleri yetiştirmek yerine, sahip olduğu öğretim elemanlarının akademik yönelimleri ve tercihleri doğrultusunda yapılanmış ve açılan programlar daha çok ortaöğretim düzeyine öğretmen yetiştiren lisans programları olmuştur. Bunun sonucu olarak, okulöncesi ve ilköğretim alanlarında yetişen öğretmen sayısı, ihtiyacı karşılamada çok yetersiz kalırken, ortaöğretim düzeyine çeşitli branşlarda ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır.

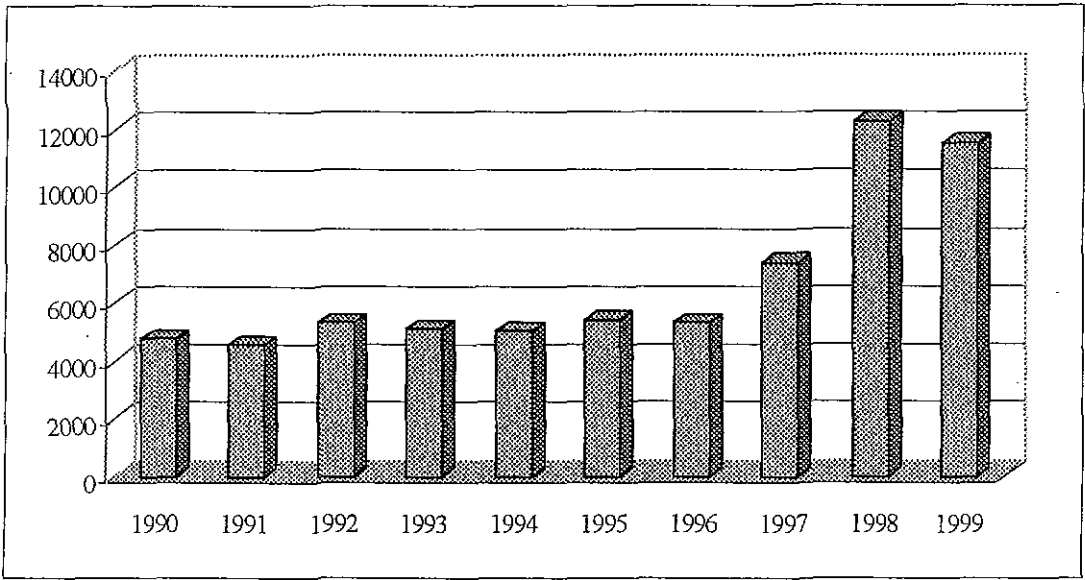
Durumun ciddiyetini yansıtmak bakımından **MEB** tarafından açıklanan 1996-2000 yılları arasındaki sınıf öğretmeni ihtiyacı ile Eğitim Fakültelerinin mezun edeceği öğretmen sayısını karşılaştırmak gerekir. **MEB** tarafından 1996 yılında toplam sınıf öğretmeni ihtiyacı 22.075 olarak belirtilirken, 1995-1996 yılı sonunda üniversitelerden mezun olan sınıf öğretmeni sayısı 5.509 seviyesinde kalmıştır. **MEB**'in bu konudaki verileri, aynı açığın 2000 yılına kadar gittikçe artan bir oranda devam edeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Yeni yapılanma ile özellikle okulöncesi ve ilköğretim gibi kritik alanlarda kısa sürede ciddi sayısal artış beklenmektedir. Eğitim Fakültelerinin kontenjanlarında **YÖK** tarafından yapılan değişiklikler Şekil 6.1 –Şekil 6.8’de açıkça görülmektedir.

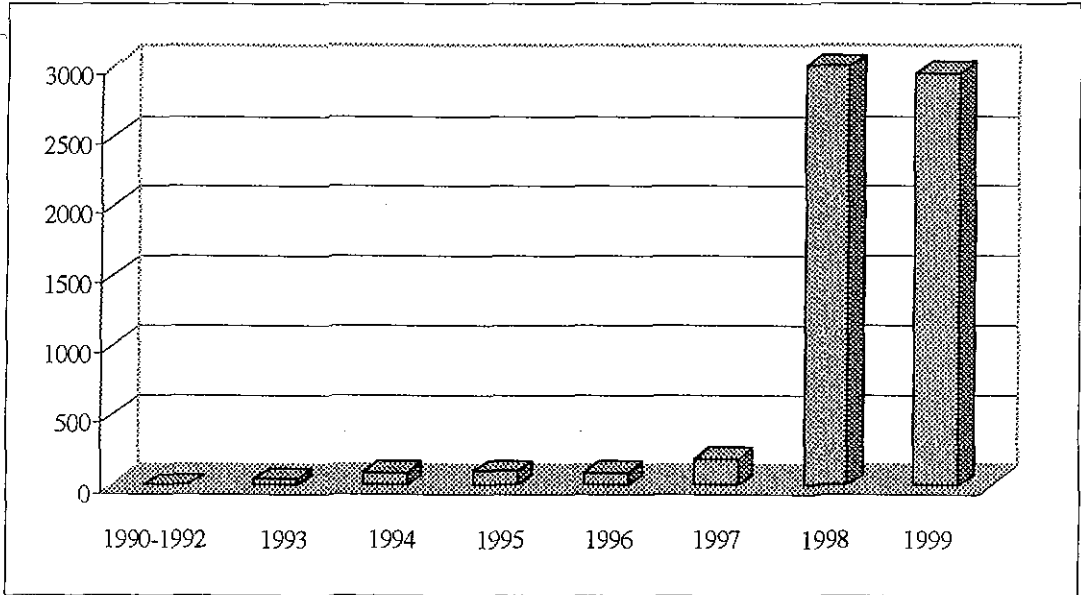
Şekil 6.1 İngilizce öğretmenliği programı kontenjanlarının yıllara göre dağılımı.

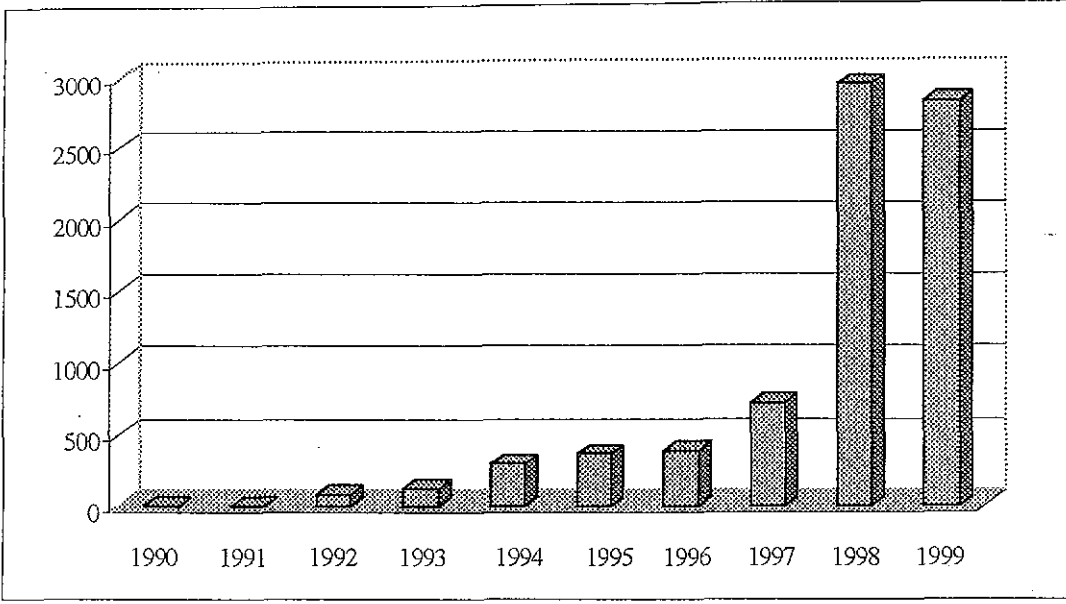
Şekil 6.2 Anaokul/okulöncesi öğretmenliği programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

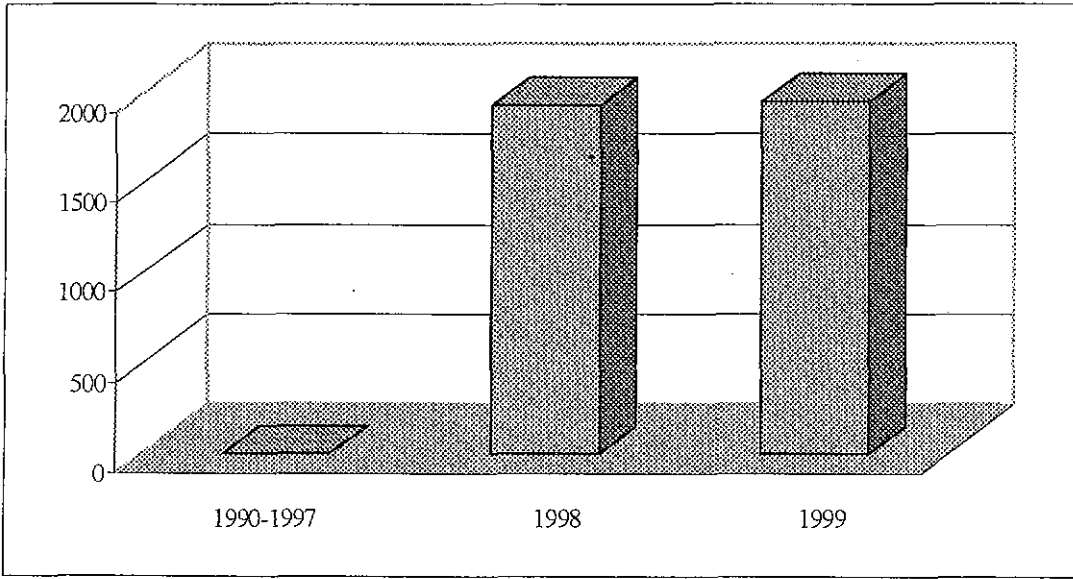
Şekil 6.3 Sınıf öğretmenliği programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

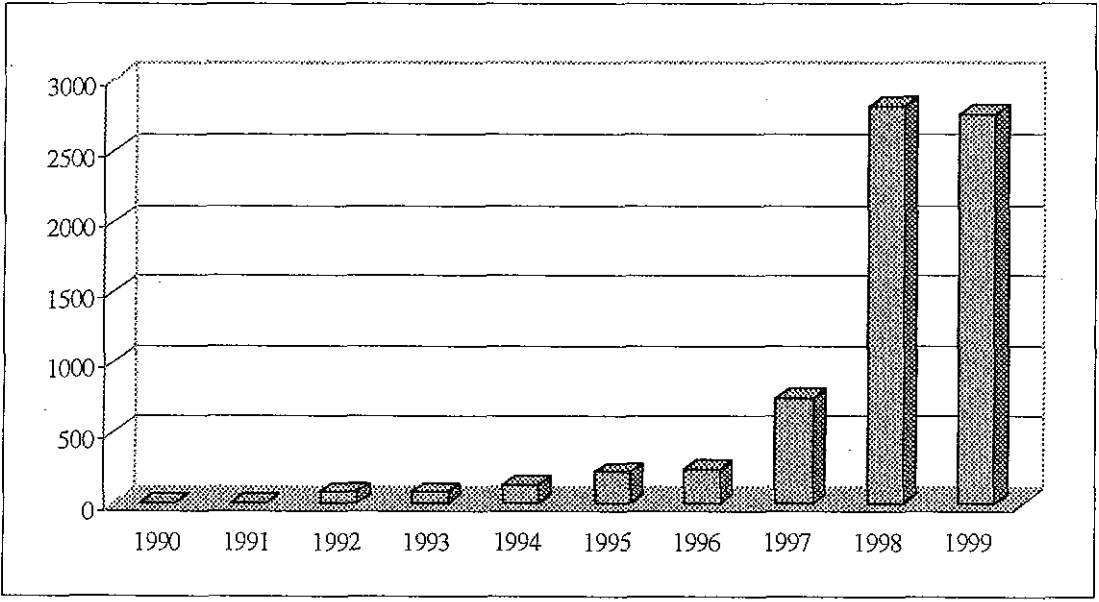
Şekil 6.4 Sosyal bilgiler öğretmenliği programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

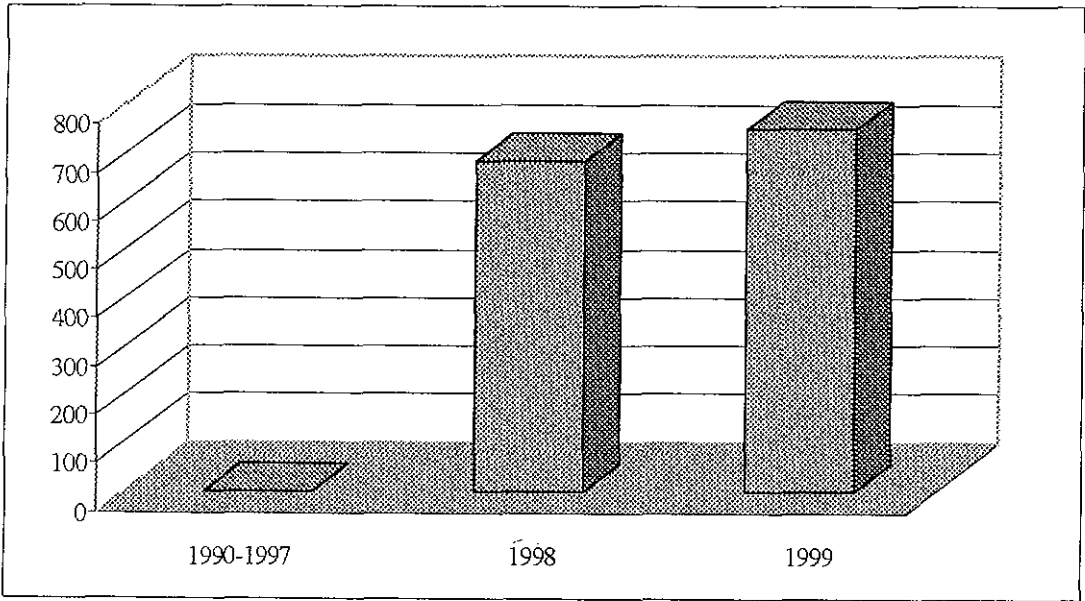
Şekil 6.5 Türkçe öğretmeni programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

Şekil 6.6 İlköğretim matematik öğretmeni programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

Şekil 6.7 İlköğretim fen bilgisi öğretmenliği programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

Şekil 6.8 Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliği programı kontenjanlarının yıllara göre değişimi.

Bu şekillerden açıkça görüldüğü gibi, okulöncesi ve ilköğretim öğretmenlik programları kontenjanlarında kayda değer artışlar getirilirken, fazla ihtiyaç duyulmayan ortaöğretim öğretmenlik programları kontenjanları ya sabit tutulmuş ya da yerine göre düşürülmüştür. Sonuçta, yeni yapılanmanın yürürlüğe girdiği 1998 yılına kadar toplam 20.000'in altında olan Eğitim Fakültesi kontenjanları, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren 35.000'lere yükselmiştir. Ancak, yeni düzenleme ilk mezunlarını verene kadar geçecek sürede bu alanlardaki öğretmen açığını biran önce ve hızlı bir biçimde kapatmak en önemli mesele haline gelmiştir. Özellikle 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin de yürürlüğe girmesi ile bu ihtiyaç acilleşmiştir. Bu ihtiyacı değerlendiren **YÖK**, ilk olarak 1996 yılında Okulöncesi, Sınıf Öğretmenliği ve İngilizce Öğretmenliği alanlarında öğretmenlik sertifika programları geliştirmiş ve uygulanmak üzere Eğitim Fakültelerimize göndermiştir. **YÖK**, ikinci bir önlem olarak da, Eğitim Fakültelerinde yürütülmekte olan ve yaklaşık 40.000 öğrencinin devam ettiği ortaöğretim alan öğretmenliği sertifika programlarını, Sınıf Öğretmenliği sertifika programına dönüştürmek üzere gerekli program çalışmasını yapmış ve Kasım 1997'de tüm Fakültelerimize göndermiştir. Bu tedbirin önemli bir sonucu olarak, ortaöğretim alan öğretmenliği sertifika programında kayıtlı öğrenci sayısı 40.000'lerden 29.000'e inerken, sadece 1.000 dolayında olan ilköğretim sınıf öğretmenliği sertifika programı öğrenci sayısı Kasım 1998 itibarıyla 12.000'lere tırmanmıştır. Bu sayı, Eylül 1999 itibarıyla 25.000'in üzerinde olarak gerçekleşmiştir.

2. 1982 yılından itibaren üniversiteler bünyesinde faaliyet göstermeye başlayan Eğitim Fakülteleri daha çok ortaöğretim öğretmeni yetiştirmeye yönelmişler ve ilköğretim II. kademe (eski adıyla ortaokul) öğretmeni yetiştirilmesi gözardı edilmiştir. 1995-1996 Eğitim Fakülteleri mezunlarının öğretmenlik alanlarına göre dağılımının incelenmesinden oldukça çarpık ve olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ilköğretimin II. kademesinde okutulan ve daha çok öğrencinin alması gereken Fen Bilgisi dersi öğretmenliği için tüm Eğitim Fakültelerimiz sadece 58 mezun verirken, ortaöğretimde (lise) okutulan Fizik, Kimya, Biyoloji dersleri öğretmenlikleri için 2.008 mezun vermişlerdir. Aynı şekilde, Eğitim Fakültelerimiz ilköğretim II. kademesinde okutulan Türkçe dersi öğretmenliği için sadece 61 mezun verirken, lisede okutulan Türk Dili ve Edebiyat dersi öğretmenliği için 793 mezun vermişlerdir. İlköğretim II. kademesinde okutulan ve yine daha çok öğrencinin alması gereken Sosyal Bilgiler dersi öğretmenliği için durum daha da vahim görünmektedir. Eğitim Fakültelerimiz bu alanda hiç mezun vermez iken, liselerde okutulan ve Sosyal Bilgiler alanlarını içeren Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu öğretmelikleri için toplam 1.330 mezun vermişlerdir. **MEB**, bu nedenle lise öğretmenliği programlarından mezun olan öğretmenleri ilköğretim düzeyinde kullanmak zorunda kalmış, ancak bu durum uygulamada çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Sadece bir branşta (Fizik, Tarih gibi) yetişen öğretmenler, ilköğretimde yer alan Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler gibi dersleri öğretmekte zorlanmışlar ve çoğu durumda bu düzeyde öğretmenlik yapmak istememişlerdir. Ayrıca, tek alanda yetişen branş öğretmenleri, yan alanları olmadığı için, kendi alanları dışında başka bir derse girememişler ve özellikle küçük ilköğretim okullarında her branş için bir öğretmen bulundurma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Özellikle, köy ve kasaba ilköğretim okullarında çoğu zaman buna imkan olmaması, bazı derslerin öğretmensiz geçmesine neden olmuştur. Yeni düzenleme, Eğitim Fakültelerindeki bölüm yapılanmasını, milli eğitim sistemimizdeki okul yapılanmasına paralel hale getirerek yan alan

uygulamasına yer vermekte ve öğretmenlerin bir'den fazla alanın derslerini öğretebilecek şekilde (Fen Bilgisi ve Matematik ya da Türkçe ve Sosyal Bilgiler gibi) yetiştirilmesini öngörmektedir.

3. Eğitim Fakültelerinde yaptırılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları, yine öğretim elemanlarının akademik yönelimleri doğrultusunda temel bilimlere yoğunlaşmış ve Eğitim Fakültesinin asli görevlerinden biri olan öğretmen eğitiminin niteliğini arttırmaya yönelik bilimsel çalışmalar ihmal edilmiştir. Yeni yapılanma, Eğitim Fakültelerindeki bilimsel çalışmaların öğretmen yetiştirme ve eğitim konularına yönelmesini, temel bilimler alanındaki araştırmaların ise Fen-Edebiyat Fakültelerinde yürütülmesini öngörmektedir.
4. 1996 yılına kadar, özellikle branş öğretmenliği lisans programlarında, Eğitim Fakülteleri ile Fen- Edebiyat Fakülteleri programlarında tekrarlar başlamış; Eğitim Fakülteleri, Fen- Edebiyat Fakültesi lisans programlarında yer alan aynı dersleri kendi programlarında açmaya ve aynı tür laboratuvarlara ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bunun karşılığında da, Fen-Edebiyat fakülteleri öğretmen yetiştirme işlevini üstlenmiş duruma düşmüşlerdir. Bu nedenle, üniversitelerimizde kaynak dağıtımı ve kullanımı açısından son derece verimsiz uygulamalar gözlenmeye başlamıştır. Yeni düzenleme, alanla ilgili derslerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden alınmasını, Eğitim Fakültelerinde ise alanın öğretimine yönelik eğitim verilmesini öngörmektedir.
5. Herhangi bir alan fakültesinden mezun olan adaylara yönelik olarak Eğitim Fakültelerince yıllardır düzenlenen ortaöğretim öğretmenlik sertifika programları, içerik ve süre açısından yetersiz kalmış ve uygulamadan uzak, sınırlı bir zaman dilimine sıkıştırılan programlar haline gelmiştir. Yeni düzenleme, bu sertifika programlarına son vermekte ve daha nitelikli ortaöğretim alan öğretmeni yetiştirmek amacıyla, gerek Eğitim fakültelerinde 5 yıllık bütünleştirilmiş tezsiz yüksek lisans programları, gerekse alan fakültesi mezunları için 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programları öngörmektedir.
6. Yeni yapılanmadan önce, Eğitim Fakültelerinde alanın öğretimine yönelik yöntem bilgisi ve öğretmenlik tecrübesi ile ilgili çalışmalar ihmal edilmiştir. Fen-Edebiyat Fakültesi programlarından kalma bir alışkanlıkla, özellikle alan öğretmenliği lisans programlarında çok sayıda ve bazen uzmanlaşmaya kadar giden (katı hal fiziği, organik kimya gibi) alan derslerine yer verilmiştir. Bunun sonucu olarak, alanı iyi bilen ancak öğrencilerle iyi iletişim kuramayan ve bilgisini öğretemeyen öğretmen tipi ortaya çıkmıştır. Yeni düzenleme ile yeniden geliştirilen öğretmen yetiştirme lisans programları, alan öğretim yöntemlerini ve öğretmenlik uygulamasını ön plana çıkarmaktadır. Programların önemli bir bölümü okullarda uygulamaya ayrılmakta ve aday öğretmenlerin, deneyimli öğretmenlerin nezaretinde okul ve sınıf içi uygulamalar yoluyla öğretmenlik becerisi ve tecrübesi kazanması amaçlanmaktadır. *Uygulamaya konulan projenin bu kısmı büyük önem taşımaktadır. Ancak, bu amaçla görevlendirilen deneyimli öğretmenlere yapılan ödemelerde geçtiğimiz yıl içinde büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu amaçla yapılan ek ödemelerin yıllık tutarı yaklaşık 1 trilyon TL'dir. Bu ödemelerin aksatılmadan yapılabilmesi için Maliye Bakanlığı'nca saymanlara gereken talimatın verilmesini arz ve talep etmekteyiz.*

7. Yeni düzenleme ile birlikte öğretmen yetiştiren programlarda yer alan öğretmenlik formasyonu dersleri yeniden yapılandırılmış ve hem uygulamayı hem de çağdaş öğretmen yetiştirme programlarında yer alan Öğretimin Planlanması, Sınıf Yönetimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Özel Öğretim Yöntemleri gibi alanları ön plana çıkaran bir formasyon programı oluşturulmuştur. Gerek lisans programlarında gerekse lisansüstü düzeydeki tezsiz yüksek lisans programlarında uygulanacak olan bu program ile öğretmen adayı uygulamaya daha yakın olabilecek, teorik bilgileri ezberleme yerine bizzat öğretim ortamında karşılaşılabileceği sorunlara çözüm üretme ve alan öğretim becerilerini geliştirme fırsatı bulabilecektir.
8. Eğitim Fakültelerinde son yıllarda çok sayıda açılan Program Geliştirme, Eğitim Yönetimi, Halk Eğitimi, Ölçme ve Değerlendirme gibi lisans düzeyindeki eğitim bilimleri pogramlarının belirli istihdam alanları yoktur. Bu alanlar, öğretmenlik becerisi üzerine inşa edilmesi ve lisansüstü düzeylerde açılması gereken programlardır. Bu alanlarda lisans eğitiminden geçen öğrenciler mezun olduklarında çoğunlukla işsiz kalmakta veya kendi alanları dışındaki işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Böylece Eğitim Fakültelerinin önemli bir öğretim elemanı kapasitesi verimsiz bir şekilde kullanılmaktadır. Yeni düzenleme, bu alanlardaki lisans programlarını kapatarak lisansüstü düzeye taşımakta ve varolan kapasitenin lisans düzeyinde öğretmen yetiştirmede ve lisansüstü düzeyde ise eğitim bilimleri alanında yapılacak bilimsel çalışmaların bulgularının öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde kullanılmasını öngörmektedir.

Eğitim Fakülteleri, yukarıda önemli özellikleri açıklanan yeni düzenlemeye göre öğrenci almaya 1998-1999 öğretim yılından itibaren başlamışlardır. Bazı fakültelerimizde yeni düzenlemeye göre açılan programlarda geçici olarak öğretim elemanı sıkıntısı çekilmektedir. Özellikle özel öğretim yöntemleri alanında ülkemizde yetişmiş öğretim elemanı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, **YÖK** ile **MEB**'in ortaklaşa almış oldukları kararla, 1997 yılı içinde 1416 sayılı Kanun çerçevesinde yurtdışında lisansüstü eğitim yapmak amacıyla sağlanan burslardan 750 tanesi, öğretmen eğitimi ile ilgili alanlara ayırmıştır. Bu burslardan 197 tanesi yapılan sınavlar neticesinde doldurulmuştur. Geriye kalan burslardan 298'i ise, yine yurtdışında öğretmen yetiştirme alanında doktora yapmak üzere gidecek öğretmenlere ve öğretmenlik alanına uygun lisans programlarından mezun olanlar için kullanılmıştır. Bu şekilde Eğitim Fakülteleri, 4-5 yıl sonra ihtiyaç duydukları alanlarda önemli sayıda doktoralı öğretim elemanına kavuşacaklardır.

Ayrıca, bu reform hareketinin sürekliliğini ve etkinliğini sağlamak üzere, öğretmenlik yeterlik ve standartlarının belirlenmesi, alanlara ve düzeylere göre öğretmenlik programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, yeni öğretmen yetiştirme programlarının açılması, akreditasyon ile öğretmen eğitime dönük kısa ve uzun vadeli planlama, öğretmen ihtiyacının ve program kontenjanlarının belirlenmesi gibi konularda Yükseköğretim Kuruluna önerilerde bulunacak kalıcı bir **Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi** kurulmuştur.

Sonuç olarak, öğretmen yetiştirme programlarında yapılan yeni düzenleme ile Eğitim Fakültelerinin, ülkenin öğretmen ihtiyacını daha etkili ve verimli bir biçimde karşılamaları, daha nitelikli öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar yürütmeleri ve

daha sağlıklı bir yapı içinde işlevlerini yerine getirmeleri öngörülmektedir. Bu kapsamda 1994-1999 yılları arasında **YÖK** bünyesinde yürütülen Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi*'nin etkinlikleri ve kaynakları, öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde çok etkin ve verimli olarak kullanılmıştır.

Projenin, program geliştirme boyutu kapsamında geliştirilen öğretim materyalleri ve materyallerin tanıtılması amacıyla yapılan geniş çaplı seminerler; *burslar boyutu* kapsamında fakültelerimizin öğretim elemanlarına sunulan yurtdışında yüksek lisans, doktora, doktora sonrası eğitim imkanları ve kısa dönem seminer ve inceleme etkinlikleri; *donanım boyutu* kapsamında satın alınan araçlar ve öğretim malzemeli yoluyla, Eğitim Fakültelerinin niteliğini geliştirme yolunda, önemli bir aşama kaydedilmiştir. Bunlarla ilgili detaylı bilgi, *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu – Mart 1999* raporunda verilmiştir.

Eğitim Fakültesi-Uygulama Okulu İşbirliği Programı, *YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi*'nin program geliştirme kapsamında gerçekleştirdiği önemli etkinliklerden bir diğeridir. Bu etkinliklerin bir sonucu olarak, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere Uygulama Okulları ile Eğitim Fakülteleri arasındaki iletişimi güçlendirmek ve bir sisteme oturtmak amacıyla **YÖK** ile **MEB** arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu iki kurum arasında gün geçtikçe gelişen olumlu ve sağlıklı işbirliğinin önümüzdeki yıllarda daha nitelikli öğretmen yetiştirme çabasına çok önemli katkılar yapacağı beklenmektedir.

Genelde eğitim, özelde ise öğretmen eğitimi, Türkiye'nin en önemli ve öncelikli meselesidir. **YÖK** ile **MEB** tarafından birlikte gerçekleştirilen bu başarılı reform hareketi, sonuçlarını önümüzdeki yıllarda vermeye başlayacaktır. Geleceğimizin güvencesi yeni nesillerin üstün nitelikli ve iyi yetişmiş öğretmenler tarafından eğitilmelerini sağlamak adına yapılan tüm bu çalışmaların devamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Bu ulvi ve önemli çabaya toplumun her kesiminin katkıda bulunması beklenmektedir. Bu anlayışla gerçekleştirilen hizmet öncesi öğretmen yetiştirme reformunun Türk Eğitim Tarihinde önemli bir yer alacağı düşünülmektedir.

6.1.1 Eğitim fakültelerinin akademik değerlendirilmesi (Akreditasyon)

Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi* çerçevesinde, Eğitim Fakültelerinin akreditasyonu ve öğretmen eğitimi ile ilgili standartların geliştirilmesi çalışmaları Ekim 1998'de başlatılmış ve Haziran 1999'a kadar devam etmiştir.

Çalışmalar, Eğitim Fakültelerinden seçilen onüç öğretim üyesi ve iki yabancı danışmanla birlikte yürütülmüştür. *Akreditasyon Çalışma Grubu* adı verilen bu ekip, ilk faaliyetini Kasım 1998'de Ankara'da *Öğretmen Eğitiminde Akreditasyon* konulu üç günlük bir konferans düzenleyerek gerçekleştirmiştir. Akreditasyonu tanıtmak amacıyla düzenlenen bu toplantıya 43 Eğitim fakültesinden 94 öğretim elemanı, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ise 27 kişi katılmıştır. Konferanstaki sunumlar iki yabancı danışman ile **ABD** ve İngiltere'den davet edilen üç yabancı uzman tarafından yapılmıştır. Üç gün süre ile oluşturulan gruplardaki çalışmaların sonuçları ise Akreditasyon Çalışma Grubu üyeleri tarafından sunulmuştur.

Başarılı bir şekilde sonuçlanan bu konferansın ardından, akreditasyon ile ilgili dokümanları geliştirmeye hazırlık amacıyla Çalışma Grubu tarafından Ankara'daki üç Eğitim Fakültesinde incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, öğretmen eğitiminde uygulanacak akreditasyon ile ilgili aşağıda belirtilen üç boyutta standartlar geliştirilmiştir:

- **Başlangıç Standartları:** İşin yapılması için elde bulunanları sorgulayan bu standartlar arasında, müfredat, personelin niteliği ve mesleklerine uygunluğu, üst düzey yönetimin niteliği, öğrencilerin niteliği, fakülte ve uygulama okulları arasındaki düzenlemeler ve fakültede bulunan tesisler yer almaktadır.
- **Süreç Standartları:** Eğitim sürecinin nasıl yürütüldüğünü inceleyen bu standartlar arasında, eğitimin ve öğrencilerde öğrenmenin kalitesi, tesislerin etkin kullanımı ve yönetim uygulamaları yer almaktadır.
- **Sonuç Standartları:** Ürünün kalitesi ile ilgili bu standartlar arasında, yeni mezun öğretmenlerin öğretme becerileri, fakültenin yayınlanmış araştırmalarının konu ile olan ilgisi ve kalitesi ile kalite güvencesi mekanizmalarının etkinliği yer almaktadır.

Geliştirilen bu standartlara dayalı akreditasyon sisteminin pilot uygulamasını yapmak üzere Anadolu, Çukurova, Dokuz Eylül, Gazi, Karadeniz Teknik ve Orta Doğu Teknik üniversitelerinin Eğitim fakülteleri seçilmiştir. Akreditasyon Çalışma Grubu elemanları, gerekli eğitimi aldıktan sonra değerlendirici olarak Mart 1999'da bu pilot fakülteleri ziyaret ederek raporlarını proje yönetimine sunmuşlardır. Çok başarılı geçen bu uygulamanın sonuçlarını tüm Eğitim fakültesi mensupları ile paylaşmak ve tartışmak üzere Nisan 1999'da Edirne'de toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, akreditasyon sistemini daha yaygın bir şekilde tanıtmak üzere bir kitap yazılması ve Mayıs 1999'da bölgesel seminerler yapılması kararlaştırılmıştır. Akreditasyon Çalışma Grubu üyeleri tarafından gerçekleştirilen bu seminerler çok başarılı geçmiştir. Akreditasyonda kullanılacak değerlendirici sayısını artırmak amacıyla, değerlendirici eğitimi semineri Haziran 1999'da Ankara'da tekrarlanmıştır. Yine Haziran ayı içerisinde akreditasyonla ilgili deneyimleri paylaşmak, sorunları tartışmak ve geleceğe dönük planlamalar yapmak üzere, Eğitim fakülteleri yöneticileri ve bazı öğretim elemanları ile Van'da bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Haziran ayı sonlarında Akreditasyon Çalışma Grubunun İngiltere ve ABD'deki akreditasyon sistemlerini yakından tanımalarını sağlamak üzere çalışma gezisi düzenlenmiş ve hazırlanan programın elemanlarımız için son derece yararlı ve verimli geçtiği gözlenmiştir.

Eğitim fakültelerindeki akreditasyon uygulaması ile gerçekleştirilen çalışmalar, 26-29 Şubat 2000 tarihlerinde ABD'nin Chicago kentinde düzenlenen ve bu alanda dünyadaki en önemli toplantıların başında yer alan *Amerikan Öğretmen Yetiştirme Fakülteleri Birliğinin 52. Yıllık Olağan Toplantısı*'nda tebliğ olarak sunulmuştur.

6.2 Meslek Yüksekokulları

Sayıları her geçen gün artmakta olan meslek yüksekokulları (MYO), iş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştirme istikametinde olumlu gelişmeler

kaydetmeye devam etmektedirler. Mart 2000 tarihi itibarıyla mevcut olan 412 **MYO**'dan 394'ü faal durumdadır. Hemen hemen tüm yurt sathına dağılmış olan bu okullara halkın ve yerel yönetimlerin ilgi ve desteği memnuniyet verici düzeyde gelişmeye devam etmektedir.

17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan deprem nedeniyle Kocaeli ve Sakarya meslek yüksekokullarında meydana gelen hasarlar, üniversite rektörlüklerinin olağanüstü çabalarıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Sanayinin yoğun olduğu bu bölgelerde, sanayi kuruluşlarının ve iş adamlarının da yardımlarıyla eğitim-öğretim normalleşme aşamasına gelmiş bulunmaktadır.

12 Kasım depremiyle büyük tahribata uğrayan Bolu ve Düzce meslek yüksekokullarında eğitim-öğretime henüz başlanamamıştır. Yıkılan binaların yerine prefabrik dersane yapım çalışmaları devam etmektedir. Öğrencilerin barınma ihtiyaçları için Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (**TSK**) bölgede kurduğu çadır kentlerden faydalanılması düşünülmekte olup, il valilikleri ve **TSK** ile temaslar sürdürülmektedir. 5000'e yakın öğrencisi bulunan Bolu ve Düzce meslek yüksekokullarında eğitim-öğretime ancak Nisan 2000'de başlanabileceği tahmin edilmektedir.

6.2.1 Fiziki imkanlar

Meslek yüksekokullarından bazılarının kendilerine ait binaları bulunmamaktadır. Bir kısmı devlet dairelerinin kullandığı binalarda görev yapmakta, bazıları ise lise ve hatta ilkököl düzeyindeki okullarla aynı binayı paylaşmaktadırlar. Oysa, pratik uygulama ağırlıklı olan bu okulların, eğitim-öğretimlerini özel tasarım yapılmış binalarda sürdürmeleri, eğitimin kalitesi yönünden büyük önem taşımaktadır.

Sanayinin gereksinim duyduğu standartlarda bir eğitim gerçekleştirebilmek için, bu okullardaki laboratuvar ve atelyelerin sanayinin uyguladığı teknolojiye uygun olarak donatılmış olmaları gerekmektedir. Ancak, meslek yüksekokullarında, maliyeti yüksek olan bu donanımların eksik olduğu bilinmekte, hatta bunların büyük bir bölümü, kendilerine alt yapı teşkil eden mesleki ve teknik liselerden tesis, araç ve gereç bakımından daha düşük düzeyde bulunmaktadır.

6.2.2 Öğretim elemanı durumu

Son yıllarda yeni açılan **MYO**'larının yanı sıra, mevcut **MYO**'larının artan öğrenci sayıları, öğretim elemanı ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Türk yükseköğretim sisteminin genelinde olduğu gibi, meslek yüksekokullarında da öğretim elemanı sıkıntısı vardır.

Lisans düzeyindeki programlarda görev yapan öğretim üyelerinin niteliklerinin dünyaca kabul edilen tanımları olmasına karşılık, meslek yüksekokullarında görev alacak öğretim elemanlarının nitelikleri için böyle bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle, **MYO**'larına doğrudan öğretim elemanı yetiştiren bir sistem, dünyada olduğu gibi, ülkemizde de mevcut değildir.

Mesleki ve teknik eğitimin amacı, teoriden çok uygulamaya yönelik öğrenci yetiştirmektir. Bu nedenle, **MYO**'larında görev alacak öğretim elemanlarının sanayi deneyimine sahip olmaları zorunludur. Ancak, mevcut öğretim elemanlarından çoğunluğunun sanayi deneyiminin olmayışı, bu eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir.

1999-2000 eğitim-öğretim yılı itibarıyla meslek yüksekokullarımızda görev yapan öğretim elemanı sayısı 4.848 olup, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 45'tir. Bu oran Almanya'da 5, Avustralya'da 8, Belçika'da 10, Hollanda'da 14, Japonya'da 9, Kore ve **ABD**'de 21, İngiltere'de 20 ve Macaristan'da 11'dir.

6.2.3 Tamamlanan projeler ve sağlanan gelişmeler

Meslek yüksekokullarının amaçlarına yönelik, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünün niteliğini ve niceliğini artırmak ve bu okulları uluslararası standartlara ulaştırabilmek için 32,7 milyon ABD doları tutarındaki Dünya Bankası kredisi kullanılarak 1985 yılında *I. Endüstriyel Eğitim Projesi* başlatılmıştır. Bu proje kapsamına alınan 8 **MYO**'da tamamen yeni bir yapılanmaya gidilmiş, programlar geliştirilmiş, öğretim elemanlarının sayıları artırılarak bunlardan 199'u yurtdışında eğitilmiş ve laboratuvarları en son teknolojiyi içeren teçhizatla donatılmıştır.

1989 yılında Dünya Bankası'ndan sağlanan 102,8 milyon ABD doları tutarındaki kredi ile *II. Endüstriyel Eğitim Projesi* başlatılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından 50 milyon dolar inşaat harcamaları taahhüt edilen 22 **MYO**'nun fiziksel imkanları, program bazında hazırlanan standart tasarım ilkeleri doğrultusunda projelendirilmiş ve inşaatlar tamamlanmıştır. Bu proje kapsamında bulunan **MYO**'larının atölye ve laboratuvarları, son teknolojiye sahip teçhizat ile donatılmıştır. Bu okulların kadroları genişletilmiş ve öğretim elemanlarından 533'ü yurtdışında eğitilmiştir.

II. Endüstriyel Eğitim Projesi'nin diğer bir amacı ise, mesleki ve teknik öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Bu doğrultuda Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim, Mesleki Eğitim, Endüstriyel Sanatlar, Ticaret ve Turizm, Yaygın Eğitim Fakülteleri ile Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim ve Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakülteleri proje kapsamına alınmış ve öğretim elemanlarına yurtiçi ve yurtdışı eğitim verilmiştir. Bu amaçla 234 öğretim elemanı yurtdışında eğitime gönderilmiştir.

Proje kapsamında yapılan çalışmalardan bir diğeri de, meslek yüksekokullarında uygulanan stajı, *Endüstriye Dayalı Eğitim (EDE)* adı altında geliştirmek ve okul sanayi işbirliğini kuvvetlendirici çalışmaları artırmak olmuştur. Bu çalışmaların başında **EDE** yönetmeliğinin hazırlanması gelmektedir. 12 haftaya çıkarılan **EDE** uygulaması, proje kapsamında bulunan tüm okullar tarafından uygulanmaktadır.

Okullaşma oranının artırılması için, uygulanmakta olan programların % 30'unda ikinci öğretime geçilmiştir. Programlarını ve ürünlerini pazarlayan **MYO** sayısı her geçen gün artmaktadır.

Sanayinin ihtiyaç duyduğu programların yanında yöresel ihtiyaçları karşılamaya yönelik programların uygulanmasına da öncelik verilmektedir. Ayrıca, önemli bir potansiyel oluşturmaları nedeniyle, vakıf üniversitelerinin meslek yüksekokulu açmaları teşvik edilmektedir.

Bugünkü sistemde, meslek okullarında kazandırılan yeterliliklerle, iş hayatının ihtiyaçları arasında ciddi farklar bulunmaktadır. Eğitim programlarının bir kısmı, dar uzmanlık alanına yönelmiştir. Dar beceri alanlarında eğitilen mezunlar kazanılan becerileri yan alanlara aktaramamakta ve bu da mezunların istihdam hayatına girmelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, program geliştirme çalışmalarında *istihdam boyutu* öncelikle dikkate alınmaya başlanmıştır.

Geri besleme alanında öğrenciler, öğretim elemanları ve işveren dahil birçok kanallardan veri alınması çalışmaları sürdürülmektedir.

Yürürlükte olan 3308 sayılı *Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu* kapsamında uygulanan staj yönetmeliği, sadece meslek ve teknik liseler için geçerli olup **MYO**'larını kapsamamaktadır. Bu eksikliği gidermek için **MEB** tarafından hazırlanan *Meslek Eğitimi Kanunu* taslağına, yükseköğretim öğrencilerinin staj işlemi de dahil edilmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesi ile, endüstriye dayalı eğitim ve okul-sanayi işbirliği çalışmalarında büyük yol alınmış olacaktır.

Mesleki ve teknik yükseköğretimde okutulan tüm programların mesleki ve teknik ortaöğretimde okutulan programlarla olan ilişkileri, sorunları ve geliştirilme ihtiyaçları ile mesleki ve teknik yükseköğretim öğrencilerinin işyerlerindeki eğitimi, istihdam durumları, mesleki ve teknik eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme konuları 22-26 Şubat 1999 tarihinde yapılan 16. Milli Eğitim Şurası'nda görüşülerek karara bağlanmıştır.

Son 2-3 yılda mesleki ve teknik eğitimin, ülke çıkarları açısından hayati önemi ve geliştirilmesi konusunda yükseköğretim camiasında oluşan anlayış ve düşünce birliği memnuniyet verici bir düzeye erişmiştir. Üniversite rektörlükleri ile beraber halkta ve bilhassa mahalli idarelerde oluşan meslek yüksekokulu kurma, yaşatma, mevcutları maddi ve manevi yönden destekleme çabaları takdirle karşılanmaktadır. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi sanayi ve nüfus yoğunluğunun bulunduğu bölgelerde yeni **MYO** açma ve mevcutlara program ilave etme çalışmaları memnuniyet verici düzeye erişmiştir.

6.2.4 Lisans programlarına dikey geçiş

Meslek yüksekokullarındaki öğrencileri daha başarılı olmaya özendirmek, yetenekli ve başarılı öğrencilerin lisans öğrenimi yapabilmelerine olanak sağlamak amacıyla hazırlanan *Meslek Yüksekokulları ve Açıköğretim Ön Lisans Programları Mezunlarının Lisans Öğrenimine Devamları Hakkında Yönetmelik*, 15 Ekim 1999 ve 23847 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu yönetmeliğe göre, **MYO** ile açıköğretim ön lisans programlarını başarıyla tamamlayan öğrenciler, ÖSYM tarafından yapılacak sınavda başarılı olmaları halinde 4 yıllık fakülte ve yüksekokullarda lisans öğrenimine devam hakkı elde

edebileceklerdir. Ayrıca, ilk kez açıköğretim ön lisans mezunlarına da başarılı olmaları halinde örgün lisans öğrenimine devam edebilme olanağı sağlanmaktadır.

MYO ve açıköğretim ön lisans mezunlarından, örgün öğretim lisans programlarına dikey geçiş yapmak üzere başvurma şartlarını taşıyanlar için hangi lisans programlarının açılacağı, açılacak lisans programlarına hangi mezunların, nasıl başvurabileceği ve bu programların kontenjanları, üniversitelerin görüş ve önerileri de dikkate alınarak **YÖK** tarafından belirlenecektir. **ÖSYM** tarafından 3 Eylül 2000 tarihinde üniversite rektörlüklerinin olduğu illerde ve Lefkoşa'da yapılacak *Dikey Geçiş Sınavı*'na (**DGS**), Türkiye'deki mezunların yanında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile yurtdışındaki üniversitelerin 2-3 yıllık programlarına **ÖSYM** tarafından yerleştirilmiş bulunan meslek yüksekokulu mezunları katılabilecektir. Yeni mezunlarla birlikte **MYO** ve açıköğretim ön lisans programlarından geçmiş yıllarda mezun olanlara da üç sınav hakkı tanınmıştır.

Sınavda başarılı olarak lisans öğrenimine başlama hakkı elde eden öğrencilere *Lisans Öğrenimine Hazırlık Programı* uygulanacaktır. Programı başarıyla tamamlayan öğrencilerin üniversite üçüncü sınıflarına kayıtları yapılacaktır.

Bu yönetmeliğin uygulanmasıyla birlikte, sekiz yıllık kesintisiz eğitimi bitiren öğrencilerin büyük çoğunlukla meslek liselerini tercih edeceği ve oradan da iki yıllık meslek yüksekokullarına yöneleceği beklenmektedir. Bu durumun, ülkemizde çok düşük seviyede bulunan mesleki ve teknik eğitimdeki okullaşma oranının artmasına önemli katkıda bulunacağı tahmin edilmektedir.

6.2.5 Okul-sanayi işbirliği

1997 yılında *İstanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV)* ile **YÖK** arasında *YÖK-İSOV Okul-Sanayi İşbirliği Protokolü* imzalanmıştır. Bu protokole göre oluşturulan genel kurul ve icra kurulu toplantıları muntazam olarak yapılmakta ve mesleki eğitimle ilgili kararlar alınmaktadır. Protokole göre son 3 yılda gerçekleştirilen Okul-Sanayi İşbirliği faaliyetlerinin bazıları şunlardır:

- Yeni açılan her **MYO** programı **İSOV**'a bildirilmektir.
- Mezun öğrencilerin bilgi ve becerilerinin bir sertifika ile belirlenmesi ve kalite kontrolünün yapılması konusunda önemli mesafeler alınmıştır.
- Okul-Sanayi İşbirliğini pekiştirmek amacıyla 64 ilde *İl Danışma Kurulu* kurulmuştur. Diğerlerinde kurma çalışmaları devam etmektedir.
- Çankırı **MYO**'nun organizasyonunda 30 ülkeden gelen temsilcilerin katılımı ile Ankara'da Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı (**İVETA**) düzenlenmiştir.
- İstanbul'da *Biyomedikal Workshop*'u düzenlenmiştir.
- **YÖK-İSOV Bilgi Bankası** kurulmuştur.
- Öğretim elemanlarının sanayi deneyimlerini artırma projesi çerçevesinde, 1998 yılında 50, 1999 yılında da 40 öğretim elemanı çeşitli sanayi kuruluşlarında bir ay müddetle eğitime alınmıştır. Uygulama, takibeden yıllarda artarak devam ettirilecektir.

- **MYO**'larının açılmasını, yeni programların açılmasını/kapanmasını, açılmış programlara öğrenci alınması gibi hususları düzene koyan *Meslek Yüksekokulları Açma Kriterleri* adlı bir kitapçık yayınlanmıştır

6.2.6 Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB)

Türk eğitim sisteminin önemli çarpıklıklarından biri de, ortaöğretimdeki maliyetlerdir. Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenci maliyetleri genel liselerdeki maliyetlerin çok üstündedir. Hal böyle iken, ilköğretimden sonra sınavla girilen mesleki ve teknik liselerin mezunları, yükseköğretime girişte ikinci bir sınavla bambaşka alanlara yönelmektedir. Üniversite giriş sisteminde yapılan değişiklikle, meslek lisesi mezunlarının **MYO**'larına yönelmelerini sağlayacak teşvikler getirilmiştir. Bu uygulama sonucunda **MYO**'larına gelen öğrenci profillerinde önemli değişiklik olmuş ve **MYO**'larına giren öğrencilerden mesleki ve teknik lise mezunlarının oranı, % 37,2'den % 48,4'e artmıştır. Ancak bu durum bile, bazı alanlarda genel lise eğitimine göre maliyeti beş-altı kat daha pahalı olan mesleki ve teknik lise kaynaklı öğrencilerin, bir anlamda sistem dışına çıkması gibi son derece olumsuz ve kabulü mümkün olmayan gayri ekonomik bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitimde, ortaöğretim ile yükseköğretim arasında bugüne kadar kurulamamış olan ilişkiyi kurmak, her iki düzeydeki eğitim kurumlarında mevcut olan fiziki kapasite ile öğretmen ve öğretim elemanı kapasitesini ortak kullanmak suretiyle ek kapasiteler yaratmak, mesleki ve teknik eğitimi teşvik etmek için *mesleki ve teknik liselerden MYO'larına sınavsız geçişleri sağlamak* amaçları ile, program bütünlüğü içinde irtibatlandırılmış lise ve meslek yüksekokullarından oluşan, *Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB)* kurulmasını, bu bölgeler içinde faaliyet gösteren sanai, zirai ve ticari kuruluşların imkanlarını da eğitime açmalarını öngören yasa taslağı, **MEB** ile birlikte hazırlanmıştır. Bu taslağın ivedilikle yasalaşması, **MYO** programlarına ek kapasite yaratılması yönünde atılmış çok önemli bir adım olacaktır.

15. Milli Eğitim Şurası'nda görüşülüp karara bağlanan ve 16. Şura'da teyit edilen **METEB** projesinde, sekiz yıllık kesintisiz eğitimi bitiren öğrenciler, **MEB** tarafından bir yıllık yönlendirme eğitimine tabi tutulacak ve bunun sonunda kendilerine iki seçenek sunulacaktır. Bunlardan birincisi Genel Lise seçeneği, diğeri de Mesleki ve Teknik Eğitim seçeneğidir.

Yönlendirme eğitimi sonunda genel liseyi seçen öğrenciler, mezuniyetlerinden sonra **ÖSS** sınavına girerek kazandıkları dört yıllık programlarda öğrenimlerini sürdürecektir. Mesleki ve Teknik eğitim kulvarını tercih eden öğrenciler ise, bu eğitimlerini bitirdikten sonra hiçbir sınava girmeden, bölgelerindeki **MYO**'larına geçecekler ve burayı da başarıyla bitiren öğrenciler, 4 yıllık programlara dikey geçiş yapabileceklerdir. Dört yıllık programlara dikey geçiş yapacak bu öğrencilerin % 10'u, mesleki ve teknik eğitim fakültelerine yönlendirilerek öğretmen olarak yetiştirilecek ve böylelikle mevcut mesleki ve teknik liselerle, meslek yüksekokullarının eğitim elemanı ihtiyacı da bir ölçüde karşılanmış olacaktır.

Bu sistemde, Türkiye genelinde birçok mesleki ve teknik eğitim bölgesi kurulmaktadır. Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi (**METEB**), bir meslek yüksekokulu ile müfredat programları bütünlüğü içinde irtibatlandırılmış mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşmaktadır. **METEB** içinde yer alan ortaöğretim

kurumlarının öğrencileri, ortaöğretim düzeyinde öngörülen şartları yerine getirdikleri ve arzu ettikleri takdirde aynı bölge içindeki **MYO**'larına sınavsız olarak geçirilecektir.

METEB'ler ve bunların içinde yer alacak olan **MYO**'ları ile ortaöğretim kurumları; **MEB**, **YÖK**, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (**TOBB**), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi (**KOSGEB**) ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (**TESK**) yetkili temsilcilerinin oluşturacağı, *Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri Üst Kurulu*'na belirlenecektir. Ayrıca her **METEB** içinde, ilgili meslek yüksekokulu müdürünün başkanlığında yukarıda belirtilen kurumların temsilcilerinden oluşan ve **METEB** Üst Kurulu'na karşı sorumlu olan *Bölge Eşgüdüm Kurulları* kurulacaktır.

MEB ile beraber yürütülen bu projede, her üniversite bölgesi, bir **METEB** bölgesi olarak seçilmiştir. **METEB**'lerdeki meslek yüksekokulları ile meslek ve teknik liseler tek tek saptanarak uyguladıkları programlar gözden geçirilmiş ve program bütünlüğü sağlananlar birbirleri ile irtibatlandırılmıştır. İrtibatlandırılan eğitim kurumlarının yönetim biçimleri, bütçeleri, program geliştirme faaliyetleri, öğretim elemanları görevlendirilmesi ve birbirlerinin imkanlarından yararlanmaları gibi hususlar, *METEB Üst Kurul ve Eşgüdüm Kurullarının* direktiflerine göre, ortak bir yönetim ve sorumluluk anlayışı içinde yürütülecektir. Bu konu ile ilgili protokol, yönetmelik ve yasa taslağı çalışmaları tamamlanmıştır.

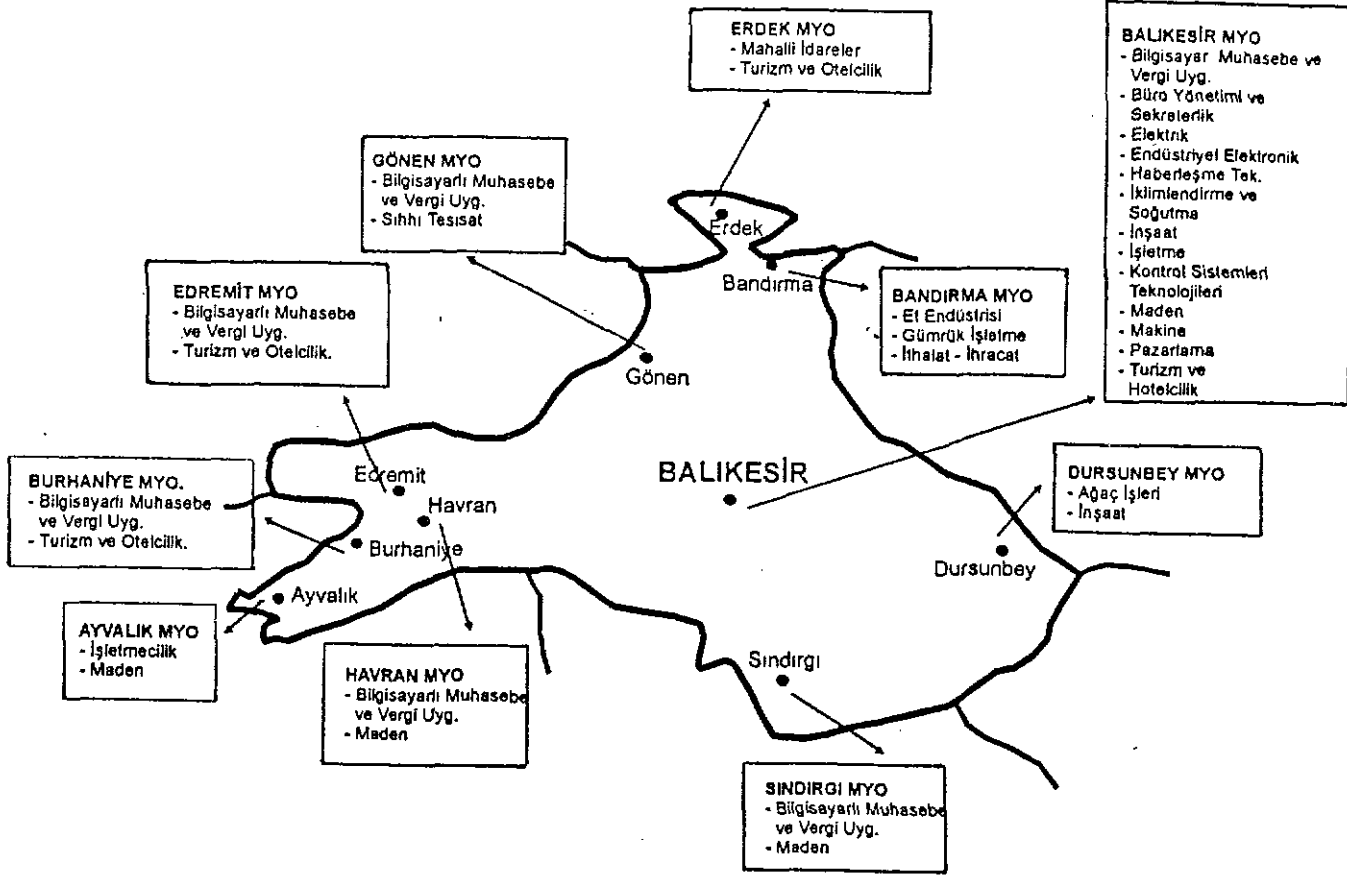
Çalışmalarda karşılaşılan ve öncelikle çözülmesi gereken problemlerinden biri, **METEB** bölgelerindeki **MYO**'ları ile mesleki ortaöğretim kurumlarının uyguladıkları programların irtibatlandırılmasında karşılaşılan zorluktur. Program irtibatlandırması, bazı **METEB**'lerde çok kolay olmasına karşın, bazılarında program bütünlüğü sağlanmakta zorluk çekilmektedir. Bu durum özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi **MYO** sayısının çok az, buna karşın mesleki ve teknik lise sayılarının çok fazla olduğu büyük şehirlerde kendini göstermektedir. Anılan şehirlerde en az 500-1000 kişilik ve ortaöğretim programları ile irtibatlandırılmış çağdaş programlar uygulayan yeni **MYO**'larının bir an önce kurulması, önemli ve acil bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

2001-2002 eğitim-öğretim yılına yetiştirilebileceği tahmin edilen bu proje, gelişen Türk sanayinin şiddetle ihtiyaç duyduğu kaliteli ara insan gücü temin etme hedefine önemli katkılarda bulunacaktır. Ayrıca, gençliğin genel lise eğitiminden mesleki ve teknik eğitime yönlendirilmesi sonucu, 4 yıllık lisans programları üzerindeki baskı da bir ölçüde hafifletilmiş olacaktır.

METEB projesi ile ilgili bir örnek olarak Balıkesir Üniversitesi **METEB**'i Şekil 6.9'da, Tablo 6.1'de ve Tablo 6.2'de verilmiştir.

6.2.7 Hedefler

Türk yükseköğretim sisteminin doğal genişleme alanı iki yıllık meslek yüksekokullarıdır. Bölüm 3.2'de belirtildiği gibi, **MEB** projeksiyonlarına göre, 2005-2006 ders yılındaki toplam 4.194.143 öğrencinin yaklaşık % 60'ı, mesleki ve teknik liselerde öğrenim görecektir. Dolayısı ile, meslek yüksekokullarının büyütülmesi ve sayılarının artırılması, **MEB**'in hedefleri ile de tutarlıdır.

Şekil 6.9 Balıkesir Üniversitesi Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi (METEB).

Tablo 6.1 Balıkesir Üniversitesi Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi.

MYO sayısı	10
İrtibatlandırılan MYO sayısı	10
MYO program sayısı	19
MYO öğrenci kontenjanı	1080
İrtibatlandırılan MYO program sayısı	16
Ön lisans eğitimini MYO'nda tamamlayacak öğrenci sayısı	1590
Açılması teklif edilen MYO sayısı	—
MYO'nda eğitimi yapılmayan ve açılması teklif edilen program sayısı	8
MYO'nda eğitimi yapılan ve yaygınlaştırılması teklif edilen program sayısı	5
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim (MTOÖ) okul sayısı	35
MTOÖ okulları program sayısı	36
MTOÖ okulları öğrenci sayısı	3476
İrtibatlandırılan MTOÖ program sayısı	25
Ön Lisans eğitimini MTOÖ kurumlarında tamamlayacak öğrenci sayısı	1886
MTOÖ'de eğitimi yapılmayan ve açılması teklif edilen program sayısı	1
MTOÖ'de eğitimi yapılan ve yaygınlaştırılması teklif edilen program sayısı	—
ÖSYM ile öğrenci alacak bölümler	1
Diğer bakanlıklara bağlı okullardan öğrenci alacak MYO bölümleri	—

Tablo 6.2 Balıkesir Üniversitesi Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi.

MYO'da Eğitimi Yapılan Meslek Programları	MYO Kontenjanı	MYO'da Alanında Devam Edebilecek MTOÖ Okullarında Meslek Dalları	MTOÖ Okullarında Öğrenci Sayısı	Programın Olduğu MYO	Programın Açılacağı MYO ve MTOÖ	Atölye ve Donanımlarından Yararlanılacak MTOÖ Okulları	Açılması Önerilen MYO ve Açıklama
İşletmecilik Pazarlama	150	Bankacılık	110	Ayvalık MYO Balıkesir MYO			
Turizm ve Otelcilik	150	Turizm ve Otelcilik	40	Ayvalık MYO Balıkesir MYO Burhaniye MYO Erdek MYO			Ayvalık OTML (AÇILMALI)
Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulama	210	Muhasebe	720	Balıkesir MYO Burhaniye MYO Edremit MYO Gönen MYO Havran MYO Sındırgı MYO		Balıkesir TML Edremit TML Gönen TML	
Büro Yönetimi ve Sek.	30	Büro Yönetimi ve Sek.	25	Balıkesir MYO			
Elektrik	30	Elektrik	460	Balıkesir MYO	Bandırma MYO Edremit MYO	Bandırma EML Balıkesir EML Edremit EML	
Endüstriyel Elektronik Haberleşme Teknolojisi Kontrol Sistemleri Tek.	90	Elektronik	73	Balıkesir MYO			
Makine	90	Makine, Makine Ressamlığı, Metal İşleri, Motor, Tesviye, Döküm, Model, Kalıp	930	Balıkesir MYO Edremit MYO Havran MYO	Bandırma MYO Gönen MYO	Edremit EML Balıkesir 100. Yıl EML Bandırma EML Gönen EML	
İnşaat	60	Yapı, Yapı Ressamlığı, İnşaat	117	Balıkesir MYO Dursunbey MYO			
Sıhhi Tesisat	30	Tesisat Teknolojisi	150	Gönen MYO	Edremit MYO	Edremit EML	
Maden	60			Balıkesir MYO			ÖSYM

Tablo 6.2 (Devam)

Et Endüstrisi	30	Kurum Beslenme, Ağırlama ve Gıda Teknolojisi, Besin Teknolojisi, Ev Yönetimi ve Beslenme	58	Bandırma MYO			
İthalat-İhracat Gümrük İşletme	60	Dış Ticaret	60	Bandırma MYO			
Ağaç İşleri	30	Mobilya-Dekorasyon	203	Dursunbey MYO	Ayvalık MYO	Dursunbey EML Ayvalık EML	
Mahalli İdareler	30			Erdek MYO	Bandırma TML (Mahalli İdareler)		
Bilgisayar (Bölüm Açılmalı)		Bilgisayar	75		Balıkesir MYO	Balıkesir 100. Yıl EML	
Kimya (Bölüm Açılmalı)		Kimya			Bandırma MYO	Edincik Recep Gencer EML	Ege Ün. METEB'i tercih edebilir
Konfeksiyon (Bölüm Açılmalı)		Giyim, Hazır Giyim Moda Tasarımı	172		Balıkesir MYO Bandırma MYO	Balıkesir KML Bandırma KML	
Çocuk Gelişimi (Bölüm Açılmalı)		Çocuk Gelişimi	110		Ayvalık MYO	Ayvalık KML	
El Sanatları (Bölüm Açılmalı)		El Sanatları Nakış	80		Edremit MYO	Edremit KML	
Kuaförlük ve Cilt Bakımı (Bölüm Açılmalı)		Cilt Bakımı ve Güzellik Kuaförlük	26		Ayvalık MYO	Ayvalık KML	
Grafik (Bölüm Açılmalı)		Grafik	13		Edremit MYO	Edremit KML	Komşu METEB'i tercih edebilir.
Seramik (Bölüm Açılmalı)		Seramik	14				Dumlupınar Ün. METEB'i tercih edebilir.

21. yüzyılın başlarında Türkiye'nin ileri ülkeler düzeyini yakalayabilmesi için, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da belirtildiği gibi, tüm imkanlar kullanılarak ve seferber edilerek **MYO**'ların geliştirilmesi, sayılarının artırılması ve bunu bağlı olarak ara insan gücünün kalitesinin yükseltilmesi, önemli bir hedef olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

Mesleki ve teknik yükseköğretimin kurumsal yapısının değiştirilmesi acil ve öncelikli bir hedef olarak ele alınmıştır. Bu maksatla hazırlanan *Yükseköğretim Altyapı Geliştirme* Projesi, 9 Şubat 2000 tarihinde **DPT** ve Hazine Müsteşarlıklarına sunulmuştur. Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin çehresini değiştireceği düşünülen, 330 milyon ABD doları tutarındaki bu proje ile 56 **MYO** ve 10 teknik eğitim fakültesi, emsallerine göre çok daha yüksek kabiliyetlerle donatılmış olacaklardır. Ayrıca, mevcut gelişmiş **MYO**'lardan altısı da *Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi* haline dönüştürülerek, bölgelerinde mesleki eğitim ve teknoloji geliştirme alanlarında birer cazibe merkezi haline geleceklerdir.

Bu proje ile 56 **MYO**, 10 teknik eğitim fakültesi ve 6 Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi'nde aşağıdaki konularda gelişmeler sağlanması planlanmaktadır:

- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi,
- Müfredat programlarının geliştirilmesi,
- Donanım geliştirilmesi,
- Dokümantasyon geliştirilmesi,
- Mesleki ve teknik eğitimin tanıtılması,
- Uzaktan eğitim olanaklarının geliştirilmesi,
- Kalite güvence sisteminin oluşturulması,
- Sanayi ve mesleki ortaöğretim ile ilişkilerin geliştirilmesi.

Önümüzdeki yıllarda **MYO**'ları ile ilgili olarak yapılması düşünülen konular şunlardır:

- Mevcut eğitim programları çağdaş anlayış ve uygulamalara uygun olarak büyük ölçüde geliştirilecektir.
- Uzaktan öğretim teknolojisi, mesleki ve teknik eğitimde daha yoğunluklu olarak kullanılacaktır.
- Vakıfların bir üniversiteye bağlı olmaksızın **MYO** açabilmelerine imkan sağlayan yasal zemin oluşturulacaktır.
- **MYO**'larının, kendilerine kaynak yaratıcı faaliyetlere yönelmesi için gereken düzenlemeler yapılacaktır.

6.3 Uzaktan Yükseköğretim ile İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar

Günümüzde, iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretim, dünya çapında hızla yaygınlaşmaktadır. Bu alanda geliştirilen dersler veya programlar, İnternet, diğer veri iletişim ağları veya radyo-televizyon bağlantılı olarak verilmektedir.

Dünyadaki gelişmelere bakıldığında, İnternet aracılığıyla yalnız bir siteden (*New Promise*), 87 kurumun sunduğu 2700'ün üzerinde derse ulaşılabilmekte; *California*

Coast University, Cyber State University ve Western Governor's University gibi tümüyle *sanal* üniversiteler oluşmaktadır. Bu gelişmeler doğrultusunda, *Washington State University (Web University), Penn State University (World Campus), University of Wisconsin, California State University, New York University* gibi birçok yükseköğretim kurumu da geleneksel programlarına ek olarak sanal yerleşkelerini kurmuşlardır.

Bunların ötesinde, İnternet ve uydu aracılığıyla iletişim olanakları, yeni bir *eğitim sanayinin* ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çeşitli bilgisayar, İnternet ve diğer iletişim alanlarında faaliyet gösteren ticari firmalar ise, yeni teknolojilerin kullanımı sayesinde yer ve zaman bağımsızlığının yanı sıra, çok geniş seçenekler sunarak, eğitimde geleneksel üniversitelere ciddi bir rekabet oluşturmaktadır.

İnternet üzerinden daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine ulaşma imkanı, yalnızca örgün eğitimde değil, özellikle yaygın eğitimde kurslar, seminerler, sertifika programları, kamu ve özel kuruluşlara eğitim programlarının *uzaktan* sunulmasını gündeme getirmiştir. İnternet üzerinden sunulan dersler, özellikle erişkin eğitiminde yer ve zaman bağımsızlığı açısından büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, İnternete dayalı eğitim, ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarının da artmasına imkan vermektedir.

Yukarıda belirtilen gelişmeleri dikkate alarak **YÖK** tarafından hazırlanan *Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği*, Resmi Gazete'nin 14 Aralık 1999 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği'nin amacı, üniversitelerarası iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yapılan ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitiminde:

- Üniversitelerin eğitim-öğretim olanaklarının paylaşılmasını sağlayarak üniversiteler arasında akademik yardımlaşmayı kolaylaştırmak,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı etkileşimli ortam, çoklu ortam olanakları ve sınırsız bilgiye ulaşabilme özellikleri sayesinde eğitimin etkinliğini artırmak,
- Yükseköğretimi yeni öğrenci kitlelerine yaygınlaştırmak ve verimini artırmaktır.

Belirtilen faaliyetlerin planlanması ve koordinasyonunu sağlamak amacıyla çeşitli üniversitelerde bu alanda çalışan öğretim üyeleri ile Türk Telekom ve TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (**ULAKBİM**) temsilcilerinden oluşan bir *Enformatik Milli Komitesi* kurulmuş ve çalışma yönetmeliği 1 Mart 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Yirminci yüzyılın sonlarına damgasını vuran bilgi çağı, toplumu farklı açılardan derinden etkilemiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, her sektörde olduğu gibi, yükseköğretimde de yeni bir çığır açmıştır. Üniversitelerimizde kısıtlı öğretim üyesi kaynağının etkin ve verimli kullanımının yanı sıra, daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine hitap edebilme özelliğinden dolayı iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretimin dünyadaki gelişmelere paralel ve eş zamanlı olarak ülkemizde de hızla yaygınlaşacağı beklenmektedir.

6.4 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile İlgili Çalışmalar

21. yüzyıl hiç kuşku yok ki, bilgi yoğun ürünlerin üretildiği ülkelerin liderliğinde geçecektir. Bilgi üretiminin ön koşulu ise bilgiye erişimdir. Bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere, her tür bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılabilmesi için bilgi otoyollarına ihtiyaç vardır. Bilgi ve iletişim sistemlerinin kullanılması, bizlere daha sağlıklı, daha iyi eğitilmiş ve daha üretken bireylerin oluşturduğu bilgi toplumu olma yolunu açmaktadır.

Bilgi iletişimde yoğun olarak kullanılan *İnternet*'in Türkiye'ye girişinin ilk adımı, 1991 yılında TÜBİTAK-ODTÜ ortaklığıyla hazırlanan TÜBİTAK-DPT projesinin kabulüyle atılmıştır. 1991 yılının sonlarında uluslararası uç için NSF (ABD) ve CERN'e (İsviçre) başvurulmuştur. Her iki kuruluştan da 1992 Mart ayında olumlu cevap alınması üzerine, Temmuz ayında PTT'ye 64 Kbit'lik hat başvurusu yapılmış, Eylül ayında ise ROUTER kurulmuştur. Türkiye'nin fiziksel olarak ilk İnternet bağlantısı, TÜBİTAK-ODTÜ'nün ortak çalışmaları sonucunda 23 Ekim 1992'de Hollanda'nın NIKHEF Araştırma Merkezi ile ODTÜ arasında X.25 kullanılarak yapılmıştır. 5 Nisan 1993 tarihinde 64 Kbit'lik ODTÜ-NSF hattının hazır olmasının hemen ardından İnternet, 21 Nisan 1993'te Türkiye'nin genel kullanımına sunulmuştur.

Türkiye, İnternet'i kullanmaya başlayan 51. ülke olmasına karşın, çok kısa bir süre sonra bilgi trafiği açısından 30. sıraya yerleşmiştir. Üniversiteler, araştırma kurumları, özel sektör ve ilk kişisel İnternet bağlantılarını sağlayan TÜBİTAK-ODTÜ işbirliği (TRNET) grubu, Türkiye'nin İnternet kullanımını etkilemiştir.

Uluslararası ve ulusal gelişime paralel olarak, bilgiye erişim ve bilgi teknolojilerinin yönetiminde tekrar organize olma gereksinimi duyulması üzerine, 1996 yılında TÜBİTAK Başkanlığı'na bağlı *Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)* kurulmuştur. Bu yeni oluşum içinde TRNET grubunun teknik işleri, TÜVEKA, YÖK ve TÜBİTAK dokümantasyon birimleri birleştirilmiştir. ULAKBİM, kuruluşundan itibaren amacına uygun olarak ulusal bilgi sisteminin gereksinimi olan teknoloji ve bilgiyi, kullanıcının hizmetine sunma doğrultusunda önemli adımlar atmıştır. ULAKBİM ülkemizin en büyük İnternet ağını işletirken, *Cahit Arf Bilgi Merkezi*, ülkemizin en büyük bilgi ve belge sağlama odağı olarak çok önemli bir misyon yüklenmiş durumdadır.

Bilgi erişim ve kullanımındaki hızlı gelişime paralel olarak yeni yapılanmalara gereksinim duyulması sonucunda, özel sektör ve kamu sektöründeki kuruluşların TÜBİTAK'ın açtığı bu yolda hızla ilerledikleri görülmektedir. İlk kurumsal ve kişisel İnternet bağlantılarının yapıldığı TÜBİTAK'da kullanıcı sayısı önce binlerle sonra onbinlerle ölçülürken, sayısı hızla artan kamu ve özel sektör servis sağlayıcıları ile günümüzde bu sayının yaklaşık 1 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Dünya genelinde ise 1999 yılı sonu itibarıyla IP (İnternet Protokolü) adresli bilgisayar sayısı 60 milyona, İnternet ağını kullanan ülke sayısı 180'e, *Web* sayfası ise 9 milyona ulaşmıştır.

6.4.1 ULAKNET kurulumu

ULAKBİM tarafından, Ocak 1997'de hizmete açılan *Ulusal Akademik Ağ (ULAKNET)*, üniversiteler, araştırma merkezleri ve üniversitelerle ortak faaliyet gösteren diğer araştırma kurumları (içerik sağlayıcı kamu kurumları) arasında bir bilgisayar ağı kurmuş ve bu ağı küresel bilgisayar ağlarına (İnternet) bağlamış olup, işletimini kesintisiz bir şekilde sürdürmektedir.

ULAKNET halen 52'si devlet 17'si vakıf olmak üzere toplam 69 üniversite, **TÜBİTAK** birimleri, Askeri Okullar ve Harp Akademisi, Polis Akademileri, **DPT**, Türk Tarih Kurumu, Milli Kütüphane, **YÖK**, **ÖSYM**, Türk Atom Enerjisi Kurumu ve Türk Silahlı Kuvvetleri Ar-Ge birimlerine bahsedilen hizmeti ücretsiz olarak sağlamaktadır.

Yaklaşık 70.000 bilgisayarın bağlı olduğu **ULAKNET**, öğretim üyeleri, araştırmacılar ve öğrencilerden oluşan üçyüzünü aşkın bir kitlenin bilgiye erişim için can damarıdır. **ULAKNET** ülkemiz bilim insanları ve araştırmacılarının evrensel bilgiye hızlı ve kolay erişim hizmetini ve üretilen bilginin sunumu (bireysel ve kurumsal web siteleri) için gereken teknolojik kolaylığı sağlamaktadır. Bu ağ sayesinde araştırmacılar dünyanın herhangi bir yerindeki bilgiye saniyeler mertebesinde, çok hızlı erişebilmekte ve diğer iletişim biçimlerine kıyasla daha güvenli yoldan kolayca haberleşebilmekte, elektronik kütüphanelerden ve veri tabanlarından istedikleri bilgiyi çekebilmektedirler. **ULAKNET** sadece İnternet erişimi sağlamamakta, bağlı üniversite ve kurumlar arasında da yüksek hızlı iletişim olanağı sunabilmektedir. **ULAKNET** üzerinden yükseköğretimde uzaktan eğitimin yer/zamandan bağımsız ve aynı zamanda etkileşimli olması mümkün kılınmaktadır. Bölüm 6.3'te sözü edilen *Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği*'nce öngörülen öğretimi olası kılıcı teknolojik temelde bu ağ yer almaktadır.

ULAKNET kuruluşundan bu yana:

- Sağladığı yurtdışı kapasite olarak 55 kat (192 Kbps'den 10 Mbps'e) büyümüş,
- Uç noktalarında belli başlı birkaç üniversiteden, 69 üniversite'ye erişmiş,
- 300.000'in üzerinde bir kullanıcı grubuna ulaşmış,
- Mevcut yetersiz yurtiçi kapasite artırılarak 70 Mbps'lik bir bantgenişliği sağlanmış,
- Benzer uluslararası ağlar üzerinde sunulan servisler (yansılar, haber öbekleri, kullanıcı desteği gibi) bu ağ üzerinde sunulmuştur.

Görüldüğü gibi, **ULAKNET**'in kurulmasından sonra gerek hizmet kalitesindeki artışta, gerekse yaygınlaşmada büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, yurtiçi ve yurtdışı sağlanan kapasite itibarıyla benzeri *Araştırma ve Akademik Ağlar* ile kıyaslandığında, **ULAKNET** henüz olması gereken seviyeye ulaşamamıştır. Bunun nedeni, teknolojik veya çoğu zaman olduğu üzere, işletim için gerekli yetişmiş insan gücü eksikliği ile ilgili değildir. *Sorun, kullanıcılara bilgiye erişim hizmetinin yeterli ve sürekli alınması için, yurtdışı sayısal uydu bağlantılarına ve yurtiçi erişim için Türk Telekom'a ödenen ücretler bağlamında düzenli nakit akışını sağlayacak yeterli mali kaynağın bulunamamasıdır.*

Avrupa'daki benzer *Akademik ve Araştırma Ağlarının* kullanıcılarına sunduğu düzeyde erişim kapasitesine ulaşabilmek, ancak gerekli işletme giderlerini karşılayacak ödeneklerin sağlanması ile mümkündür. 2000 yılı bütçesi dahilinde bu amaçla kullanılmak üzere ayrılan pay 2,5 milyon ABD dolarıdır. Kıyaslama yapılacak olursa, komşumuz Yunanistan'ın, **ULAKNET**'in yarısı kadar bir kitleye hizmet veren Akademik Ağ'ı olan **GR-NET**'in yıllık bütçesi 10 milyon Euro'dur. Bu seviyede bir kapasitenin Türkiye'de sağlanması için gerekli yıllık bütçenin 20 milyon ABD doları düzeyinde olması gerektiği açıktır.

ULAKNET'in sağladığı hizmet, Türk bilim insanları, araştırmacılar ve her seviyedeki öğrenciler için bir *olmazsa olmazdır*. **ABD** ve Avrupa'daki meslekdaşları bilgi otoyollarında hızla ilerlerken, Türk bilim insanlarının bilgi patikalarında kalması, gelişmişlik ve refah düzeyini de doğrudan etkilemektedir. *Bilgiye erişimde arzu edilen seviyede hizmeti olası ve sürekli kılacak, en azından komşumuz Yunanistan'ı bu alanda yakalayacak bir bütçenin sağlanmasının, ulusal gelişmişlik ve refah düzeyi açısından artık bir zorunluluk haline geldiği görülmektedir.*

***ULAKBİM-ULAKNET** projesinin yıllık ihtiyacı 5 milyon ABD dolarıdır. Bu miktardaki ödeneğin her yıl TÜBİTAK bütçesine aksatılmadan konulması, ülkemiz için kritik ve stratejik önem taşımaktadır.*

6.5 Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi

2547 Sayılı Kanununun 2880 sayılı Kamunla değişik 7/m maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulan *Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi* (**SAEMK**), başta Türk-Yunan İlişkileri olmak üzere, Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerini ve bölgeyle ilgili konularını kapsayan tarihi, kültürel, siyasi, ekonomik, hukuki, sosyolojik, jeopolitik ve jeostratejik yapıyı bilimsel yöntemlerle araştırmak amacıyla çeşitli bilimsel projeler hazırlamak, bu konularda yapılacak akademik çalışmaları yönlendirmek ve teşvik etmek fonksiyonlarını üstlenmiştir.

14 üyeden oluşan **SAEMK**'in komite üyelikleri aşağıdaki şekilde belirlenmektedir:

- Yükseköğretim Yürütme Kurulu üyeleri arasından Genel Kurul tarafından belirlenen 2 üye,
- Üniversitelerde ve üniversite dışındaki stratejik araştırmalarla ilgili bilim adamları arasından Yükseköğretim Genel Kurulu tarafından belirlenen 7 üye,
- Genelkurmay Başkanlığı tarafından belirlenen 2 üye,
- Başbakanlık tarafından belirlenen üst düzeyde yetkili 1 üye,
- Dışişleri Bakanlığı tarafından belirlenen üst düzeyde yetkili 2 üye.

7 Kasım 1997 ve 23163 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan *Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Yönetmeliği*'nin (e) maddesinin 3. paragrafına uygun olarak alınan ayrı bir kararla, *Yunanistan Yürütme Komisyonu* (**YYK**) kurulmuştur. Genelkurmay Başkanlığı'nda görevli bir başkan ile Ankara Üniversitesi'nde görevli 2 bilimsel başkan yardımcısından oluşan **YYK**'nin amacı, esas olarak Yunanistan-Kıbrıs ekseninde Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu akademik çalışmaları yönlendirmek ve teşvik etmektir.

YYK tarafından değerlendirmeye alınacak projelerin aşağıda belirtilen temel hedeflere uygun olması gerekmektedir:

1. Mevcut strateji ve politikalara, bağımsız bilimsel kaynaklarca irdelenmiş alternatifler üretmek,
2. Akademik derinliği olan bilgi desteği sağlamak, alınmış veya alınacak kararlarla ilgili olarak iç ve dış kamuoyunu akademik zeminde hazırlamak,
3. Diğer devletlerin uygulamalarıyla ilgili mukayeseler yapılmasına imkan sağlamak,
4. Ulusal politikaların uygulanmasıyla ilgili gözlem ve değerlendirme yapmak,
5. Askeri-politik alanları da kapsayan ağırlıklı uluslararası konuların akademik açıdan mevcut ve alternatif stratejiler boyutunda ele alınmasına zemin sağlamak,
6. Yunan tezlerine bilimsel zeminde cevap verebilmek.

SAEMK'e Ağustos 1998-Aralık 1999 tarihleri arasında sunulan toplam 45 adet proje önerisinden 16'sı desteklenmeye değer bulunmuş, 13 tanesi uzun vadeli hedefler doğrultusunda daha sonra desteklenmek üzere proje bilgi bankasına alınmış, 16'sı ise proje değerlendirme kriterlerine uymadığından kabul edilmemiştir.

Desteklenmeye değer bulunan 16 projeden 7'si tamamlanmıştır. Bu projeler arasında yer alan, Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç.Dr. Murat Hatipoğlu tarafından yürütülen *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar* adlı çalışmadan 750 adet, Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof.Dr. Baskın Oran tarafından yürütülen *Yunanistan'ın Lozan İhlalleri* adlı çalışmadan 500 adet, Ankara Üniversitesi araştırma görevlilerinden Erdem Denk tarafından hazırlanan ve daha önce 250 adet bastırılan *Devletlerarası İlişkilerde Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorunu* adlı çalışmadan ise gelen istekler doğrultusunda 250 adet daha Ankara Üniversitesi Basımevi'nde bastırılmıştır. Basılan bu eserlerin yabancı dillere çevrilmesi çalışmalarına da başlanmıştır. Kabul edilen diğer projelerin yazım, düzeltme ve kontrol işlemleri devam etmektedir.

Projelere sağlanan mali destek, toplam 66.609.420.000 TL'dir. Şu ana kadar desteklenmesi uygun bulunan 16 adet projeye 63.404.420.000 TL ödenmiş olup, 3.205.000.000 TL ise 2000 yılı bütçesinden ödenecektir.

2000 yılının ilk ayında SAEMK'e 2 proje önerisi ulaşmış olup, bu projeler de değerlendirmeye alınmıştır.

6.6 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi

Cumhuriyetimizin laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliklerinin korunabilmesi, Atatürk ilke ve inkılaplarını doğru kavramış gençlerin yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle, üniversitemizde okutulan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin amacına uygun olarak işlenmesi, ülke rejimi ve geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçla, 17 Haziran 1997 tarihli YÖK Yürütme Kurulu toplantısında bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Dokuz Eylül, Hacettepe ve İstanbul Üniversiteleri bünyelerinde yer alan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü* Müdürleri; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu; Atatürk Araştırma

Merkezi ve Türk Tarih Kurumu Başkanları ile 1 Temmuz 1997 günü Ankara'da yapılan toplantıda, dersin daha yararlı olabilmesi için neler yapılabileceği geniş bir şekilde tartışılmıştır.

YÖK Yürütme Kurulu, 9 Temmuz 1997 tarihli toplantısında ise *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin üniversitelerimizde verilmesi ve işlenişine ilişkin sorunları saptamak, yöntem geliştirmek ve dersi veren tüm öğretim elemanlarına hizmet içi eğitim vermek amacıyla *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri*'nin bulunduğu üniversitelerimizde bölgesel seminerler düzenlemeye karar vermiştir. Ayrıca,

- *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin sınavlarının üniversitelerin kendi içinde merkezi sistemle yapılması,
- Yüksek lisansı olmayan öğretim elemanlarının önümüzdeki 5 yıl içerisinde tezsiz yüksek lisans yapmaları ve doktora mezunları da doktora çalışmalarına başlaması

kararları alınarak üniversite rektörlüklerine bildirilmiştir.

Bu kararlar doğrultusunda, Abant İzzet Baysal, Ankara, Başkent, Bilkent, Cumhuriyet, Erciyes, Gazi, Kırıkkale, Ondokuz Mayıs, Osmangazi ve Selçuk Üniversiteleri öğretim elemanlarının katıldığı ilk seminer, 13-15 Ekim 1997 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi'nde; Fatih, İstanbul, İstanbul Teknik, Kadir Has, Kültür, Maltepe, Marmara, Mimar Sinan, Trakya, Çanakkale Onsekiz Mart, Uludağ Üniversiteleri ile Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü öğretim elemanlarının katıldığı ikinci seminer 6-7 Ocak 1998 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi'nde; Adnan Menderes, Afyon Kocatepe, Balıkesir, Celal Bayar, Dokuz Eylül, Dumlupınar, Ege, Muğla, Pamukkale Üniversiteleri ile İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü öğretim elemanlarının katıldığı üçüncü seminer 30 Nisan-1 Mayıs 1998 tarihleri arasında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde; Atatürk, Dicle, Fırat, Harran, Gaziantep, İnönü, Kafkas, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Karadeniz Teknik, Yüzüncü Yıl Üniversiteleri öğretim elemanlarının katıldığı dördüncü seminer 24-25 Eylül 1998 tarihleri arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde; Akdeniz, Anadolu, Çukurova, Gaziosmanpaşa, Hacettepe, Mersin, Mustafa Kemal, Niğde, Orta Doğu Teknik, Süleyman Demirel, Atılım, Çankaya ile Çağ Üniversiteleri öğretim elemanlarının katıldığı beşinci seminer 14-15 Aralık 1998 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi'nde; Boğaziçi, Galatasaray, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak Karaelmas, Yıldız Teknik, Beykent, Bilgi, Doğu, Işık, Koç ve Yeditepe Üniversiteleri öğretim elemanlarının katıldığı altıncı seminer ise 14-15 Nisan 1999 tarihleri arasında Boğaziçi Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Böylece, üniversitelerimizde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini veren tüm öğretim elemanlarına yapılması planlanan bölgesel seminerler tamamlanmış bulunmaktadır.

Anılan bu seminerlerden sonra Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri Müdürleri ile yapılan değerlendirmelerde; seminerlerin çok yararlı olduğu ve diğer üniversitelerde de il bazında, ancak daha geniş katılımlı (üniversitedeki tüm öğretim elemanları ve öğrenciler, öğretmenler vb.) olarak seminerlerin devam ettirilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu öneri Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 11 Şubat 2000 tarihinde yapmış olduğu toplantıda tartışmaya açılmış, sunulan öneri kabul görmüş ve bu seminerlerin 2000 yılı içinde Dicle Üniversitesi/Diyarbakır ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Van'da başlatılmasına karar verilmiştir.

Bölüm 7

Araştırma ve Yayın Faaliyetleri

Üniversitelerin temel işlevlerinden biri, araştırma faaliyetleri ile yeni bilgi üreterek bilime uluslararası düzeyde katkı yapmaktır. Bu nedenle, üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesinde göz önüne alınması gereken temel çıktılar, lisansüstü öğrenci sayıları ve uluslararası düzeydeki bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayılarıdır.

Üniversitelerimizdeki lisansüstü öğrenci sayılarının Bölüm 4.2’de verilmiş olması nedeniyle, bu bölümde sadece bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayıları ile ilgili bilgiler verilecektir.

Ülkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliğini ölçmek için kullanılan çeşitli göstergelerden biri, *Science Citation Index (SCI)*, *Social Science Citation Index (SSCI)* ve *Arts and Humanities Citation Index (AHCI)* gibi uluslararası atıf endekslerinde yayımlanan makale sayılarıdır. Uluslararası düzeyde kabul gören hakemli bilimsel dergileri kapsayan bu endekslerde yayımlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları ile ülkemizin bu yayınlar itibarıyla dünya sıralamasındaki yeri Tablo 7.1’de verilmiştir.

Tablo 7.1 Değişik atıf endekslerinde yayımlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları.

Atıf Endeksi	1985		1997		1998		1999	
	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra
SCI	493	44	3.313	28	3.901	26	4.491	25
SSCI	31	43	184	33	189	32	223	32
AHCI	8	45	33	35	29	36	28	38
TOPLAM	532		3.530		4.119		4.742	

Kaynak: ISI CD-ROM

Buradan görüldüğü gibi, fen bilimleri (temel bilimler, mühendislik bilimleri, sağlık bilimleri, tarım-orman-hayvancılık alanları) alanındaki yayın sayısı ile sosyal bilimler (sosyal bilimler, beşeri bilimler, sanat alanları) alanındaki yayın sayıları arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Ancak sayılardaki bu farklılık, yalnızca ülkemize özgü bir durum olmayıp, anadili İngilizce olmayan tüm ülkelerde de görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

- Endeksler tarafından taranan dergilerin çoğunluğunun İngilizce dilinde yayınlanması,

- Anadili İngilizce olmayan ülkelerdeki sosyal bilimcilerin İngilizce dilinde yayın yapmalarının yanında Almanca, Fransızca gibi başka dillerde de yayın yapmayı tercih etmeleri.

Sosyal bilimler alanındaki yayınların, toplam yayın sayısına oranı ülkemizde % 5, dünya ortalaması % 12, anadili İngilizce olmayan ülkeler arasında % 8, İngilizce konuşulan ülkelerde ise % 18 dolayındadır.

Bu nedenle, sosyal bilimler alanlarındaki yayın değerlendirmelerinin atıf sistemi göz önüne alınarak yapılmasının sakıncalı olacağı görüşüne varılmış ve Türkiye'de üretilen yayın sayılarının diğer ülkelerle karşılaştırmasında *Science Citation Index*'de (SCI) yer alan yayınlar göz önüne alınmıştır.

Science Citation Index - Journal Citation Reports (SCI-JCR) tarafından taranan dergilerde yayımlanan Türkiye adresli yayınların yıllara göre değişimi Tablo 7.2'de gösterilmiştir.

Tablo 7.2 *SCI* tarafından taranan dergilerde yapılan Türkiye adresli yayınlar.

Yıl	Dünya Toplamı	Yayın Sayısı	% Artış	Dünyadaki % Payı	% Artış	Dünya Sıralaması
1974	425.020	222	--	0,052	--	--
1975	427.625	200	--	0,047	--	--
1976	449.458	235	--	0,052	--	--
1977	532.208	303	--	0,057	--	--
1978	536.550	337	--	0,063	--	--
1979	555.543	316	--	0,057	--	--
1980	584.564	390	--	0,067	--	41
1981	509.647	344	- 11,8	0,067	- 12,8	42
1982	531.848	350	1,8	0,066	4,4	44
1983	557.659	395	12,9	0,071	4,9	45
1984	504.304	380	- 3,8	0,075	- 9,6	44
1985	609.893	493	29,7	0,081	20,9	43
1986	611.428	520	5,5	0,085	0,3	44
1987	630.150	591	13,7	0,094	3,1	44
1988	628.065	660	11,7	0,105	- 0,3	42
1989	579.404	815	23,5	0,141	- 7,7	41
1990	658.404	925	13,5	0,140	13,6	40
1991	619.015	1.080	16,8	0,174	- 6,0	39
1992	675.620	1.354	25,4	0,200	9,1	38
1993	694.654	1.492	10,2	0,215	2,8	37
1994	726.877	1.789	19,9	0,246	4,6	34
1995	756.090	2.333	30,4	0,309	4,0	34
1996	780.101	2.917	25,0	0,374	3,2	32
1997	804.191	3.313	13,6	0,412	3,1	28
1998	821.435	3.901	17,8	0,475	2,1	26
1999	861.400	4.491	15,1	0,521	4,9	25

Kaynak: *ISI* CD-ROM (1980-1999)

Tablo 7.2'den görüldüğü gibi, Türkiye adresli yayınlar bakımından ülkemiz, 1980 yılında 390 yayın ile 41. sıradaydı. Bu sıra, 1980-1990 arasındaki on yıllık dönemde bazı oynamalarla yaklaşık olarak korunmuştur. Şöyle ki, 1989 yılında 815 yayınla yine 41. sırada yer almaktaydık. Bu durgun dönemden sonra, dünyadaki sıralamamız açısından günümüze kadar süren büyük bir atılım dönemi dikkati çekmektedir.

1995-1999 yılları arasındaki beş yıllık döneme bakıldığında, yayın sayısındaki artışın % 92, yüzde katkı payındaki artışın ise % 69 olduğu görülmektedir. Aynı dönemde dünya yayın sayısındaki yüzde değişiminin % 14 olduğu göz önüne alındığında, **Türkiye'deki artışın dünya genelindeki artış eğiliminin yaklaşık 7 misli olduğu ortaya çıkmaktadır.**

3 Şubat 1993 tarihinde toplanan *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu*'nun, ülkemizi bilim ve teknolojiye ileri ülkeler düzeyine getirmek amacıyla, 1993-2003 dönemi için öngördüğü *Bilim ve Teknoloji Politikası* hedefleri arasında, **ülkemin evrensel bilime katkı açısından dünya sıralamasındaki yerini otuzunculuğa çıkarılması** hedefi de yer almaktadır. 1993 yılında 37. sırada bulunduğumuz göz önüne alındığında, on yıllık bir dönemde yedi basamak yükselmeyi hedeflemek, o gün açısından oldukça büyük bir atılım olarak öngörülmüş olmalıydı. Ancak, bu tarihten yalnızca yedi yıl sonra on yıllık hedefin de çok üstüne çıkarak 25. sıraya yükselmek, olağanüstü bir başarı olarak algılanması gereken bir durumdur.

Makale sayısında 1999 yılındaki artış, bir önceki yıla göre % 15 dolayındadır. Bu oran, bilimsel açıdan gelişmiş ilk otuz ülke arasındaki en yüksek dördüncü derecedir.

1999 yılında *SCI*'da yayımlanan 4.491 makalenin sektörel dağılımı şöyledir:

- Devlet üniversiteleri = % 81
- Vakıf üniversiteleri = % 6,5
- Kamu kuruluşları = % 10,5
- Özel sektör = % 2

Buradan görüleceği gibi, üniversite kaynaklı makalelerin oranı % 87,5'tir.

Geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmek için, sıralama listesinde Türkiye'nin yakınlarında bulunan ülkeleri incelemek gerekmektedir. Yayın sayısı açısından bu ülkelerle yapılan karşılaştırma Tablo 7.3'te verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi ülkemiz, 1990'lı yıllarda yakalamış olduğu müthiş ivmeyle gelebileceği en yüksek yere gelmiştir. Sıralamada bundan sonraki herhangi bir sıçrama, yayın sayımızda bir yılda yaklaşık % 60'lık bir artış gerektirmektedir. Bu ise, geçmiş birkaç yılın 600 dolayındaki yıllık artış ortalamasının 4,5 katı bir artış anlamına gelmektedir. **Bu nedenle, geleceğe yönelik herhangi bir artış beklentisi, ancak yükseköğretim kurumlarımıza yapılacak yatırım ve teşviklerde, rutin dışında sıçrama sayılabilecek artış ve düzenleme yapılmasıyla mümkün olabilecektir.**

Tablo 7.3 Türkiye ile bazı ülkelerin bilimsel yayın sayıları itibarıyla karşılaştırılması.

Yıl	Dünya Sıralaması	Ülke	Yayın Sayısı
1996	30	Güney Afrika	3.098
	31	Meksika	2.977
	32	TÜRKİYE	2.917
	33	Macaristan	2.860
	34	Hong Kong	2.610
1997	26	Yunanistan	3.564
	27	Yeni Zelanda	3.433
	28	TÜRKİYE	3.313
	29	Meksika	3.282
	30	Macaristan	3.229
1998	24	Norveç	4.369
	25	Yunanistan	4.015
	26	TÜRKİYE	3.901
	27	Yeni Zelanda	3.809
	28	Arjantin	3.746
1999	23	Avusturya	6.989
	24	Finlandiya	6.933
	25	TÜRKİYE	4.491
	26	Norveç	4.347
	27	Meksika	4.146

Kaynak: ISI CD-ROM

1999 bütçesinden yükseköğretim kurumlarımıza tahsis edilen toplam net araştırma ödeneği 15 trilyon 964 milyar TL olup, yıl ortası döviz kuru (1 \$ = 421.362 TL) üzerinden yaklaşık 37,9 milyon ABD dolarıdır. Araştırma ödeneği, önceki yıla göre ABD doları bazında % 12 azalmıştır.

ABD'de 1990'lı yılları başı itibarıyla kamu kaynaklarından akademik araştırmalara tahsis edilen ödeneğin toplam 13,9 milyar dolar olduğunu ve bu miktarın % 83'ünün bu ülkedeki yaklaşık 3.600 yükseköğretim kurumundan sadece 125'ine (*Carnegie* sınıflandırmasına göre *Research University I* ve *Research University II* kategorisine giren üniversite sayısı) tahsis edildiğini ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Makale sayısı açısından ülkemizin Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve AB üyeliğine aday ülkelerle karşılaştırılması Tablo 7.4'te verilmiştir. Buradan görüleceği gibi, aday ülkeler içerisinde yayın sayısı en fazla olan ülke Türkiye'dir. Ayrıca ülkemizin yayın sayısı, AB'ye üye olan Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve Lüksemburg'tan daha fazladır.

Tablo 7.4 Türkiye ile Avrupa Birliği ve aday ülkelerin bilimsel yayın sayıları itibarıyla karşılaştırılması.

AB Ülkeleri	Yayın Sayısı	
	1998	1999
Almanya	64.184	63.063
İngiltere	59.643	61.213
Fransa	45.571	45.484
İtalya	30.936	31.186
İspanya	19.796	20.927
Hollanda	18.581	18.573
İsveç	14.197	14.480
Belçika	9.557	9.889
Danimarka	7.706	7.782
Finlandiya	6.461	6.933
Avusturya	6.620	6.989
Yunanistan	4.015	4.140
Portekiz	2.349	2.850
İrlanda	2.559	2.546
Lüksemburg	87	70

AB'ye Aday Ülkeler	Yayın Sayısı	
	1998	1999
TÜRKİYE	3.901	4.491
Macaristan	3.711	3.759
Çek Cumhuriyeti	3.612	3.546
Slovakya	1.599	1.396
Bulgaristan	1.385	1.379
Slovenya	892	992
Estonya	468	490
Latvia	303	296

Kaynak: ISI CD-ROM (1998-1999)

Üniversitelerimizde, ileri ülkelere göre küçük, ancak asla küçüksenmemesi gereken bir bilimsel araştırma potansiyeli oluşmuştur. Bu potansiyelin daha da geliştirilerek, çeşitli mekanizmalarla özel sektörle işbirliği ve etkileşim sağlanarak toplum hizmetlerine dönüştürülebilmesi ve bu suretle ileri ülkelerde olduğu gibi katma değer yaratılabilmesi için, sadece kaynakların artırılması yeterli değildir.

Eksik unsurları belirlemek için öncelikle makro göstergelerin ele alınması gereklidir. Türkiye’de, **GSYİH**’dan Ar-Ge’ye ayrılan pay % 0,49’dur. Bu payın değişik ülkelerdeki değerleri Tablo 7.5’te gösterilmiştir. Bir milyon nüfus başına düşen Ar-Ge personeli sayısı Türkiye’de 396’dır. Bu sayı, **AB** ülkelerinde 2.243, **ABD**’de 3.732, Yunanistan’da ise 774’tür. Ülkemizdeki Ar-Ge faaliyetlerinde sanayinin payı % 23,3, kamu sektörünün payı % 14,5, üniversitelerin payı ise % 62,2’dir. İleri ülkelerde sanayinin payı % 50’nin üzerindedir.

Üniversitelerimizdeki bilimsel potansiyelden etkili bir biçimde yararlanabilmek ve bu suretle katma değer yaratabilmek için, akılcı bir şekilde belirlenen ve genel ekonomik politikaların asli unsuru olarak istikrarlı bir biçimde uygulanan bilim ve teknoloji politikası çerçevesinde:

- GSYİH’den Ar-Ge’ye ayrılan pay % 1’e,
- İktisaden faal bir milyon nüfus başına düşen Ar-Ge personeli sayısı 600’e,
- Özel sektörün, bu şekilde büyütülen Ar-Ge faaliyetleri içindeki payı % 50’ye çıkarılmalı ve Ar-Ge’ye ayrılan kamu kaynaklarının dağıtımında, kaynakları ince bir tabaka halinde dağıtmak yerine, potansiyeli yüksek olan yerlere öncelik verilmelidir.

Tablo 7.5 Türkiye’de ki Ar-Ge personel sayısının, GSYİH’den Ar-Ge’ye ayrılan yüzde payın ve yayın sayısının bazı ülkelerle karşılaştırılması.

Ülke	Ar-Ge Personeli (Milyon kişi başına)	Nüfus (Milyon kişi)	GSYİH’den Ar-Ge’ye Ayrılan Yüzde Pay	Yayın (1999)	
				Sayı	Dünya Sıralaması
AB Ülkeleri	2.243	375	1,8	296.125	—
ABD	3.732	270	2,7	268.765	1
Japonya	6.309	126	2,9	68.748	2
Almanya	2.843	82	2,3	63.068	3
İngiltere	2.417	59	1,9	61.213	4
Fransa	2.584	59	2,2	45.484	5
Rusya	3.520	147	0,7	21.891	8
Hollanda	2.656	16	2,1	18.573	11
Çin	350	1.239	0,5	17.138	12
Hindistan	149	980	0,8	12.521	15
Kore	2.636	46	2,9	10.918	16
Finlandiya	2.812	5	2,9	6.933	24
TÜRKİYE	396	63	0,5	4.491	25
Norveç	1.080	4	1,7	4.347	26
Meksika	213	96	Veri Yok	4.146	27
Yunanistan	774	11	0,5	4.140	28
Macaristan	1.033	10	Veri Yok	3.759	31
Çek Cum.	1.159	10	Veri Yok	3.546	33
Singapur	2.728	3	1,2	2.520	38
İran	521	62	0,5	893	47
Malezya	87	22	0,4	784	52
Pakistan	54	132	0,5	424	60

Kaynaklar: *Entering the 21st Century: World Development Report 1999/2000*, The World Bank.
World Science Report 1998, UNESCO.
 ISI CD-ROM (1999)

Halen sekiz devlet üniversitemizde bulunan teknoloji geliştirme, teknopark v.b. birimlerin inşaatları hızla tamamlanmalı ve üniversitelerimizin bu tür birimlerde özel sektör kuruluşları ile birlikte ticari amaçlı Ar-Ge faaliyetlerine girişilebilmeleri için, tüm bürokratik engeller kaldırılmalı ve özel teşvikler getirilmelidir.

Bölüm 8

Yükseköğretimin Finansmanı

8.1 Bütçe Ödenekleri

Türkiye'de okul öncesi, ilk ve ortaöğretim için Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB), yükseköğretim için ise Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) ayrılan toplam bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.1'de gösterilmiştir. 2000 Mali Yılı Bütçe Kanun'unda, MEB bütçesi 3.350,3 trilyon TL, YÖK bütçesi 1.046,6 trilyon TL, toplam eğitim bütçesi ise 4.396,9 trilyon TL'dir.

Tablo 8.1 Eğitim için ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Bütçe Ödenekleri (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)			Toplam Eğitim Bütçesinin	
	MEB	YÖK	Toplam	Bütçe Payı (%)	GSMH Payı (%)
1981	147,3	46,5	193,8	12,9	2,42
1982	187,2	54,8	242,0	13,8	2,28
1983	287,7	95,5	383,2	15,2	2,75
1984	341,6	118,2	459,8	14,2	2,07
1985	466,0	151,7	617,7	12,3	1,74
1986	618,5	222,5	841,0	11,6	1,64
1987	928,6	320,6	1.249,2	11,3	1,67
1988	1.794,4	619,9	2.414,3	11,6	1,87
1989	2.967,1	1.050,7	4.017,8	12,2	1,74
1990	8.506,5	2.505,4	11.011,9	17,1	2,77
1991	13.850,2	4.696,0	18.546,2	17,9	2,90
1992	30.357,2	9.122,9	39.480,1	18,9	3,57
1993	57.546,4	16.695,5	74.205,9	22,0	3,72
1994	93.580,5	31.182,8	124.763,3	15,1	3,21
1995	135.572,4	45.232,8	180.805,2	13,5	2,30
1996	257.601,1	92.172,8	349.773,9	9,8	2,37
1997	510.063,6	202.352,4	712.416,0	11,2	2,81
1998*	1.243.108,0	422.656,9	1.665.764,9	11,3	3,39
1999	2.130.308,5	663.399,8	2.763.708,3	11,7	3,50
2000	3.350.330,0	1.046.610,7	4.396.940,7	9,3	3,50

*Bu yıldaki bütçeye özelleştirme dahil edilmiştir.

Yükseköğretime ayrılan payın, toplam eğitim bütçesi, toplam bütçe ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içindeki oranlarının yıllara göre değişimi ise Tablo 8.2'de gösterilmiştir.

1999 yılından 2000 yılına olan değişimlere bakıldığında, toplam eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 11,7'den % 9,3'e düşmüş, buna karşılık, GSMH içindeki payı ise değişmemiştir. Yükseköğretim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payında % 2,8'den % 2,2'ye, GSMH içindeki payında ise % 0,84'ten % 0,80'e düşme olduğu görülmektedir.

Tablo 8.2 Yükseköğretime ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Yükseköğretim Bütçesinin		
	Toplam Eğitim Bütçesi İçindeki Payı (%)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	GSMH İçindeki Payı (%)
1981	24,0	3,1	0,58
1982	22,6	3,1	0,52
1983	24,9	3,8	0,69
1984	25,7	3,7	0,53
1985	24,4	3,0	0,42
1986	26,3	3,0	0,42
1987	25,7	2,9	0,42
1988	25,5	2,9	0,47
1989	26,2	3,2	0,45
1990	22,8	3,9	0,56
1991	23,7	4,2	0,69
1992	22,9	4,3	0,84
1993	22,5	4,1	0,90
1994	25,0	3,8	1,10
1995	25,1	3,2	0,90
1996	26,4	2,6	0,80
1997	28,4	3,1	0,80
1998	25,4	2,9	0,86
1999	22,9	2,8	0,84
2000	22,8	2,2	0,80

Eğitime yapılan harcamalar, ekonomik büyümeyi hızlandırmanın yanı sıra, üretimi artırmakta, kişisel ve sosyal gelişmeye katkı yaparak sosyal sınıflar arasındaki derin uçurumları ortadan kaldırmaktadır. Toplam mali kaynaklar içinde eğitime ne kadar pay ayrılacağı, her ülkede hükümetlerin alması gereken önemli bir karardır. Buraya yapılan yatırımın gerek sosyal gerekse kişisel getirisi oldukça fazla olduğundan, eğitim harcamalarının artırılması, teşvik edilmesi gereken bir unsurdur.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde, milli kaynakların önemli bir bölümü eğitime ayrılmaktadır. Kamu ve özel kaynakların tümü göz önüne alındığında, OECD ülkeleri, ortalama olarak Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) % 5,9'unu eğitim kurumlarına harcamaktadır. Bu konuyla ilgili olarak veri sağlayan 22 OECD ülkesi içerisindeki sadece beş ülkede (Hollanda, İtalya, Japonya, Türkiye, Yunanistan) bu oran % 5'in altındadır. Yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH içerisindeki payı ise, OECD ülkeleri için ortalama % 1,6'dır. 1995 yılı için değişik ülkelerde, eğitime yapılan toplam harcamaların ve yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH'ya oranları Tablo 8.3'te gösterilmiştir.

Tüm dünyada, eğitime yapılan yatırımların büyük bir çoğunluğu kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. OECD ülkelerinde, eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı, ortalama olarak % 4,7'dir. Bu oranın değişik ülkelerdeki değişimi Tablo 8.4'te gösterilmiştir.

Tablo 8.3 Toplam eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu ve özel sektör harcamalarının GSYİH'ye oranları (1995).

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	5,8	1,2
ABD	6,7	2,4
Arjantin	4,1	1,0
Avusturalya	5,6	1,8
Çek Cumhuriyeti	5,7	1,0
Danimarka	7,1	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	6,3	1,1
Hindistan	2,6	0,7
İsrail	8,3	1,8
İsveç	6,7	1,7
İtalya	4,7	0,8
Japonya	4,7	1,0
Kore	6,2	1,9
Şili	5,6	1,8
TÜRKİYE	2,4	0,9
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators - 1998

Tablo 8.4 Toplam eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ye oranları (1995).

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	4,5	1,0
ABD	5,0	1,1
Arjantin	3,4	0,7
Avusturalya	4,5	1,2
Çek Cumhuriyeti	4,8	0,7
Danimarka	6,5	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	5,8	1,0
Hindistan	2,4	0,6
İsrail	7,0	1,2
İsveç	6,6	1,6
İtalya	4,5	0,7
Japonya	3,6	0,4
Kore	3,6	0,3
Şili	3,0	0,4
TÜRKİYE	2,2	0,8
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators - 1998

Eğitime yapılan harcamaların 1990-1995 arasındaki 5 yıllık dönemde nasıl değiştiği incelendiğinde, OECD ülkeleri içerisinde genelde bir artış eğiliminin olduğu, içinde Türkiye'nin de bulunduğu az sayıdaki ülkede ise gerileme olduğu gözlenmektedir. Bununla ilgili veriler Tablo 8.5'te gösterilmiştir.

Tablo 8.5 1990 ve 1995 yılları arasında eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının değişim endeksi (1990 = 100 olarak alınmıştır).

Ülke	Tüm Eğitim Kurumları	Yükseköğretim Kurumları
Avustralya	114	126
Kanada	111	102
Finlandiya	96	123
Fransa	118	130
İtalya	80	72
Japonya	105	123
İspanya	119	130
TÜRKİYE	76	91
İngiltere	113	111
Meksika	163	125

Kaynak: OECD Indicators - 1998

8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri

Yükseköğretimde öğrenci başına bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.6'da gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, 1981'de örgün öğretimdeki öğrenci başına 2.014 ABD doları olan bütçe ödeneği, 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 2.658 dolara ulaşmış, ancak daha sonra yaşanan ve etkileri halen sürmekte olan ekonomik kriz nedeniyle 1999 yılında 1.886 dolara inmiştir.

Tablo 8.6 Öğrenci başına bütçe ödeneğinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Öğrenci Başına Toplam Bütçe Ödeneği				Öğrenci Başına Cari Harcama (ABD \$)	
	1999 Fiyatlarıyla (Milyon TL)		Cari Fiyatlarla (ABD \$)		Örgün	Toplam
	Örgün	Toplam	Örgün	Toplam		
1981	796,73	764,03	2.014	1.932	1.551	1.487
1982	745,36	702,68	1.885	1.778	1.376	1.297
1983	904,43	809,76	2.287	2.048	1.738	1.556
1984	672,87	590,94	1.701	1.494	1.343	1.180
1985	502,17	423,03	1.270	1.070	965	813
1986	502,42	396,52	1.270	1.002	990	781
1987	499,23	376,42	1.263	952	947	714
1988	504,09	375,46	1.369	1.020	985	734
1989	566,55	396,26	1.433	1.002	945	661
1990	835,95	549,26	2.114	1.389	1.522	1.000
1991	796,06	514,09	2.055	1.319	1.520	976
1992	902,25	592,33	2.288	1.503	1.761	1.157
1993	1028,93	632,01	2.658	1.632	2.046	1.256
1994	695,97	407,28	2.025	1.185	1.519	889
1995	563,22	276,46	1.538	755	1.230	604
1996	637,93	383,09	1.509	943	1.042	651
1997	719,57	470,66	2.195	1.435	1.229	804
1998	824,20	865,03	2.002	1.238	1.328	821
1999	776,48	1312,81	1.886	1.196	1.401	889

OECD ülkeleri, öğrenci başına ortalama olarak yılda 10.444 ABD doları harcama yapmaktadır. Ancak bu ortalama, ABD'deki harcamanın çok yüksek olmasından etkilenmektedir. Bu nedenle, tüm ülkelerin ortalamasını göz önüne almak daha akılcı bir yaklaşım olacaktır. Bu rakam, 8.130 ABD dolarıdır ve Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcamaların yaklaşık 4 katıdır. Değişik ülkelerde, örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan harcamalar Tablo 8.7'de verilmiştir.

Tablo 8.7 Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcama (1995). (Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak ABD dolarına çevrilmiştir)

Ülke	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD \$)
Almanya	8.897
ABD	16.262
Avustralya	10.590
Çek Cumhuriyeti	6.795
Danimarka	8.157
Finlandiya	7.315
Fransa	6.569
İspanya	4.944
İsrail	10.132
İsveç	13.168
İtalya	5.013
Japonya	8.768
Kore	5.203
Malezya	11.016
Şili	8.436
Yunanistan	2.716

Kaynak: OECD Indicators - 1998

Tablo 8.7'de verilmiş olan rakamlar, yükseköğretimde tam zamanlı öğrenci eşdeğeri başına, kamu kaynakları ile özel kaynaklardan yapılan toplam harcamayı göstermektedir. Öğrencilerin geçimi için kamu kaynaklarından yapılan sübvansiyonlar bu rakamlara dahil edilmemiş ve harcamaların satınalma gücü paritesine göre normalize edilmesiyle daha anlamlı bir uluslararası karşılaştırma yapılabileceği düşünülmüştür.

Tablo 8.6'da ülkemiz için verilen rakamlar ise, o yılki yükseköğretim bütçesi ödeneğinin, o yılki toplam öğrenci sayısına bölünmesi ve yine o yılki ortalama döviz kuru üzerinden ABD dolarına çevrilmesi ile bulunmuştur. Tablo 8.6'daki değerlerin Tablo 1.2'deki değerlerle karşılaştırılmasından görüldüğü gibi, 1995'de ülkemizde açıköğretim dahil toplam öğrenci başına kamu kaynaklarından yapılan 755 dolarlık harcama, o yılki dünya ortalamasının dörtte birinden az, sadece örgün öğretimde öğrenci başına yapılan 1.538 dolarlık harcama ise, o yılki dünya ortalamasının yarısından azdır.

8.3 Yatırım Ödenekleri

Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin alt sektörlere göre dağılımı Tablo 8.8'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, yatırımların yaklaşık % 30 ile % 40 arasında değişen bir kısmı sağlık sektöründe, yani üniversite hastanelerindedir. Buna karşılık, örgün öğretimdeki öğrencilerin yaklaşık % 4'ü tıp fakültelerindedir. Başka bir deyişle, tıp fakülteleri hariç tutulduğunda, örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan ortalama harcama düzeyinde az da olsa bir düşme görülmektedir. Yatırım ödeneklerinin artırılmasını gerektiren başlıca nedenler aşağıda verilmiştir.

Tablo 8.8 Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin son on yılda alt sektörlere dağılımı.

Yıl	Toplam Yatırım Ödeneği (Milyon TL)		Sektörlere Göre Dağılım (%)		
	Cari Fiyatlarla	1999 Fiyatlarıyla	Eğitim	Sağlık	Diğer
1991	1.198.014	100.915.523	60,8	35,1	4,1
1992	2.052.441	55.195.597	56,0	41,7	2,3
1993	3.759.940	126.960.855	60,7	37,6	1,7
1994	7.842.265	114.987.970	65,2	31,3	3,5
1995	8.923.450	76.555.974	59,9	34,7	5,4
1996	25.441.754	122.160.325	66,2	29,3	4,5
1997	63.142.830	168.043.971	59,8	35,9	4,3
1998	128.812.700	202.235.931	54,3	40,3	5,4
1999	145.924.000	145.924.000	61,5	32,9	5,6
2000	249.508.000	Veri Yok	60,1	33,9	6,0

8.3.1 Yeni yükseköğretim kurumlarının kurulması

Yükseköğretim kurumları sayısında son on yılda büyük artış olmuştur ve yeni açılan bu yükseköğretim kurumlarının fiziki altyapısı ile makine-teçhizat açığı bulunmaktadır. Ayrıca, öğrenci kontenjanlarındaki yıllık artışlar nedeniyle yükseköğretim kurumlarımızda hizmet genişlemesi olmaktadır.

8.3.2 Yatırım projesi sayılarındaki artış

Yükseköğretim kurumlarının yürüttükleri yatırım projesi sayılarının yıllar itibarıyla dağılımı Tablo 8.9'da gösterilmiştir.

Tablo 8.9 Yükseköğretim kurumlarının son beş yılda yürüttükleri yatırım projesi sayıları.

Yıl	Eğitim			Sağlık			Spor			Teknolojik Araştırma			Genel Toplam		
	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T
1996	591	107	698	91	74	165	46	-	46	52	31	83	780	212	992
1997	563	106	669	112	82	194	50	-	50	360	27	387	1085	215	1300
1998	550	147	697	121	100	221	60	-	60	548	17	565	1279	264	1543
1999	516	161	677	119	77	196	58	-	58	467	-	467	1160	238	1398
2000	505	158	663	125	100	225	61	-	61	386	1	387	1077	259	1336

DE = Devam Eden; Y = Yıllık; T = Toplam

8.3.3 Ödenek tahsislerinin yetersizliği

Yatırım projesi sayılarına göre ödenek tahsisleri tekliflerin çok altında olması nedeniyle projeler planlanan zamanda bitirilememektedir. Bu nedenle, üniversitelerimizdeki eğitim-öğretim ve araştırma çalışmaları olumsuz yönde ciddi olarak etkilemektedir. Bu durumun bir uzantısı da, kontenjanların yeterince artırılmamasıdır.

Tablo 8.10'dan görüldüğü gibi, son dört yılda yükseköğretim kurumlarımıza tahsis edilen kaynaklar, tekliflerin çok altında kalmaktadır. 2000 yılında ise 622,86 trilyon TL kaynak ayrılması teklif edilmiş, buna karşılık 249,5 trilyon TL kaynak ayrılmış ve dolayısıyla teklif edilen miktarın yalnızca % 40,1'i karşılanmıştır. Bu nedenle üniversitelerimiz, altyapı yatırımları bakımından geri kalmıştır.

Tablo 8.10 1999 yılı fiyatları ile yatırım teklif ve tahsislerinin karşılaştırılması.

Yıl	1999 Yılı Fiyatlarıyla (Trilyon TL)		Tahsis/Teklif (%)
	Teklif	Tahsis	
1996	380,92	122,23	32,0
1997	351,23	167,97	47,8
1998	414,32	202,23	48,8
1999	443,88	145,92	32,9

Üniversitelerin son dört yıldaki 1999 yılı fiyatları ile yatırım teklifleri Tablo 8.11'de, buna karşılık yapılan ödenek tahsisleri ise Tablo 8.12'de gösterilmiştir. 2000 yılında ise, tekliflerin sağlık sektöründe % 44'ü, eğitim sektöründe % 46'sı, diğer sektörlerde ise % 15'i karşılanmıştır

Tablo 8.11 Son dört yılda 1999 yılı fiyatlarıyla teklif edilen yatırım ödeneklerinin sektörlere dağılımı.

Yıl	Teklif Edilen Ödenek Miktarı (Milyon TL)				Sektörlerdeki Payı (%)		
	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam	Eğitim	Sağlık	Diğer
1996	229.451.942	131.765.281	19.469.588	380.686.811	60,3	34,6	5,1
1997	206.608.918	125.128.559	19.556.431	351.293.908	58,8	35,6	5,6
1998	251.218.747	124.309.529	38.795.593	414.323.869	60,6	30,0	9,4
1999	235.402.485	146.783.544	60.377.831	442.563.860	53,2	33,2	13,6

Tablo 8.12 Son dört yılda 1999 yılı fiyatları ile tahsis edilen yatırım ödeneklerinin sektörlere dağılımı.

Yıl	Tahsis Edilen Ödenek Miktarı (Milyon TL)				Sektörlerdeki Payı (%)		
	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam	Eğitim	Sağlık	Diğer
1996	80.522.704	36.007.301	5.630.319	122.160.325	65,9	29,5	4,6
1997	100.678.935	60.040.770	7.324.265	168.043.971	59,9	35,7	4,4
1998	109.688.046	81.451.597	11.096.289	202.235.931	54,2	40,3	5,5
1999	89.700.000	48.100.000	8.124.000	145.924.000	61,5	33,0	5,5

8.3.4 Üniversitelerin gayri menkullerinden kaynaklanan ödenek ihtiyacı (onarım giderleri)

En ihtiyatlı varsayımlarla ve 1999 fiyatlarıyla, üniversitelerin sahip oldukları gayri menkullerin (arsalar hariç) değerlerinin 1,9 katrilyon TL olduğu tahmin edilmektedir.

Üniversitelerin gayri menkullerinin bir çoğu, Osmanlı döneminden kalma tarihi yapılar olup, bu yapıların tarihi özelliklerinin bozulmaması için yapılan restorasyonlara normal onarımın üç-dört katı daha fazla harcama yapılmaktadır. Bunlar için en azından % 5 idame ve yenileme giderleri ayrıldığında, üniversitelerde yılda yaklaşık 95 trilyon TL'lik onarım giderine gerek duyulmaktadır. Oysa ki, 2000 Mali Yılı için Büyük Onarım ödeneği ihtiyacı 76,7 trilyon TL olarak hesaplanmış, buna karşılık 30,4 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir.

8.3.5 İlerleme ve çağdaşlaşma payı

Üniversitelerin ilerlemesi ve çağdaşlaşabilmesi, diğer bir anlatımla eskiyen ve eksik olan araç-gereçlerin yenilenecek tamamlanabilmesi için, üniversitelere ayrılan kaynakların en az ortalama iktisadi büyüme hızına eşit bir hızla artırılması söz konusu olmalıdır. *VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı* döneminde, yükseköğretimdeki okullaşma oranının, örgün öğretimde % 19 olmak üzere açık öğretimle birlikte % 31'e çıkartılması düşünüldüğünden, buna paralel olarak yükseköğretime ayrılan kaynakların da artırılması gerekmektedir.

8.3.6 Bütçe uygulamasından doğan finansman açığı

Her yıl yükseköğretim kurumlarına tahsis edilen ödeneklerden Bütçe Kanununa konulan madde ile yapılan kesinti, ödeneklerin yıl içerisinde kullanımı ile ilgili Maliye Bakanlığı'nın yapmış olduğu aylık harcama programı, Hazine Müsteşarlığı'nca nakit temininde yaşanan güçlük, artı bir yük getiren taahhüt işleri ile malzeme ve hizmet alımlarında uygulanan KDV ve gümrük vergisi gibi nedenlerle, bütçe ödeneklerinin ortalama % 25'i kullanılamaz hale gelmektedir.

8.3.7 Yükseköğretimde fiziki alan yetersizliği

Yükseköğretim kurumlarımızda yaşanan fiziki alan darboğazının çözüme ulaştırılması, eğitim kalitesinin artırılması ve ölçek ekonomilerinden en üst düzeyde yararlanılması gibi hedeflerin tam olarak gerçekleştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Öğrenci başına düşen kapalı alan miktarı, üniversiteden üniversiteye büyük farklılıklar göstermektedir. Her üniversitenin kurumsal yapısı ve kompozisyonu farklı olduğundan, bu rakamlar çerçevesinde anlamlı sonuçlara ulaşmak mümkün görülmemektedir.

Ülkemizde 1992 yılı itibarıyla bir öğrenciye 13 m² kapalı alan düşerken, yeni üniversitelerin kurulması ile fiziki mekan ihtiyacı kendini daha fazla hissettirmiş ve Tablo 8.13'ten de görüldüğü gibi, 2000 yılında öğrenci başına düşen kapalı alan 10,7 m²'ye düşmüştür. Bu konuda yükseköğretimin son beş yıllık yatırım teklifi ve tahsisleri incelendiğinde, ayrılan kaynakların ne kadar yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8.13 2000 Yılında Türkiye’de öğrenci başına düşen kapalı alan (m²).

Alan	Kapalı Alan (m ²)	
	Toplam	Alan/Öğrenci*
İdari	2.651.778	3,1
Eğitim	4.586.258	5,4
Sosyal	1.206.288	1,4
Spor	682.790	0,8
TOPLAM	9.127.114	10,7

* 1999-2000 eğitim-öğretim yılındaki örgün öğretim öğrenci sayısına göre hesaplanmıştır.

8.3.8 Yükseköğretimde araç-gereç yetersizliği

Yirmibirinci yüzyılın başında, Türkiye gibi ekonomik potansiyeli yüksek olan bir ülkede, yükseköğretim kurumlarının makine-teçhizat ihtiyaçlarına bir sınırlama getirmek mümkün değildir. Bu nedenle, eğitim kalitesinin artırılması ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin geliştirilebilmesi gibi çok çeşitli amaçlar açısından araç-gereç ihtiyacı büyük önem taşımaktadır.

8.3.9 Halen devam etmekte olan ve 2000 yılı yatırım programında yer alan projelerin ödenek ihtiyacı

Tablo 8.14’ten görüleceği üzere, üniversitelerimizin 2000 yılı yatırım programında yer alan projelerin tamamlanabilmesi için Eğitim Sektöründe 331,9 trilyon TL, Sağlık Sektöründe 649,5 trilyon TL, olmak üzere toplam 981,4 trilyon TL ödeneğe ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 8.14 Üniversitelerin 2000 yılı yatırım programında yer alan projelerinin tamamlaması için gerekli ödenek ihtiyacı.

Sektörler	Ödenek İhtiyacı* (Milyar TL)
Eğitim	331.927.000
Sağlık	649.507.900
TOPLAM	981.434.900

* 2000 Yılı Yatırım Programında yer alan yıllık projeler çıkartılarak hesaplanmıştır.

Sonuç olarak, üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri, bilimsel, teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için, geçmişten gelen yatırım açıklarının hızlı bir şekilde kapatılması, bundan sonra ayrılacak kaynakların ise reel olarak artırılması gerekmektedir.

8.4 Cari Ödenekler

Üniversitelerimizin 1999 ve 2000 mali yıllarında teklif ettikleri ödenekler, karşılaştırmalı olarak Tablo 8.15'te verilmiştir

Tablo 8.15 Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin 1999-2000 mali yılında teklif edilen ödenekler.

	Ödenek Teklifi (Milyon TL)		Artış Oranı (%)
	1999 Mali Yılı	2000 Mali Yılı	
Personel	414.027.926	701.928.960	69
Diğer Cariler	153.356.163	263.116.665	71
Transferler*	64.504.630	118.374.634	83
TOPLAM	631.888.719	1.083.420.259	71

*Kamulaştırma ödenekleri transfere dahil edilmiştir.

8.4.1 Yeni yükseköğretim kurumlarının kurulması

Yeni kurulan yükseköğretim kurumları için gerekli yeni idari ve akademik kadroların tahsisi ve bu kadrolara yapılan atamalar sonucunda personel ödeneklerinde önemli artışlar ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak, hizmet alımları ile tüketim malları ve malzeme alımlarında da büyük artışlar olmaktadır. Özellikle söz konusu kurumların demirbaş ihtiyaçlarının, hizmetin yürütülmesi bakımından büyük önem taşıdığı dikkate alındığında, bu kalemlere daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

8.4.2 Yükseköğretim kurumlarına öğretim üyesi yetiştirmek için yapılan eğitim harcamaları

Yükseköğretim kurumlarındaki hızlı genişleme, öğretim elemanı ve özellikle nitelikli öğretim üyesi yetiştirilmesini acil bir ihtiyaç haline getirmiş, bu çerçevede yurt içinde ve yurt dışında geniş çaplı eğitim programları başlatılmıştır. Diğer taraftan, önceki yıllarda yurtdışına gönderilmiş ve gönderilecek öğrenciler için daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları

Devlet üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi Tablo 8.16'da gösterilmiştir. 1999 yılı için üniversitelerin toplam geliri cari fiyatlarla 1.133,5 trilyon TL olup, bunun % 58'i bütçeden, % 37'si ise üniversiteler tarafından döner sermaye ve diğer kaynaklardan sağlanmıştır. Öğrencilerin ödediği katkı paylarının toplam gelirlere oranı ise sadece % 5'dir.

8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler ve Öğrenci Katkı Payları

Seçilmiş bazı üniversite eğitim programlarına göre, öğrenci cari maliyetleri ve katkı payları Tablo 8.17'de verilmiştir. Katkı paylarının harcama kalemlerine göre dağılımı ise Tablo 8.18'de gösterilmiştir.

Tablo 8.16 Devlet üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi.

(Milyon TL., Cari Fiyatlarla)

Yıl	Katma Bütçe Ödenekleri					Üniversitenin Gelirleri*					Öğrenci Katkı Payı	Gelirler Genel Toplamı	Gelir Kaynaklarının Payları (%)	
	Personel	D. Cari	Yatırım	Transferler	TOPLAM	1 Bütçe	2 Döner Sermaye	3 Diğer **	(2+3) TOPLAM	Bütçe			Üniversite	Öğrenci
1983	53.054	14.876	23.385	4.206	95.521	77.650	VY	2.079	VY	VY	VY	VY	VY	
1984	61.780	21.875	27.130	7.402	118.187	112.305	VY	1.093	VY	VY	VY	VY	VY	
1985	75.000	24.500	37.712	14.502	151.714	148.711	VY	3.461	VY	VY	VY	VY	VY	
1986	110.000	37.000	50.486	25.000	222.486	225.268	VY	7.850	VY	VY	VY	VY	VY	
1987	156.027	55.172	79.261	30.164	320.624	357.171	VY	16.040	VY	VY	VY	VY	VY	
1988	320.000	90.000	171.038	32.743	614.944	599.893	VY	20.521	VY	VY	VY	VY	VY	
1989	500.800	147.678	356.686	45.519	1.050.683	1.349.902	VY	46.850	VY	VY	VY	VY	VY	
1990	1.704.400	302.862	709.206	87.166	1.505.362	2.780.753	VY	69.862	VY	VY	VY	VY	VY	
1991	2.704.400	515.000	1.198.014	278.580	4.695.994	5.149.624	VY	182.203	VY	VY	VY	VY	VY	
1992	5.600.000	835.000	2.165.231	522.671	9.122.902	8.617.127	VY	182.879	VY	VY	VY	VY	VY	
1993	10.000.000	1.529.100	3.198.940	967.474	16.659.514	14.725.568	VY	381.079	VY	VY	VY	VY	VY	
1994	18.808.000	3.218.500	7.842.265	1.314.035	31.182.820	28.834.345	VY	493.778	VY	VY	VY	VY	VY	
1995	30.000.000	5.000.000	8.923.450	1.309.320	45.232.770	43.268.165	VY	1.310.330	VY	VY	VY	VY	VY	
1996	55.002.000	8.631.257	25.441.754	3.097.739	92.172.750	87.564.113	VY	3.014.829	VY	VY	VY	VY	VY	
1997	114.000.000	18.016.000	63.142.830	7.193.550	202.352.380	192.234.761	VY	7.792.874	VY	VY	VY	VY	VY	
1998	246.900.000	33.433.000	128.812.700	13.366.199	422.656.899	422.656.899	VY	15.123.476	VY	VY	VY	VY	VY	
1999	439.920.300	52.950.000	145.924.000	24.605.515	663.399.815	663.399.815	VY	24.960.369	VY	VY	VY	VY	VY	
2000	675.000.000	81.150.000	249.508.000	40.952.700	1.046.610.700	1.046.610.700	VY	52.933.104	VY	VY	VY	VY	VY	

* 1998 yılı döner sermaye ve diğer gelir rakamları tekliftir.

** Kantin, kafeterya, yurt, kira vb. gelirler

VY = Veri Yok

Tablo 8.17 Programlara göre öğrenci başına cari maliyetler ve öğrenciler tarafından ödenen katkı payları (Milyon TL).

Program	1998-1999			1999-2000		
	Ort. Cari Maliyet	Katkı Payı		Ort. Cari Maliyet	Katkı Payı	
		I. Öğretim	II. Öğretim		I. Öğretim	II. Öğretim
Tip	2.200	74	-	3190	118	-
Diğer Sağlık Bilimleri	800	61	400	1.160	98	580
Mühendislik-Mimarlık	432	48	216	626	77	313
Ziraat-Orman	432	48	216	626	77	313
Güzel Sanatlar	540	38	270	783	61	392
Eğitim	288	35	144	522	56	261
Hukuk-İktisat-İşletme	324	38	162	470	61	235
İletişim	270	35	135	392	56	196
Açık Öğretim	15	7,5	-	22	12	-
Konservatuvar	540	46	300	1740	118	870
Yabancı Diller YO	1.680	50	-	2436	80	1218
Sivil Havacılık YO	1.200	59	-	313	38	157
Diğer 4 Yıllık YO	324-540	24-29	162-270	470-783	38-46	235-392
2 Yıllık MYO	216	24	108	313	38	157
Lisansüstü Programlar	216	32	-	313	51	-
Fen-Edebiyat	360	35	180	392	56	196

Tablo 8.18 Son beş yılda öğrencilerden alınan katkı payının harcama kalemlerine oransal dağılımı.

Harcama Kalemi	Dağılım (%)				
	1995	1996	1997	1998	1999
Beslenme	50	40	35	33	37
Sağlık	18	13	14	12	12
Spor	6	7	7	8	7
Barınma	4	4	3	4	3
Kültür	4	4	4	3	3
Diğer Sosyal Hizmetler	3	3	6	6	7
Genel Yönetim	1	1	2	2	2
Transferler	7	8	6	5	4
Üniv. Cari ve Yat. Hiz.	7	20	23	27	25
TOPLAM	100	100	100	100	100

Tablo 8.18'den görüldüğü gibi, öğrencilerin ödediği katkı paylarından üniversitelerin cari ve yatırım harcamalarının payı, yasal düzenlemeler ile 1995 yılında % 7, 1996 yılında % 20, 1997 yılında % 23, 1998 yılında % 27 ve 1999 yılında % 25 oranındadır. Bu harcamaların üniversitelerin toplam gelirlerine oranı ise 1995'de sadece % 0,21, 1996'da % 1,39, 1997'de % 1,17, 1998'de % 1,31 ve 1999'da %1,23'dür. Bu rakamların, değişik ülkelerdeki öğrencilerin ödemiş oldukları reel öğrenim ücretlerinin o ülkelerdeki devlet üniversitelerinde öğrenci başına yapılan harcamalara oranını gösteren Tablo 1.4'teki değerlerle karşılaştırılması çarpıcıdır.

8.7 Yükseköğretimin Finansmanı İçin Öneriler

Dünya Bankası'nca 58 ülkede eğitimin kişisel ve toplumsal getirileri üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarının özeti aşağıdaki gibidir¹:

- a) Eğitimin kademesi yükseldikçe kişisel getiri bağıl olarak artmaktadır,
- b) Yükseköğretime yapılan devlet katkılarından en çok üst gelir grupları yararlanmakta ve ülke fakirleştikçe bu faydalanma oranı daha belirgin hale gelmektedir.

Yukarıda (b) şıkında belirtilen olgunun nedenleri açıktır. Alt gelir gruplarındaki ailelerin çocukları yükseköğretime giriş için gereken ortaöğretim kademelerine dahi ulaşamadıkları veya, bu kademeyi tamamlasalar dahi, yükseköğretime devam için feragat etmeleri gereken gelir kendileri için önemli olduğundan dolayı yükseköğretimden mahrum kalmaktadırlar.

Gelir düzeyine ve başarının devamına bağlı, karşılıksız ve karşılıklı burs ve düşük faizli ve mezuniyetten sonra ödemeli kredi programları ile desteklenen makul miktarlarda ve üniversiteleri sağlıklı bir rekabet ortamı içinde atılcı bir işletme şeklinde organize olmaya zorlayacak reel öğrenim ücreti, hiç kimseyi yükseköğretimden mahrum etmeyeceği gibi, tersine, alt gelir gruplarına daha fazla imkan yaratacaktır.

Hiçbir ülkenin yükseköğretimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak her isteyene sunamayacağı giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Kendilerine sağladığı yararlar göz önüne alındığında, öğrencileri ve mezunları istihdam eden işverenler, yükseköğretim giderlerine daha fazla katkıda bulunmalıdırlar.

Yukarıda (a) şıkında belirtilen olgu ile hızla gelişen teknoloji karşısında erken uzmanlaştırılan kişilerin işlerini kaybederek marjinalleşme tehlikesine maruz kalmaları, birçok ülkede eğitimin yapısı ile finansmanına ilişkin politikaların gözden geçirilmesine yol açmıştır. Buna göre^{2,3,4}:

- Kamu yatırımları temel eğitime ve ortaöğretime kaydırılmakta, bununla birlikte üniversiteler çeşitli yollarla kaynak yaratmaya teşvik edilmekte ve yükseköğretim reel öğrenim ücretine tabi kılınmaktadır,
- Eğitim (*education*), iş eğitiminden (*training*) ayrılmaktadır. Devlet yatırımları, kişisel getirisi ve maliyeti çok daha yüksek olan mesleki ve teknik eğitimden, toplumsal getirisi daha yüksek ve maliyeti çok daha düşük olan genel eğitime kaydırılmakta, iş eğitimi ise işverenlere bırakılmaktadır.

Önceki bölümlerde de değinilmiş olduğu gibi, ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liselerle yükseköğretim düzeyindeki meslek yüksekokullarının irtibatlandırılması ve işle bütünleşik eğitim yapılabilmesi için işverenlerin

¹ Gürüz, K. ve diğerleri, *Türkiye'de ve Dünya'da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayın No. T/94, 6-167, İstanbul, 1994.

² Middleton, J., Ziderman, A., and van Adams, A., *Skills for Productivity*, Oxford University Press, 1993.

³ European Round Table of Industrialists (ERT), *Education for Europeans Towards the Learning Society*, Brussels, 1994.

⁴ Conference des Recteurs Européens and ERT, *Moving Towards a Learning Society*, Brussels, 1995.

işletmelerini eğitime de açarak, eğitimin giderlerine katkıda bulunmalarının sağlanması için gerekli yasal düzenlemelerinin ivedilikle yapılmasında yarar vardır.

Bölüm 9

Türk ve Akraba Toplulukları İle İlişkiler

9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından; ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitimlerini ülkemiz üniversitelerinde yapmak üzere gelen öğrenci sayıları Tablo 9.1 ve 9.2'de gösterilmiştir.

Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu öğrencilere ilişkin 2922 sayılı Kanun ve 85/9380 sayılı yönetmeliğin 4. maddesi gereğince yapılan Değerlendirme Kurulu toplantısında, 2000-2001 eğitim-öğretim yılı için Türk Cumhuriyetlerine 600 (150x4), Balkan ülke ve topluluklarına 250, Asya ülkeleri ve Rusya Federasyonu'na 400; ayrıca, 1999-2000 eğitim-öğretim yılında ortaöğrenimini ülkemizde devlet burslusu olarak tamamlayan 30 öğrenci de dahil olmak üzere 1280 kontenjan ayrılmıştır. Devlet Bakanlığı'nda 13 Ocak 2000 tarihinde yapılan Koordinasyon Kurulu toplantısında kararlaştırılan öğrenci kontenjanlarının ülke ve topluluklara göre dağılımı Tablo 9.3'te verilmiştir.

Özbekistan uyruklu öğrencilerin eğitimlerine devam etmek üzere Türkiye'ye dönmeyecekleri Dışişleri Bakanlığı'nın 25.11.1999 tarihli yazısı ile Başkanlığımıza bildirilmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'ne tahsis edilen kontenjanlardan yararlanacak öğrencilerin seçimi Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın konuya sıcak bakmaması nedeniyle yapılamamaktadır. Ancak, ülkemize kendi imkanları ile gelen öğrenciler bu ülkeye ayrılan kontenjana dahil edilmektedirler.

Suriye'de yaşayan Türkmenlere uygulanan yoğun baskılar nedeniyle Suriye'den öğrenci getirilmesinin uygun olmayacağını, bu nedenle Suriye'de yaşayan Türkmenlere ayrılan kontenjanların talep olması halinde Ülkemizden mezun olan yüksek lisans öğrencilerinin doktora öğrenimlerine devam etmeleri şeklinde kullanılmasının Suriye Bayır-Bucak Öğrenci Temsilcisi'nce talep edilmiş ve talep Devlet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Başkanlığımızca olumlu mütalaa edilmiştir.

2000 yılından itibaren Suriye'li Türkmenlerden gelecek öğrencilerin şartlar elverdiği ölçüde Büyükelçiliğimiz tarafından belirlenmesi, Bayır-Bucak Türkleri Derneğinin yardımlarından yararlandırılması, bu öğrencilerin her yıl Şam'da yapılan Yabancı Öğrenci Sınavına katılması, öğrencilerin vakıf üniversitelerini de tercihleri arasına almaları, seçiminin Yabancı Öğrenci Sınavı'nı kazananlar arasından yapılması Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Tablo 9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemize eğitim görmeye gelen öğrencilerin ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Ülkeler	K o n t e n j a n																		1992-1993'den Bugüne Kadar		
	1994-1995			1995-1996			1996-1997			1997-1998			1998-1999			1999-2000			A	B	C
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C			
Azerbaycan	240	209	35	200	200	143	237	237	133	198	198	176	151	146	125	150	143	133	3184	2753	1075
Kazakistan	240	86	34	202	111	60	192	159	88	182	182	126	150	150	115	152	152	116	3128	2344	605
Kırgızistan	240	191	54	235	95	49	163	182	79	186	186	140	200	194	162	166	166	134	3190	1784	691
Özbekistan	240	1	1	200	200	3	150	108	7	175	4	2	5	4	-	-	-	-	2770	1907	25
Tacikistan	40	40	7	30	30	18	60	60	47	60	60	52	60	60	53	70	70	62	360	321	240
Türkmenistan	240	240	108	200	200	96	441	441	250	479	479	287	215	209	203	165	165	188	3764	3546	1320
Balkan Ülkeleri	320	203	118	315	222	162	350	273	190	314	314	262	295	278	235	384	376	203	3642	2539	1306
Asya Ülkeleri	165	108	48	201	164	123	178	89	74	95	72	73	113	85	88	142	101	28	1570	1239	595
Türk Toplulukları	89	63	27	90	86	43	93	93	64	123	120	104	100	86	83	103	103	83	799	674	424
Ahıska	51	49	14	100	89	50	100	100	78	115	115	100	95	88	84	100	100	2	694	654	348
Rusya Federasyonu	339	190	44	289	181	95	252	171	83	206	180	117	177	151	115	191	167	94	2164	1672	638
Genel Toplam	2204	1380	490	2062	1578	842	2216	1913	1093	2133	1910	1439	1561	1451	1263	1623	1543	1043	25265	19433	7267

* A: Verilen, B: Kullanılan, C: Eğitim Gören

1999-2000 YILLARI ARASI TÖMER'DE TÜRKÇE EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN GENEL TOPLAMI: 735

Kazakistan	49	Türk Toplulukları	Asya Ülkeleri	Balkan Ülkeleri	Rusya Federasyonu										
Türkmenistan	35	Moğolistan	26	Afganistan	14	Arnavutluk	23	Kosova	34	Altay	1	Çeçen	2	Kabartay-Balkar	12
Kırgızistan	44	Ukrayna	5	Irak-Türkmen	38	Bosna-Hersek	31	Makedonya	2	Baltık	5	Çuvaşistan	10	Karaçay-Çerkez	4
Azerbaycan	22	Uygur	9	Lübnan	2	Bulgaristan	60	Moldova	27	Başkurdistan	3	Dağıstan	2	Kalmukya	1
Tacikistan	46	Kırım	46	İran	18	Gagavuz	10	Romanya	7	Belarusya	6	Hakas	3	Tataristan	25
Ahıska	87	Gürcistan	2			Hırvatistan	5	Sancak	9	Buryat	4	İnguşetya	1	Tuva	5
Toplam	283	Toplam	88	Toplam	72	Toplam	208	Toplam	208	Toplam	84	Toplam	84	Toplam	84

Tablo 9.2 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topuluklarından Ülkemize eğitim görmeye gelen öğrencilerin ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Ülkeler	K o n t e n j a n																										
	1994-1995			1995-1996			1996-1997			1997-1998			1998-1999			1999-2000			1992-1993'den Bugüne Kadar								
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C						
Azerbaycan	240	209	35	200	200	143	237	237	133	198	198	176	151	146	125	150	143	133	3184	2753	1075						
Kazakistan	240	86	34	202	111	60	192	159	88	182	182	126	150	150	115	152	152	116	3128	2344	605						
Kırgızistan	240	191	54	235	95	49	163	182	79	186	186	140	200	194	162	166	166	134	3190	1784	691						
Özbekistan	240	1	1	200	200	3	150	108	7	175	4	2	5	4	-	-	-	-	2770	1907	25						
Tacikistan	40	40	7	30	30	18	60	60	47	60	60	52	60	60	53	70	70	62	360	321	240						
Türmenistan	240	240	108	200	200	96	441	441	250	479	479	287	215	209	203	165	165	188	3764	3546	1320						
Cumhuriyetler	1240	767	239	1067	836	369	1243	1187	604	1280	1109	783	781	763	658	703	696	633	16396	12655	3956						
Arnavutluk	20	17	10	20	18	10	20	18	15	25	25	23	25	24	21	28	28	4	138	130	83						
Batı Trakya	20	1	1	10	9	9	10	10	6	10	11	7	10	9	8	20	20	20	113	61	51						
Bosna-Hersek	60	31	10	60	22	9	60	27	20	41	41	33	40	33	24	36	36	5	697	268	110						
Bulgaristan	80	73	50	100	88	75	122	121	88	104	104	105	80	80	66	78	78	7	670	629	405						
Gagavuz	20	14	9	20	14	8	20	19	14	35	35	19	26	20	25	30	30	32	333	298	142						
Hırvat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	3	7	5	4	5	5	-	17	15	7						
Karadağ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	2	2	2	2	2	2	-	7	6	4						
Kosova	40	10	5	31	15	14	34	17	11	30	30	24	35	36	33	126	118	87	358	282	196						
Makedonya	30	27	17	41	37	26	45	27	22	30	30	25	36	35	26	34	34	35	303	258	179						
Romanya	30	19	11	13	7	5	13	13	3	10	10	6	15	15	11	10	10	2	101	82	38						
Sancak	20	11	5	20	12	6	26	21	11	21	21	15	19	19	15	15	15	11	905	510	91						
Balkanlar	320	203	118	315	222	162	350	273	190	314	314	262	295	278	235	384	376	203	3642	2539	1306						
Afganistan	35	2	1	75	54	48	38	31	29	25	5	7	21	15	21	40	23	18	837	733	283						
Irak-Türkmen	73	53	23	80	64	46	90	47	36	50	48	43	50	50	45	50	50	5	405	324	199						
İran	17	17	6	5	5	-	5	3	2	5	5	9	20	-	-	30	20	-	89	52	18						
Lübnan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	2	2	2	2	-	6	5	3						
Suriye	40	36	18	41	41	29	45	8	7	13	13	13	20	18	20	20	6	5	233	125	92						
Asya Ülkeleri	165	108	48	201	164	123	178	89	74	95	72	73	113	85	88	142	101	28	1570	1239	595						
Acaralar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-						
Gürcistan	20	1	-	10	4	1	8	8	-	10	10	1	10	-	-	2	2	-	61	26	2						
Kazak Türkü	-	-	-	5	5	1	2	2	2	3	-	-	-	-	-	-	-	1	19	15	8						
Kırım	36	36	15	50	49	30	60	60	46	65	65	60	50	46	45	65	65	62	333	362	265						
Moğolistan	15	14	9	10	10	6	8	8	8	20	20	20	20	20	20	31	31	5	150	146	76						
Ukrayna	3	2	1	5	3	2	5	5	2	5	5	4	5	5	4	5	5	5	28	25	13						
Uygur	15	10	2	10	15	3	10	10	6	20	20	19	15	15	14	-	-	15	134	100	60						
Ahıska	51	49	14	100	89	50	100	100	78	115	115	100	95	88	84	100	100	2	694	654	348						
Türk Topulukları	140	112	41	190	175	93	193	142	142	238	235	204	195	174	167	203	203	85	1493	1328	772						

* A: Verilen, B: Kullanılan, C: Eğitim Gören

Tablo 9.2 (Devam)

Ülkeler	K o n t e n j a n																		1992-1993'den Bugüne Kadar		
	1994-1995			1995-1996			1996-1997			1997-1998			1998-1999			1999-2000					
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Adige	3	3	-	5	1	-	2	-	-	2	-	-	2	-	-	2	-	-	31	17	2
Abazınler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Altay	10	9	4	10	9	6	5	-	-	5	5	5	5	5	2	3	1	-	48	37	17
Altay Krayı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Astragan Oblastı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Başkurdistan	30	31	11	30	30	19	34	17	13	31	31	28	25	24	17	25	23	22	258	229	127
Belarusya	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	2	-	2	-	1	-	-	6	5	3	7
Buryat	25	10	6	10	-	-	2	2	2	5	3	2	2	2	1	4	4	2	48	21	13
Çeçenistan	23	16	1	13	1	-	22	21	9	10	9	5	8	8	6	5	5	5	181	143	47
Çelya Binsk	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Çuvaşistan	12	22	8	40	26	12	20	17	9	15	15	8	10	8	8	18	10	4	125	111	51
Dağıstan	27	22	2	25	24	10	15	12	8	15	15	13	15	15	13	27	27	-	139	130	49
Hakas	10	6	1	10	-	-	5	-	-	2	2	2	5	5	4	4	4	4	53	33	14
Hantı Mansı Oblastı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
İnguşetya	21	21	3	6	1	1	5	5	-	5	4	-	4	3	2	2	2	1	79	72	10
İrkuts Oblastı	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Kabartay-Balkar	20	-	-	20	12	4	10	10	3	20	15	13	10	10	7	12	12	1	176	143	33
Kafkas Toplulukları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	15	-
Karagas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Kalmuk	3	3	-	5	-	-	2	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	19	3	-
Karayım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Karaçay-Çerkez	20	13	-	34	34	17	20	15	3	10	10	10	10	10	6	20	10	5	224	202	42
Kara Kalpak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-
Kemerova Oblastı	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-
Kırgız Tatarları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Kırov Oblastı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Komi Cumhuriyeti	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Koresya	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
Kumuk	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	15	14	16
Kurgan Oblastı	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-

* A: Verilen, B: Kullanılan, C: Eğitim Gören

Tablo 9.2 (Devam)

Ülkeler	K o n t e n j a n																								1992-1993'den Bugüne Kadar		
	1994-1995			1995-1996			1996-1997			1997-1998			1998-1999			1999-2000			A	B	C						
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C						
Kuybışev Oblastı	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-						
Baltık Ülkeleri	3	-	-	4	1	-	5	5	1	5	5	4	6	6	1	26	20	6	26	20	6						
Mari	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	3	1	-						
Mordvin	1	-	-	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	2	3	2	2						
Ninji Nougorod	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-						
Nogay	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	3	-						
Novisibirsk	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-						
Omsk Oblastı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-						
Orenburg Oblastı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-						
Osetya	2	1	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	13	6	-	13	6	-						
Penza Oblastı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-						
Perm Oblastı	4	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	1	4	4	1						
Polonya Tatarları	3	-	-	3	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	10	-	-	10	-	-						
Rezan Oblastı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-						
Rusya Federasyonu	5	3	2	10	1	-	10	1	1	5	-	-	15	15	-	50	23	3	50	23	3						
Saha-Yakut	15	12	4	15	15	9	5	5	2	5	4	3	2	2	2	67	60	32	67	60	32						
Samara	4	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	1	4	4	1						
Saratov Oblastı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-						
Stavropol Krayı	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	2	2	-						
Şapsığlar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-						
Şor Türkleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	-	5	3	-						
Tataristan	35	3	-	30	15	7	80	60	27	55	46	40	46	46	26	407	324	145	407	324	145						
Taymur Oblastı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-						
Tofa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-						
Tomsk Oblastı	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-						
Tuva	10	-	-	10	10	4	5	5	2	5	5	2	-	-	7	48	34	20	48	34	20						
Tümen Oblastı	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	-	-						
Trümen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	-	-						
Udmurt	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	3	1	-						
Ulyanovsk Oblastı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-						
Rusya Federasyonu	339	190	44	289	181	95	252	171	83	206	180	117	177	151	115	2164	1672	638	2164	1672	638						
GENEL TOPLAM	2204	1380	490	2062	1578	842	2216	1913	1093	2133	1910	1439	1561	1451	1263	25265	19433	7267	25265	19433	7267						

* A: Verilen, B: Kullanılan, C: Eğitim Gören

Tablo 9.3 2000-2001 Eğitim-öğretim yılında, Balkanlar ve Rusya Federasyonu'ndan gelecek öğrenciler ile lise öğrenimini Ülkemizde tamamlayanlara ayrılan kontenjanlar.*

Ülkeler	Kontenjan	
	Ülke	Toplam
AZERBAYCAN	150	150
KAZAKİSTAN	150	150
KIRGIZİSTAN	150	150
TACİKİSTAN	40	40
TÜRKMENİSTAN	150	150
CUMHURİYETLER	640	640
ARNAVUTLUK	15	15
BATI TRAKYA	18	18
BOSNA-HERSEK	25	25
BÜLGARİSTAN	70	70
GAGAVUZ YERİ	30	30
Gagavuz	25	
Moldovan	5	
HİRVATİSTAN	5	5
KARADAG	2	2
KOSOVA	25	25
MAKEDONYA	30	30
POLONYA (Tatarlar)	2	2
ROMANYA	8	8
SANCAK	20	20
BALKANLAR	250	250
AFGANİSTAN	5	5
İRAK-TÜRKMEN	40	40
İRAN (Azeriler, Türkm.)	20	20
LÜBNAN	2	2
SURİYE	10	10
ASYA ÜLKELERİ	77	77
ÇİN	20	20
GÜRCİSTAN	2	2
MOĞOLİSTAN	40	40
Moğol	30	
Kazak	10	
UKRAYNA	50	50
Kırım Tatar	45	
Ukrayna	5	
AHİSKA	60	60
Azerbaycan	15	
Kazakistan	15	
Kırgızistan	15	
Rusya F.	10	
Ukrayna	5	
TÜRK TOPLULUKLARI	172	172
BELARUS	2	2
BALTIK	5	5
RUSYA	104	104
Adıge	2	
Altay	3	
Başkurdistan	12	
Buryat	2	
Çeçenistan	5	
Çuvaşistan	5	
Dağıstan Cumhuriyeti	10	
Dağıstanlı	2	
Kumuk	4	
Nogay	4	
Hakas	3	
İnguşetya	2	
Kabartay-Balkar	8	
Kalmuk	2	
Karaçay-Çerkez	8	
Saha	3	
Şor Türkleri	2	
Tataristan	30	
Tuva	7	
RUSYA FEDERASYONU	111	111
GENEL TOPLAM	1280	1280

* 30 kişi olan ortaöğretim kontenjanı tabloda gösterilmemiştir, genel toplama dahil edilmiştir

Ayrılan kontenjanlara program dağılımı, ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılmaktadır. İhtiyaç duyulan programlar, Dışişleri Bakanlığı kanalı ile ilgili ülkelere istenmekte, bilgiler Kurulumuza ulaştığında, üniversitelerimizin fiziki imkanları ve ülkelerin istekleri dikkate alınarak, öğrencilerin öğrenim görecekleri programlar ve yükseköğretim kurumları belirlenmektedir.

2000 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Kırım, Moldova, Tacikistan, Tataristan ve Türkmenistan'da seçme ve yerleştirme sınavı yapılacaktır. Sınavda, Türkçe bilen öğrenciler için Türkçe seviye tespit sınavı da uygulanmaktadır. Sınav sonucunda (A) seviyesinde Türkçe bilen öğrenciler yerleştirildikleri yükseköğretim kurumlarında öğrenime başlamakta, (B) ve (C) seviyesinde Türkçe bilen öğrenciler ise 1 yıl Türkiye Türkçesi eğitimi görek bir sonraki yıl üniversitelerde kazanmış oldukları programlarda eğitimlerini sürdüreceklendir.

Türkiye'de yapılan Türk Cumhuriyetleri ile Akraba Toplulukları Sınavı'nın (TCS) Türkçe Seviye Tespit Bölümünde baraj sistemi uygulanmaktadır. Baraj, öğrencinin üniversitedeki eğitim-öğretimini sürdürebilecek derecede Türkiye Türkçesi bildiğinin kanıtlanması amacına yöneliktir.

Devlet burslusu öğrencilerin dışında, *Türkiye Diyanet Vakfı* tarafından İlahiyat Fakültelerinde eğitim görmesi istenen öğrenciler de bulunmaktadır. 1999-2000 eğitim-öğretim yılında Kırgızistan'dan 93, Türkmenistan'dan 38, Dağıstan'dan 44, Kazakistan'dan 61, Bulgaristan'dan 5, Afganistan'dan 22 öğrenci lisans düzeyinde; Kırgızistan'dan 8, Türkmenistan'dan 3, Azerbaycan'dan 13 öğrenci ise yüksek lisans düzeyinde olmak üzere toplam 287 öğrenci ülkemize gelmiştir.

İslam Kalkınma Bankası burslusu olarak 297; Kültür Anlaşmaları, Kültürel Değişim Programları ve benzeri anlaşmalar çerçevesinde hükümetler emrine verilen yükseköğretim burslarından yararlanan 325; *Doğu Türkistan Vakfı* tarafından getirilen ve burs verilen 52 öğrenci yükseköğretim kurumlarımızın lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim görmektedirler.

Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları liselerinden mezun öğrencilerden, kendi imkanları ile ülkemizde eğitimlerini sürdürmek isteyenler için, 1997-1998 yılından itibaren Taşkent (Özbekistan), Bişkek (Kırgızistan), Aşkabat (Türkmenistan), Almatı (Kazakistan), Kazan (Rusya Federasyonu) ve Ulanbator'da (Moğolistan) yapılması uygun görülen *Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı'nın* (YÖS), 1999 yılında Bakü'de (Azerbaycan) 2000 yılında ise, Tiran (Arnavutluk), Üsküp (Makedonya) ve Simferopol'da (Ukrayna) yapılması uygun görülmüştür.

Yabancı uyruklu öğrencilerden kendi mali imkanları ile Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyenlerin YÖS'de başarılı olmaları zorunludur. 1994-1995 eğitim-öğretim yılından itibaren YÖS'de başarılı olan öğrenci sayısı 9.496'dır.

9.1.1 Türkçe öğretimi

Öğrencilere bir yıl Türkiye Türkçesi öğretilmesi ile ilgili görev Kurulumuza verilmiştir. Bu hizmetin yapılması için Ankara Üniversitesi *Türkçe Öğretim Merkezi* (TÖMER), 11 ildeki 15 şubede öğrencilere Türkiye Türkçesi eğitimi vermenin

yanında çeşitli uyum sorunlarının çözülmesinde de yardımcı olmuştur. Ankara Üniversitesi'nin yükünü hafifletmek amacıyla, 1995-1996 eğitim-öğretim yılından itibaren Gazi ve Abant İzzet Baysal Üniversiteleri, 1996-1997 eğitim-öğretim yılından itibaren de Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü tarafından Türkiye Türkçesi eğitimi verilmeye başlanmıştır.

9.1.2 Öğrencilerin başarı durumu

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren gelen öğrencilerin başarı durumları Kurulumuz tarafından takip edilmektedir. Üniversitelerimizden alınan başarı durumlarına ilişkin bilgiler incelendiğinde, iyi bir seçim yapılarak getirilen ülkelerin öğrencilerinin daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu nedenle, seçme ve yerleştirme sınavı yapılan ülkelerde başvuruların çok olmasının sağlanması, diğer ülke ve topluluklarda ise öğrenci seçimlerine daha fazla özen gösterilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

Tablo 9.4'ten görüldüğü gibi, üniversitelerimize yerleştirilen öğrencilerden 9.185'inin çeşitli nedenlerle bursları kesilmiştir. Bursu kesilen öğrencilerin durumları incelendiğinde, devamsız öğrencilerin sayısının çok olduğu görülmektedir. *Ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerine verilen burs miktarının yetersizliği, öğrencilerin eğitimleri dışında işlerle ilgilenmelerine neden olmaktadır.* Ayrıca, Türkiye Türkçesi eğitimine geç gelmeleri, öğrenimlerine yeterli Türkçe öğrenmeden başlamaları, ortaöğretimlerdeki eğitim-öğretimin farklılığı, bazı ders kitaplarının pahalı olması ve kitap bedellerinin yeterli bulunmaması veya geç verilmesi, diğer başarısızlık nedenleri arasında sayılabilir.

Tablo 9.5'ten görüldüğü gibi, 1991-1992 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenim gören öğrencilerden 3.001'i mezun olmuştur. Ön lisans diploması alan öğrencilerden başarılı olanların lisans programlarına dikey geçişleri teşvik edilmektedir. Ayrıca, lisans eğitimlerini ülkemizde tamamlayan öğrencilerden ülkelerince talep edilenler, lisansüstü eğitimlerine devam etmektedirler.

9.1.3 Mezun olan öğrencilerin durumu

Türk Cumhuriyetleri ile Akaraba Topluluklarından gelen öğrenciler, Türkiye'de eğitimlerini tamamladıktan sonra Türkiye ile olan ilişkilerini kesmekte, ülkelerinde iş bulamamakta veya buldukları işi beğenmemektedirler. Bu öğrencilerle ilişkiyi sürdürmek, onların ülkemiz hakkındaki olumlu düşüncelerini geliştirmek, menfi bir fikir içinde bulunanlar var ise, bu yanlış kanaatlerini düzeltmek ve sonuçta ülkemize ve Türk Dünyasına yararlı birey olmalarını sağlamak amacıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı mezun olan öğrencilerin ülkemizle irtibatlarının kesilmemesi amacıyla Başbakanlık Tanıtma Fonu Başkanlığı'na *Mezun Öğrencilerle İlişkilerin Sürdürülmesi Projesi*'ni hazırlamış ve 13.05.1999 tarihli yazımız ile Başbakanlık Tanıtma Fonu Başkanlığı'na göndermiştir.

Ayrıca, ülkemiz yükseköğretim kurumlarından mezun olup, ülkelerine dönen Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan uyruklu öğrencilere yeni yılda verilmek üzere hazırlanan kitap, takvim, ajanda vb. döküman paketlenerek, ilgili ülke Büyükelçiliklerimiz kanalı ile mezun öğrencilere ulaştırılması sağlanmıştır.

Tablo 9.4 Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraha Topluluklarından gelen öğrencilerden bursu kesilenlerin yıllara ve nedenlerine göre dağılımı.

Yıllar	Kontenjan				Öğrenim		Dilkey Geçiş	Yatay Geçiş	Prog. Değ.	Mezun	Bursu Kesilen				
	Verilen		Kullanılan		Gören	Öğrenci #					Devamsız	Disiplin	Kayıt Yaptırmama	Başarısız	Diğer*
	Lise	Ülke	Lise	Ülke											
1992-1993	-	8195	-	6186	484	15	18	691	1912	497	18	1343	194	1738	3790
1993-1994	-	5237	-	3448	613	29	8	460	701	341	9	1363	226	195	2134
1994-1995	-	2204	-	1380	490	2	13	200	135	90	3	415	143	104	755
1995-1996	215	1847	99	1479	842	16	7	156	148	74	6	298	148	62	588
1996-1997	480	1736	390	1523	1093	15	1	86	64	48	6	497	86	119	756
1997-1998	250	1883	236	1674	1439	3	6	34	20	26	2	354	32	37	451
1998-1999	18	1548	18	1433	1263	-	1	6	1	5	1	123	7	51	187
1999-2000		1652		1567	1043	-	21	-	-			511	12	1	524
Toplam	963	24302	743	18690	7267	80	75	1633	2981	1081	45	4904	848	2307	9185

* Kendi isteğiyle kaydını alan, ülkesine geri dönen, YÖS'e giren; Özbekistan tarafından geri çekilen : 1310 kişidir

1999 kontenjanından Tömer gören 735 öğrenciden 297'si öğrenim gören öğrenci toplamına dahildir, 438'i ise öğrenim gören öğrenci toplamına dahil değildir.

Tablo 9.5 1991-1992 ile 1998-1999 (dahil) eğitim-öğretim yılları arasında mezun olan öğrencilerin ülkelere göre dağılımı.

ULKE	ON LISANS	LISANS	YUKSEK LISANS	DOKTORA	TOPLAM
AZERBAYCAN	63	672	8	-	743
KAZAKİSTAN	75	331	15	10	431
TÜRKMENİSTAN	421	347	3	9	780
TACİKİSTAN	1	1	-	-	2
ÖZBEKİSTAN	41	213	24	1	279
KIRGIZİSTAN	63	110	10	2	185
SURİYE	-	2	5	1	8
İRAN	-	1	-	-	1
İRAK-TÜRKMEN	-	1	2	-	3
AFGANİSTAN	41	31	2	-	74
KARAÇAY-ÇERKEZ	-	4	-	-	4
KUMUK	-	2	-	-	2
SAHA(YAKUT)	-	8	-	-	8
ÇUVAŞİSTAN	2	6	-	-	8
İNGUŞETİYA	-	4	-	-	4
DAĞİSTAN	1	-	-	-	1
ALTAY	2	-	-	-	2
HAKAS	2	5	-	-	7
KABARTAY BALKAR	1	5	1	-	7
TATARİSTAN	5	27	-	2	34
BAŞKURDİSTAN	1	19	1	-	21
TUVA	1	5	-	-	6
SAMARA	1	-	-	-	1
ÇEÇEN	5	6	-	-	11
MOĞOLİSTAN	-	19	1	-	20
KAZAK TÜRKÜ	-	3	-	-	3
KIRIM	11	18	-	-	29
AHİSKA	1	14	-	-	15
UYGUR	1	2	6	-	9
ARNAVUTLUK	-	3	1	-	4
SANCAK	31	108	2	-	141
MAKEDONYA	6	16	2	-	24
KOSOVA	1	7	-	-	8
ROMANYA	1	7	-	-	8
BULGARİSTAN	9	42	-	-	51
GAGAVUZ	10	23	1	-	34
BOSNA HERSEK	6	22	5	-	33
GENEL TOPLAM	803	2084	89	25	3001

9.2 Yurtdışında ÖSYM Kılavuzunda Yer Alan Programlarda Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan bilgilere göre ülkemizden bu ülkelere öğrenim gören öğrencilerimizin sayıları, Azerbaycan'da 1.879, Gürcistan'da 368, Kazakistan'da 1.445, Kırgızistan'da 478, Litvanya'da 6, Makedonya'da 23, Moldova'da 73, Özbekistan'da 86, Tacikistan'da 95 ve Türkmenistan'da 120 olmak üzere toplam 4.573'tür.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerin yükseköğretim amacıyla Türk Cumhuriyetlerine gidişlerinin ve karşılaşılacak diploma denkliği sorunlarının disiplin altına alınması gerekliliği düşünüldüğünden, aşağıda belirtilen programların Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı'nın hazırladığı *1999 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*'nda yer alması uygun görülmüştür:

□ AZERBAYCAN

- **A.Hüseynzade Adına Azerbaycan Devlet Medeniyet ve İncenanat Üniversitesi:**
Edebiyat (Senaryo Yazarı), Aktör Sanatı (Oyuncu), Balet Sanatı (Balet), Boyalı Resim Sanatı (Resim), Grafik Sanatı (Grafik Sanatları), Heykeltçilik Sanatı (Heykel), Kültürel ve Eğitim İşleri, Amatör Sanatçılığın Kurulması (Resim), Müzik, Plastik Sanatlar Uzmanı (Plastik Sanatları), Rejisörlük (Sahne Yönetmenliği), Tiyatro Dekor Sanatı (Sahne Tasarımı), Tiyatro Sanatı Bilimi (Tiyatro Tarihi ve Teorisi)
- **Azerbaycan Devlet Diller Enstitüsü:** İngiliz Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Kore Dili ve Edebiyatı
- **M.E.Resultzade Adına Bakü Devlet Üniversitesi:** Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Azerbaycan Dili ve Edebiyatı, Kimya, Biyoloji, Tatbiki Riyaziyyat (Uygulamalı Matematik), Rus Dili ve Edebiyatı, Fizik, Sosyoloji, Matematik
- **N. Tusi Adına Devlet Pedagoji Üniversitesi:** Matematik Öğretmenliği, Fizik Öğretmenliği, Kimya Öğretmenliği, Biyoloji Öğretmenliği
- **Y. Mammadaliyev Adına Nahçıvan Devlet Üniversitesi:** Fizika ve Matematik Fakültesi; Fizik, Fizik ve Astronomi, Matematik, Matematik ve İncenanat, Hımanitar Fakülte; Azerbaycan Dili ve Edebiyatı, Tarih, İbtidai Telim ve Mektebe Kadar Terbiye Fakülte; Eğitim ve Psikoloji, Tıatşünaslık Fakültesi; Biyoloji, Coğrafya, Kimya, Fortopiyano (Piyano), Halk Çalgı Aletleri (Çalgı Eğitimi-Halk Çalgıları), Müzik
- **Azerbaycan Devlet Neft Akademisi:** Asfaltit ve Petrol-Gaz Üretiminin Fiziki Süreçleri, Petrol-Gaz Yataklarının İşletilmesi ve Kullanımı, Petrol-Gaz Kuyularının ve Depolarının Projelendirilmesi, İnşaatı ve İşletilmesi, Petrol-Gaz Kuyularının Açılması, Denizde Petrol ve Gaz Üretim Araçları, Petrol ve Gaz Üretim Makinaları ve Teçhizatı, Petrol ve Doğalgaz Jeolojisi
- **Azerbaycan Teknik Üniversitesi:** Bilgisayar Mühendisliği
- **M.F. Axundov Adına Azerbaycan Pedagoji, Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü:** Rus Dili ve Edebiyatı
- **Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü:** Türk Dünyası İşletme Fakültesi; İşletme

- **N.Nerimanov Adına Azerbaycan Tıp Üniversitesi: Tıp**
- **Azerbaycan Devlet Beden Terbiyesi Enstitüsü: Beden Eğitimi Öğretmenliği**

□ **BULGARİSTAN**

- **Gıda Mühendisliği Enstitüsü: Gıda Mühendisliği**
- **Orman Üniversitesi: Ağaç İşleri Endüstrisi, Ormancılık**
- **Plovdiv Painsu Chlendarski Üniversitesi: Biyoloji, Fizik, İktisat, İşletme, Kimya, Matematik ve Enformatik**
- **Plovdiv Tıp Üniversitesi: Tıp**
- **Sofya St. Kliment Ohridski Üniversitesi: Alman Dili ve Edebiyatı, Biyoloji, Bulgar Dili ve Edebiyatı, Çek Dili ve Edebiyatı, Çin Dili ve Edebiyatı, Fizik, Fransız Dili ve Edebiyatı, Gazetecilik ve Kitle İletişimi, Japon Dili ve Edebiyatı, İktisat, İşletme, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Kimya, Kore Dili ve Edebiyatı, Leh Dili ve Edebiyatı, Matematik ve Enformatik, Rus Dili ve Edebiyatı,**
- **Sofya Teknik Üniversitesi: Elektrik Mühendisliği, Elektronik Mühendisliği ve Teknolojisi, Enerji Mühendisliği ve Makineleri, Makine Mühendisliği**
- **Sofya Tıp Üniversitesi: Tıp**
- **Tarım Enstitüsü: Tarım**
- **Varna Ekonomi Üniversitesi: Enformatik, Finans ve Muhasebe, İktisat, İşletme**
- **Varna Tıp Üniversitesi: Tıp**

□ **GÜRCİSTAN**

- **Kutaisi Teknik Üniversitesi: Yüksek Matematik**
- **Tiflis Devlet Tıp Üniversitesi: Tıp**
- **İvane Cavahişvili Tiflis Devlet Üniversitesi: Matematik, Fizik, Kimya, Psikoloji, Tarih, Alman Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Gürcü Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı**
- **Batum Devlet Üniversitesi: Fizik, Kimya, Matematik, Biyoloji**
- **Gürcistan Devlet Spor Akademisi: Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Kitle Sporları ve Spor Sağlığı (Öğretmenlik, Spor Organizatörlüğü, Program Yapımcılığı), Tüm Spor Alanları ile ilgili Antrenörlük, Tüm Spor Dallarında Uzmanlık**

□ **HIRVATİSTAN**

- **Zagreb Üniversitesi: Grafik Sanatlar**

□ **KAZAKİSTAN**

- **Abay Devlet Üniversitesi: Matematik, Kimya, Fizik, Biyoloji, Coğrafya, Tarih, Rus Dili ve Edebiyatı, Kazak Dili ve Edebiyatı, Kore Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı, Müzik, Resim, Mimarlık ve Plastik Sanatlar**

- **Al-Farabi Devlet Üniversitesi:** Matematik, Uygulamalı Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Coğrafya, Kazakistan Tarihi, Dünya Tarihi, Rus Dili ve Edebiyatı, Kazak Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı, Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı
- **İ. Jansürülov Devlet Üniversitesi:** Matematik, Uygulamalı Matematik, Fizik, Rus Dili ve Edebiyatı, Kazak Dili ve Edebiyatı, Tarih, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı, Müzik
- **Ş. Esenov Devlet Üniversitesi:** Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Coğrafya, Tarih, Rus Dili ve Edebiyatı, Kazak Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı
- **Kurmangazi Devlet Konservatuarı:** Beste (Kompozisyon), Müzik Bilim (Müzikoloji), Orkestra Şefliği Yapma (Orkestra Şefliği), Şarkı Söyleme (Opera-Şan)
- **T.Jurgenov Devlet Tiyatro Sinema Enstitüsü:** Aktörlük Sanatı (Oyuncu), Anıtsal ve Dekor Yapma Sanatı (Sahne Tasarımı), Dekor Uygulamalı Yapma Sanatı (Sahne Tasarımı), Dizayn ve Donanım (Grafik ve İç Mimarlık), Rejisörlük (Sahne Yönetmenliği), Tiyatro ve Dekor Yapma Sanatı (Sahne Tasarımı)

□ KIRGIZİSTAN

- **Celal-Abad Devlet Üniversitesi:** Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Kırgız Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil ve Edebiyatı, Tarih
- **Issık-Göl Devlet Üniversitesi:** Uygulamalı Matematik, (Matematik), Matematik ve Bilgisayar, Fizik ve Astronomi, Coğrafya, Kırgız Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil ve Edebiyatı, Kırgız Dili, Rus Dili ve Edebiyatı, Resim ve Çizim
- **Kırgızistan Devlet Milli Üniversitesi:** Biyoloji, Coğrafya, Dil Bilgisi (Almanca, Fransızca, Kırgız Dili, İngilizce, Rus Dili), Felsefe, Fizik, Kimya, Tarih, Matematik, Uygulamalı Matematik (İnternet),
- **Kırgızistan Devlet Eğitim Üniversitesi:** Matematik ve Uygulamalı Matematik (Matematik-Bilgisayar), Fizik ve Astronomi (Bilgisayar) (Fizik-Bilg.), Kimya/Biyoloji Kimya (Biyoloji), Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı, Tarih, Müzik Öğretimi, Resim ve Çizim
- **Narın Devlet Üniversitesi:** Matematik ve Bilgisayar (Matematik-İnformasyon), Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı
- **Oş Devlet Üniversitesi:** Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Coğrafya, Tarih, Rus Dili ve Edebiyatı, Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Rusça Öğretmenliği, Özbek Dili ve Edebiyatı, Kırgız Dili Öğretmenliği, Müzik Öğretmenliği, Resim ve Çizim
- **Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi:** Alman Dili ve Edebiyatı, Amerikan Dili ve Edebiyatı, Arap Dili ve Edebiyatı, Çin Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı, Filoloji, Filoloji (Kırgız Dili), Filoloji (Rus Dili), Filoloji (Türk Dili) (Türkoloji), İngiliz Dili ve Edebiyatı, Japon Dili ve Edebiyatı, Kırgız Dili ve Edebiyatı, Kore Dili ve Edebiyatı, Lehçeler ve Dil Bilgisi (Dil Bilgisi), Rus Dili ve Edebiyatı-1, Rus Dili ve Edebiyatı-2, Sosyoloji, Tarih
- **Komersiya Enstitüsü:** Türk Dünyası İşletme Fakültesi; İşletme, Uluslararası İlişkiler

- **Kırgızistan Cumhuriyeti Güzel Sanatlar Akademisi:** Sanat Grafiği, Heykeltçilik
- **Kırgız Devlet Sanat Enstitüsü:** Artistlik Sanatı (Sanatçı Eğitimi), Halk Sanatının Organizasyonu ve Sanat Çalışmaları, Yönetmenlik
- **Kırgızistan Devlet Konservatuarı:** Enstrüman Çalgı Eğitimi, Horeografi (Bale) (Koreografi)

□ LİTVANYA

- **Vilnius Gediminas Teknik Üniversitesi:** Çevre Mühendisliği, Elektronik Mühendisliği, Hava Trafik Kontrol, İnşaat Mühendisliği, İşletme Yönetimi, Makine Mühendisliği, Mimarlık, Pilotluk, Uygulamalı Bilgisayar Mühendisliği

□ MACARİSTAN

- **Teknik Üniversite:** Bilgisayar Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Mimarlık
- **Budapeşte Üniversitesi Ekonomi Bilimleri:** İşletme, Uluslararası Ekonomi

□ MAKEDONYA

- **Aziz Kiril ve Metodi Üniversitesi:** Psikoloji Fakültesi, Filoloji Fakültesi, Doğa Bilimleri ve Matematik Fakültesi, Beden Eğitimi Fakültesi (Stip), Drama Sanatları Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Fakültesi
- **Aziz Klement ve Ohri Üniversitesi:** Turizm ve Yemek Hizmetleri Fakültesi (Ohri), Beden Eğitimi Öğretmenliği (Bitola)

□ MALTA

- **Malta Üniversitesi:** Eğitim Fakültesi; İletişim Bölümü, Psikoloji Bölümü, Ekonomi, İşletme ve Muhasebe Fakültesi; Ticaret Bölümü, Ticaret Bölümü (Burslu), Enformasyon Teknolojisi; Bilgi Teknolojisi, Fen Fakültesi; Fen Bölümü, Mühendislik Fakültesi; Elektrik Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Sağlık Bakımı Enstitüsü; Hemşirelik Bilimi Bölümü

□ MOLDOVA

- **Komrat Devlet Üniversitesi:** Matematik, Rus Dili ve Edebiyatı, Ziraat, Zooteknik
- **Moldova Devlet Üniversitesi:** Biyoloji, Fizik, Kimya, Matematik, Uygulamalı Matematik, Yabancı Diller
- **Moldova Teknik Üniversitesi:** Mimarlık, Restorasyon

□ ROMANYA

- **Banat Ziraat Mühendisliği ve Veterinerlik Üniversitesi:** Ziraat Yönetimi Fakültesi, Ziraat ve Veterinerlik Fakültesi
- **Bükreş Üniversitesi:** Beşeri Bilimler, Temel Bilimler
- **Bükreş Ekonomik Araştırmalar Akademisi:** İktisadi Bilimler Fakültesi; İktisat (Almanca), İktisat (Fransızca), İktisat (İngilizce), Finansman, Sigorta, Bankacılık ve Menkul Kıymetler Fakültesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe ve Yönetim Enformatik Fakültesi, Sibernetik, İstatistik ve İş İdaresi Enformatik Fakültesi, Tarım Ekonomisi Fakültesi, Ticaret Fakültesi, Uluslararası Ekonomik İlişkiler Fakültesi
- **Bükreş İnşaat Mühendisliği Teknik Üniversitesi:** Bina İçi Tesis ve Donatım, Çevre Tesis ve Donatımı, Demiryolları Yollar ve Köprüler, Endüstri ve Ziraat Mühendisliği, Hidroteknik Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği (Fransızca), İnşaat Mühendisliği (İngilizce), İş Yönetimi Mühendisliği, Jeodezi, Kentsel Alan, Tesis ve Donatım (Fransızca), Teknolojik Donanım, Uygulamalı Bilimler
- **Bükreş Politeknik Üniversitesi:** Anorganik Maddeler Teknolojisi, Bilgisayar Bilimleri, Biyokimya Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği (Almanca), Elektrik Mühendisliği ve Bilgisayar (İngilizce veya Fransızca), Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği (İngilizce), Elektronik ve Telekomünikasyonda İşletme Yönetimi, Endüstriyel Enformatik, Enerji ve Elektrik Mühendisliğinde İşletme Yönetimi, Gıda Mühendisliği, Kimya Endüstrisinde Kalite Yönetimi Mühendisliği ve İşletmeciliği, Kimya Mühendisliği, Kimya Mühendisliği (İngilizce veya Fransızca), Kimya ve Petrol Kimyası Endüstrisinde Çevre Mühendisliği, Makine Mühendisliği (İngilizce veya Fransızca), Makromoleküller Bileşikler Teknolojisi, Makine İşletme Mühendisliği, Makine İşletme Mühendisliği (Almanca), Oksit Maddeler Bilimi ve Mühendisliği, Organik Maddeler Teknolojisi, Petrol ve Karbon Kimyası, Üretim Sistemleri Yönetimi ve Mühendisliği
- **Cluj-Napoca, Babes Bolyai Üniversitesi:** Alman Filolojisi, Atom Fiziği ve Biyofizik, Fizik (İngilizce), Fransız Filolojisi, İngiliz Filolojisi, Katıhal Fiziği, Tarih, Tarih-Arkeoloji, Tarih-Kütüphanecilik, Tarih-Sanat Tarihi, Tıbbi Fizik, Uygulamalı Modern Diller (Almanca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Rusça)
- **Cluj Teknik Üniversitesi:** Bilgisayar ve Sistem Bilimleri, Elektrik Mühendisliği, Elektronik, İnşaat Mühendisliği (Tesisler, İş Yönetimi Mühendisliği), Makine Konstrüksiyon, Makine Mühendisliği, Malzeme Bilimi, Mechatronic Mühendisliği, Mimarlık
- **Constanta "Ovidius" Üniversitesi:** Biyoloji (Deniz Biyolojisi Dahil), Ekonomi, Filoloji, Fizik, Hidroteknik Yapılar, Kimya, Makine Mühendisliği, Matematik-Enformatik (İngilizce), Petrol-Kimya, Tarih-Arkeoloji, Temel Bilimler
- **Iasi-Alexandru Ioan Cuza Üniversitesi:** Ekonomik Bilimler (Yönetim ve Uluslararası İlişkiler), Fizik, Kimya, Matematik, Tarih ve Filoloji
- **Timisoara "Bati" Üniversitesi:** Beşeri Bilimler, Ekonomi, Temel Bilimler
- **Bükreş Tarım Bilimleri ve Veterinerlik Üniversitesi:** Tarım Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi

9.3 Öğretim Üyeleri

1991 yılından bu yana ülkemiz ile Türk Cumhuriyetleri arasında yoğun bir öğretim üyesi değişimi sürmektedir. Bu değişim ilk yıllarda sadece Türkiye'ye doğru görülüyorsa da, son yıllarda ülkemizden de gittikçe artan sayıda öğretim elemanı bu ülkelerde görev almaktadır. Halen Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde T.C uyruklu 111 bilim adamı görevlendirilmiş bulunmaktadır.

2547.Sayıli Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesine göre, ülkemiz devlet ve vakıf üniversitelerinde sözleşmeli olarak 308 Türk Cumhuriyetleri uyruklu öğretim elemanı çalışmaktadır.

9.4 Yurtdışında Kurulan Ortak Üniversiteler

9.4.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi

Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in buyruğu ile 06.06.1991 tarihinde Kazakistan'ın Türkistan şehrinde kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Türkistan şehrinde *Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi* kurulmasına dair anlaşma, 31 Ekim 1992 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Bu anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 3904 sayılı Kanun'un 4 Mayıs 1993 tarih ve 21571 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması ile Üniversite bugünkü ortak uluslararası üniversite statüsüne kavuşturulmuştur. Üniversitenin kısaltılmış adı *Ahmet Yesevi Üniversitesi*'dir. Akademik, idari ve mali özerkliğe sahip olan üniversitenin Mütevelli Heyet Başkanlığı Ankara'da, eğitim-öğretim ise Kazakistan'dadır.

İki ülke arasında varılan sözleşme ve mutabakat gereği Mütevelli Heyet Başkanı ile Rektör I. Yardımcısı Türkiye Cumhuriyeti tarafından; Mütevelli Heyet Başkan Yardımcısı ile Üniversitenin Rektörü Kazakistan Cumhuriyeti tarafından atanacaktır. 18 Ekim 1993 tarihinde Mütevelli Heyet Başkanlığına Namık Kemal Zeybek, Rektörlüğüne Prof. Dr. Murat Jurinov atanmıştır. 04.05.1999 tarihinden itibaren Rektör Vekili (Rektör I. Yardımcısı) olarak Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı atanmıştır.

Ahmet Yesevi Üniversitesi, eğitim-öğretim faaliyetlerini Kazakistan sınırları içinde pek çoğu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği zamanından kalma ve üç ayrı şehre dağılmış olan yükseköğretim kurumlarında sürdürmektedir. Merkez kampüsü Türkistan şehrinde olup, diğerleri Türkistan'a 30 km uzaklıktaki Kentav şehri ile 270 km uzaklıktaki Çimkent şehrinde yer almaktadır. Bu üç kampüste yer alan fakülteler ile diploma veren bölümlerin isimleri aşağıdadır:

• Türkistan'da Bulunan Fakülteler ve Bölümleri

Hukuk Fakültesi: Hukuk, Uluslararası Hukuk

Ekonomi Fakültesi: Uluslararası Ekonomi, İşletme, Turizm ve Otelcilik, İstatistik, Bilgisayar Programcılığı, Matematik

Tarih-Filoloji Fakültesi: Kazakistan Tarihi, Türk Memleketleri Tarihi, Müzecilik, Sosyoloji, Kazak Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı, Özbek Dili ve Edebiyatı

Şarkiyat Fakültesi: Arap Filolojisi, Doğu Filolojisi (Fars Dili, Çin Dili), İngiliz Filolojisi, İlahiyat-Felsefe

- **Kentav'da Bulunan Fakülte ve Bölümleri**

Tıp Fakültesi: Modern Tıp, Şark Tıbbı

Ekoloji Fakültesi: Ekoloji

Tiyatro Fakültesi: Sinema ve Tiyatro Aktörlüğü

- **Çimkent'te Bulunan Fakülteler ve Bölümleri**

Yaradılış Bilimleri Fakültesi: Fizik, Kimya, Biyoloji, Metroloji

Güzel Sanatlar Fakültesi: Süsleme, Grafik, Tasarım (Dizayn), Ses ve Sahne

Filoloji Fakültesi: Kazak Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı, Tercümanlık (Kazakça-İngilizce, Rusça-İngilizce), Yabancı Diller (İngilizce, Almanca)

Tarih Fakültesi: Dünya Tarihi, Siyasal Bilimler, Sosyoloji, Hukuk

Dışardan (Ekstern) Eğitim Fakültesi: Genel

Üniversitede eğitim-öğretim Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Rusça olmak üzere üç dilde yapılmaktadır. 20 Eylül 1999 tarihi itibarıyla Kazakistanlı 600, Türkiyeli 64, diğer Türk Cumhuriyetleri ile diğer Dünya ülkelerinden gelen 26 olmak üzere toplam 690 akademik personel görev yapmaktadır.

Üniversitenin 1998-1999 ders yılında büyük çoğunluğu Kazakistan Cumhuriyeti'nden olmak üzere Türkiye, Türkmenistan, Özbekistan, Başkurdistan, Çuvaşistan, Tataristan, Karakalpakistan, Dağıstan, Kırgızistan, Çin, Moğolistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden gelen öğrencilerle birlikte toplam 9.430 öğrencisi bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenci sayısı 503'tür.

Üniversitenin çeşitli alanlarında Türk Cumhuriyeti öğrencileri için 1999-2000 ÖSYM Kılavuzu'nda ilan edilmiş olan 172 kontenjana 165 öğrenci yerleştirilmiştir.

Türkiye'den gidecek öğrencilerin seçiminde ÖSYM sınavlarından yararlanılmaktadır. Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından verilen diplomaların, Türkiye'de aynı alan ve seviyede öğretim yapan yükseköğretim kurumlarının diplomalarına (herhangi bir denklik işlemine tabi olmadan) eşdeğerde olduğu ve sahiplerine aynı hakları sağladığı kanunen garanti edilmiştir.

Üniversitede 50'ye yakın diplomaya yönelik 4 yıllık lisans programları mevcut olmakla birlikte Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerinin bunlardan hangilerine ve ne kadarı alınacağı her yıl Üniversitenin Müttevelli Heyeti tarafından belirlenmekte ve ÖSYM'ye bildirilmektedir. Üniversitenin 2000-2001 eğitim-öğretim yılı için belirlenen 4 yıllık lisans programları ve kontenjanları ÖSYM kılavuzunda belirtilmiş olup, bu programlara aynen diğer üniversitelerimiz gibi ÖSYM tarafından merkezi yerleştirme sistemi ile öğrenci yerleştirilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için eğitim-öğretim ücretsizdir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler eğitim-öğretime başlamadan önce bir yıl yabancı dil -(Kazak Türkçesi ve Rusça) ve Temel Türk Kültürü dersleri okumaktadırlar. Bu derslerden başarısız olan öğrencilerin üniversite ile ilişkisi kesilmektedir. Hazırlık sınıfında yurttan kalmak zorunludur.

Üniversitenin üç kampüsündeki kütüphanelerinde 470.000 kitap, içinde 800 kişilik ve 200 kişilik olmak üzere toplam 1.000 kişilik konferans salonu, Türkistan Kampüsü'ndeki öğrencilere hizmet vermek üzere 1997 yılında kız ve erkek öğrenciler için toplam 1.300 yatak kapasiteli öğrenci yurdu, kampüslerde spor salonları, futbol sahaları, basketbol sahaları, jimnastik salonları mevcuttur. Üniversitenin, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü öğrencilerine uygulama oteli olarak hizmet veren 145 yataklı bir tesisi bulunmaktadır.

9.4.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek şehrinde *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi* kurulmasına ilişkin anlaşma İzmir'de, Sayın Cumhurbaşkanımızın huzurunda 30.09.1995 tarihinde imzalanmıştır.

Anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 4144 sayılı Kanun 23.06.1996 tarih ve 22675 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve adigeçen anlaşma 09.07.1996 tarih ve 96/8350 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

17.12.1995 tarihinde Bişkek'te imzalanıp Dışişleri Bakanlığı'nca 13.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'na sevk edilen ve 21.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Tüzüğü*'nün onaylanması, 22.09.1996 tarih ve 22765 sayılı Resmî Gazete'de, Mutabakat Zaptı'nın onaylanması ise 23.09.1996 tarih ve 22766 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Üniversite rektörlüğüne Kırgızistan Hükümetince Karıbek Moldobaev atanmıştır. Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 27.08.1996 tarihli toplantısında Rektör Vekili olarak Prof. Dr. Arif Çağlar atanmıştır.

Mütevelli Heyet Başkanlığı için Başbakanlık eski Müsteşarı ve eski Bakan Ekrem Ceyhun, Heyet Üyelikleri için İçişleri Bakanlığı eski Müsteşarı Durmuş Yalçın, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bener Cordan ve Maliye Bakanlığı Müsteşarı Erdoğan Öner'in atanmaları, Anlaşmanın 5. maddesi ve Tüzüğün 4. maddesi gereğince uygun görülerek 18.09.1997 tarih ve 23144 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümetince kuruluşta görevlendirilen 4 Mütevelli Heyet üyesinden 3'ü asli görevlerinden ayrılmış ve yerlerine atama yapılmadığından Kırgız tarafı halen Kırgızistan Başbakan 1. Yardımcısı Boris Silaev tarafından bir üye ile temsil edilmektedir.

Üniversite Denetleme Kurulu Üyeliklerine ODTÜ Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fuat Erbatur, YÖK Denetleme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Erkan Öngel, YÖK Genel Sekreteri Attila Konaç ve Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Metin Solak'ın atanmaları, 11.03.1998 tarih ve 23283 sayılı Resmî Gazete'de

yayımlanmış olup, YÖK Genel Sekreterliği'nden ayrılan Atilla Konaç'ın Manas Üniversitesi Denetleme Kurulu üyeliği sona ermiştir.

Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümetince Tınıçbek Tabaldiev, Beyşen İmakanoviç İmanakunov, Şeyşen Cusupoviç Cusanbaev ve Uhtumhan Avazovna Abdullaeva Denetleme Kurulu üyeliklerine atanmışlardır.

20.11.1997 tarihinde Fen-Edebiyat Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde toplam 100 öğrenci ile eğitim-öğretime başlayan Üniversitede 1998-99 eğitim-öğretim yılında Kırgızistan'dan 184, Türkiye'den 23, Kazakistan'dan 15, Azerbaycan'dan 5 olmak üzere toplam 227 öğrenci öğrenim görmüştür. 1999-2000 eğitim-öğretim yılında Kırgızistan'dan 458, Türkiye'den 175, Kazakistan'dan 28, Azerbaycan'dan 9, Tacikistan'dan 5 ve Rusya Federasyonundan 2 olmak üzere toplam 677 öğrenci öğrenim görmektedir. 2000-2001 öğretim yılında üniversiteye toplam 600 yeni öğrenci alınacaktır. Üniversitede halen ülkemizden 41 akademik ve 20 idari personel, Kırgızistan'dan 43 akademik ve 107 idari personel hizmet vermektedir.

Üniversiteye bağlı bir tıp fakültesi ve hastanesinin kurulması 24.10.1997 tarihinde imzalanan ek protokolle kararlaştırılmıştır. Söz konusu fakültenin açılabilmesi için YÖK Başkanı Prof. Dr. Kemal Gürüz Başkanlığında, Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Günal Akbay, Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Enver Hasanoğlu, ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Suha Sevik ve Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Süleyman Sağlam'dan oluşan heyet Kırgızistan'a giderek rapor hazırlamışlardır. Üç yılda ve 60 milyon ABD dolarına mal olması beklenen Tıp Fakültesi öğretim binaları ve Üniversite Hastanesine 2000 yılı bütçesinden 20 milyon ABD dolarlık ödenek keskinleşmiştir.

Yeni kurulacak üniversite kampüsü 25 milyon dolara mal olmuştur. Üç yılda tamamlanacak kampüs altyapısının da 2000 yılında başlaması için ödenek ayrılmıştır. Ayrıca, YÖK bünyesindeki matbaa üniversiteye hibe edilmiş ve hukuki işlemler tamamlanmıştır. Matbaa için üniversite kampüsünde yapılmakta olan binanın 2000 yılında tamamlanması ve matbaanın da faaliyete geçmesi öngörülmektedir. Üniversite İletişim Fakültesinin radyosu yayına başlamış, televizyon istasyonu dahil diğer donanımlar 2000 yılında programa alınmıştır. Üniversitenin diğer akademik birimlerinin ve kütüphanesinin araç gereç ve donanımı en son teknolojiye göre sağlanmaktadır.

Üniversitenin öğrenci yurdu ve öğretim elemanı lojman ihtiyacını karşılamak üzere ilk aşama olarak 500 yatak kapasiteli öğrenci yurdu ile 24 lojman dairesi tamamlanarak 2000 yılında hizmete girecektir. Üniversitenin gelişme planında öngörülen büyümesine paralel olarak kampüs alanında gerekli yapıların inşasına devam edilmektedir.

9.5 Vakıf, Şirket, Dernek ve Şahıslar Tarafından Açılan Yükseköğretim Kurumları

Değişik ülkelerde, Türk müteşebbislerince ve çeşitli vakıflarca kurulan üniversite, fakülte ve bölümleri şunlardır:

- **Azerbaycan:** Kafkas Üniversitesi (Çağ Öğretim İşletmeleri A.Ş.), Türk Dünyası İşletme Fakültesi-Bakü (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı), Mehmet Emin Resulzade Adına B.D.Ü. İlahiyat Fakültesi-Bakü (Türkiye Diyanet Vakfı)
- **Kazakistan:** Süleyman Demirel Üniversitesi, Abay Devlet Üniversitesi Türk Dili Bölümü-Almatı (Kazak Türk Liseleri Genel Müdürlüğü), Kızılarda Pedagoji Üniversitesi Türk Dili Bölümü (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı)
- **Kırgızistan:** Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Türkiye Diyanet Vakfı), Türk Dünyası İşletme Siyasal Bilgiler Fakültesi (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı)
- **Türkmenistan:** Uluslararası Türkmen-Türk Üniversitesi (Başkent Eğitim Şirketi), Mahtumkuli Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Türkiye Diyanet Vakfı)
- **Tataristan:** Pedagoji Üniversitesi (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı), Devlet Üniversitesi-Kazan (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı)
- **Afganistan:** Mezar-ı Şerif İlahiyat Fakültesi (Türkiye Diyanet Vakfı)
- **Moğolistan:** Moğol-Türk İnşaat Teknik Yüksekokulu-Ulanbatur (Çağ Öğretim İşletmeleri A.Ş.)
- **Dağıstan:** Derbent İlahiyat Fakültesi (Türkiye Diyanet Vakfı), Derbent Hümaniter Enstitüsü (Hazırlık sınıfı dahil 5 yıl) a) İ.İ.B.F. b) Şarkiyat Fakültesi (Hazırlık+5 yıl) (Çağ Öğretim İşletmeleri A.Ş.)
- **Makedonya:** Yarı Yüksek İslam Enstitüsü (Balkanlar Eğitim ve Kültür Vakfı)

9.6 İşbirliği Anlaşmaları

Araştırma-geliştirme faaliyetleri çerçevesinde, üniversitelerarası ve enstitülerarası işbirliğine gidilmesi, ortak projeler hazırlanması amacıyla Türk üniversiteleri ile Diğer Türk Cumhuriyetleri üniversiteleri arasında 20.02.1989 tarihinden itibaren 117 işbirliği protokolü yapılmıştır.

9.7 Diploma Denkliği

Yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının denklik işlemlerinde uyulacak usul ve esasları belirlemek amacıyla *Yurt Dışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği* 14 Temmuz 1996 tarih ve 22696 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşan Rusya Federasyonu, Türk Cumhuriyetleri ve diğer Bağımsız Devletler ile Balkan ülkelerinde bulunan resmi ve özel üniversitelerde okuyan pek çok Türk öğrencinin diploma denklik işlemleri sürekli sorun yaratmakta olduğundan; konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla yapılan incelemeler neticesinde Temel Fen Bilimleri, Tarih, Sanat Tarihi, Coğrafya, Sosyoloji, Klasik Arkeoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Amerikan Dili ve Edebiyatı, Latin Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı, Hollanda Dili ve Edebiyatı, Leh Dili ve Edebiyatı, İtalyan Dili ve Edebiyatı, İspanyol Dili ve Edebiyatı, Arap Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı, Bulgar Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı, Urdu Dili ve Edebiyatı, Japon Dili ve Edebiyatı, Kore Dili ve Edebiyatı ve Güzel Sanatlar dallarında alınan diplomaların eşdeğerliklerinin tanınmasının mümkün olduğu; diplomaların eşdeğerliği kabul edilen

programların o ülkelerin resmi devlet üniversitelerinde bulunması, özel üniversitelerin diplomalarının değerlendirilmesinin ise ayrıca yapılması gerektiğine Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 05.07.1996 tarihli toplantısında karar verilmiştir.

1997 yılından itibaren ise Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Kazakistan, Hırvatistan, Kırgızistan, Litvanya, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova ve Romanya'daki bazı üniversitelerin programları da Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda yer almaktadır. Kılavuzda yer alan bu üniversitelere ait programlara yerleştirilen öğrencilerin aldıkları diplomalara ilgili mevzuata göre diploma denklik belgesi verilmektedir. Bu üniversitelerin kılavuzda yer almayan diğer programlarından veya bu ülkelerdeki diğer üniversitelere ait programlardan mezun olanların diploma denklik başvuruları reddedilmektedir. Bu ülkelerdeki yükseköğretim programlarına **ÖSYM** tarafından yerleştirilmeyen kişilerin mezun olmaları halinde diploma denklik belgesi verilmemektedir.

T.C. uyruklu öğrencilerden **ÖSYM** Kılavuzu'nda yer alan ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı sonucu ana dili sayılan diller olan ülkeler ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hariç, yurtdışında İngiliz Dili ve Edebiyatı, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı ile Fransızca, İngilizce, Almanca Öğretmenliği, aynı dillerin Mütercim-Tercümanlık programlarına yerleştirilen ve bu programlardan mezun olan öğrencilerin diplomalarının denklikleri, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı'nda (**KPDS**) 100 üzerinden 70 puan ve üzeri not almaları halinde yapılması, bu hususun kılavuzda gösterilmesi Yürütme Kurulu'nun 02.02.1999 tarihli toplantısında karar verilmiştir.

Bölüm 10

Sorunlar ve Öneriler

10.1 Yükseköğretim Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kontenjanların talebin çok altında olması nedeniyle, yurtdışında öğrenim gören öğrencilerin sayısı giderek artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın kayıtlarına göre, kendi imkanlarıyla yurtdışında yükseköğrenim gören 28.955 öğrencinin ülkelere göre dağılımı Tablo 10.1'de verilmiştir. Yurtdışında eğitim gören birçok öğrencinin kayıt yaptırmadığı göz önüne alındığında, gerçek sayının bu rakamın çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Öte yandan, vakıf üniversitelerinin örgün öğretim sistemi içindeki payı halen % 3,9 dolayında olup, bu payın görünür gelecekte % 10'lar düzeyine çıkarılması büyük bir başarı olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle, *Türk yükseköğretiminin geleceğini sadece yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarında aramak gerçekçi bir yaklaşım değildir; ağırlık büyük ölçüde devlet üniversitelerimizin üzerinde olacaktır.*

Tablo 10.1 Yurtdışında yükseköğrenim gören özel öğrencilerin ülkelere göre dağılımı.

Ülke	Öğrenci Sayısı			
	Lisans	Y. Lisans	Doktora	TOPLAM
ABD	2.847	1.792	1.100	5.739
Almanya	6.068	1.534	660	8.262
Arnavutluk	4	—	—	4
Avustralya	59	16	2	77
Avusturya	646	156	38	840
Azerbaycan	1.786	11	82	1.879
Belçika	780	42	10	832
Beyaz Rusya	13	—	—	13
Bosna Hersek	1	—	—	1
Bulgaristan	386	2	15	403
Bangladeş	2	—	—	2
Başkurdistan	107	—	1	108
Cezayir	4	—	—	4
Çin	45	1	—	46
Çuvaşistan	5	—	—	5
Danimarka	105	10	—	115
Dağıstan	93	—	—	93
Ermenistan	1	—	—	1
Fas	9	—	—	9
Filipinler	3	—	—	3
Fransa	2.473	353	12	2.838

Tablo 10.1 (Devam)

Finlandiya	5	4	1	10
Güney Afrika Cum.	11	9	—	20
Gürcistan	367	1	—	368
Hollanda	742	75	5	822
Hindistan	6	—	1	7
İngiltere	1.005	816	66	1.887
İspanya	9	1	—	10
İsrail	14	7	11	32
İsveç	25	4	1	30
İsviçre	222	77	8	307
İtalya	121	35	5	161
Japonya	9	8	8	25
Kanada	53	40	21	114
Kazakistan	1.421	10	14	1.445
Kenya	1	—	—	1
Kırgızistan	473	4	1	478
Kore	5	1	1	7
Kabartay Balkar	86	—	—	86
Libya	11	—	—	11
Litvanya	6	—	—	6
Lübnan	3	—	—	3
Macaristan	26	3	2	31
Makedonya	20	1	2	23
Malezya	27	3	1	31
Mısır	322	2	2	326
Moğolistan	25	—	—	25
Moldova	72	1	—	73
Norveç	5	—	—	5
Özbekistan	85	—	1	86
Pakistan	66	1	—	67
Romanya	19	—	2	21
Rusya Federasyonu	425	8	13	446
Sudan	15	—	—	15
Suriye	38	1	2	41
Senegal	8	—	—	8
Slovakya	2	—	—	2
Suudi Arabistan	24	—	—	24
Tacikistan	95	—	—	95
Tataristan	103	—	1	104
Tayland	1	—	—	1
Tunus	13	3	1	17
Türkmenistan	118	—	2	120
Ukrayna	201	1	4	206
Ürdün	41	—	—	41
Yunanistan	42	1	—	43
TOPLAM	21.825	5.034	2.096	28.955

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (30.11.1999 tarihi itibarıyla)

Yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulması zorunludur. Böyle bir ortamda, ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversiteleri yalnız birbirleri ile değil,

yurtdışındaki üniversitelerle de rekabet etme durumundadırlar. Yükseköğretim sistemimizde sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulabilmesi için iki ön koşul bulunmaktadır. Bunlar,

- Devlet üniversitelerinin, yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarının sahip olduğu idari ve mali yetkilere sahip olması,
- Yükseköğretim kurumlarının kalite düzeylerinin belirlenebilmesi için akademik değerlendirme mekanizmalarının kurulması ve toplumun bu konularda sürekli olarak bilgilendirilmesi.

Yükseköğretim sistemimizde bu tür bir yapıyı oluşturmak amacıyla 1996'da oldukça geniş bir katılımı hazırlanan yasa tasarısı önerisi ile getirilen yeniliklerin ana hatları aşağıda özetlenmiştir:

- Üniversitelerimizin sahip oldukları her türlü fiziki mekan, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü kullanarak ek kaynak yaratmalarının önündeki tüm engeller kaldırılmaktadır.
- Üniversitelerimiz, kaynaklarının gerçek anlamda sahibi kılınmakta, kendilerine tahsis edilen kamu kaynakları ile yarattıkları kaynakları ve öğrencilerden alınacak katkı paylarını birleştirerek faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun yıllık bütçelerini kendilerinin hazırlamalarına imkan tanınmaktadır.
- Üniversitelerimizin faaliyetlerinin kapsam ve niteliğinin gerektirdiği idari yapılanmayı kendilerinin kurmaları öngörülmekte, bu meyanda özel nitelikler gerektiren işlerin görülebilmesi için akademik unvan sahibi olmayan kişilerin rektör yardımcısı düzeyinde istihdam edilebilmelerine ve kadro karşılığı sözleşmeli idari personeli çalıştırmalarına imkan sağlanmaktadır.
- Üniversite yönetim kurullarına, öğretim elemanlarına bilim, araştırma-geliştirme, eğitim-öğretim, mal ve hizmet üretimine katkıları oranında ek ücret ödeme, kadro karşılığı veya giderleri üniversitenin kendi yarattığı kaynaklardan karşılanmak üzere sözleşmeli akademik personel istihdam etme yetkisi verilmektedir.
- Üniversitelerde dekan adaylarının, müdür ve bölüm başkanı gibi akademik yöneticilerin ne şekilde belirleneceği senatolarca çıkarılacak yönetmeliklere bırakılmaktadır.
- Üniversitelerdeki enstitü, yüksekokul, konservatuvar, meslek yüksekokulu ve araştırma uygulama merkezlerinin işleyişleri ile bölümlerin iç yapılarına ilişkin düzenlemelerin yapılması üniversitelere bırakılmaktadır.
- Toplumla üniversite arasında ilişki kurmak, kalitenin yükseltilmesine ilişkin akademik değerlendirmeler yaparak Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerarası Kurul'da alınacak kararlara ve çıkarılacak yönetmeliklere esas teşkil edecek görüş ve önerileri hazırlamak üzere, onu uluslararası düzeyde temayüz etmiş bilim adamı ve beşi üniversite mensubu olmayan, kendi mesleklerindeki başarıları ile toplumda

saygınlık kazanmış kişiden oluşan *Akademik Değerlendirme Kurulu*'nun oluşturulması öngörülmektedir.

- Akademik unvan terfilerinin, Akademik Değerlendirme Kurulu'nun akademik ünvanlı üyelerinin alanlara ve gelişmelere göre yapacakları öneriler üzerine Üniversitelerarası Kurul'un görüşü alınarak Yükseköğretim Kurulu'nca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek evrensel norm ve kriterlere göre, liyakatı öne çıkararak açık, şeffaf ve geniş katılım içeren usul ve esaslarla tamamen üniversitelerce yapılması öngörülmektedir.
- Türk yükseköğretiminde çağın gerektirdiği kalite düzeyi ile genç nüfusumuzun yarattığı toplumsal talebin, diğer bir deyişle, nicelik ve niteliğin bağdaştırılmasının önündeki en büyük darboğaz, kısıtlı mali kaynakların yanında, nitelikli öğretim üyesi açığıdır. Yurtdışında öğretim elemanı ve araştırmacı yetiştirilmesi için harcanan toplam miktar, üniversitelerimizde araştırmaya harcanan toplam miktarla karşılaştırılabilir boyuttadır. Bu nedenle, yurtdışında öğretim elemanı ve araştırmacı yetiştirilmesi programının genişletilerek yürütülmesi, yurtdışında oluşmuş olan bilimsel potansiyelin de bu amaçla seferber edilmesi, kısıtlı kaynakların en etkin biçimde kullanılabilmesi ve kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu ve Türkiye Bilimler Akademisi temsilcileri ile kendi alanlarında temayüz etmiş, eleman yetiştirme konusunda bilgi ve deneyim sahibi bilim adamlarından oluşan *Öğretim Elemanı ve Üst Düzey Araştırmacı Yetiştirme Kurulu* kurulması öngörülmektedir.
- Yükseköğretim, biri kişisel, diğeri ise toplumsal fayda sağlayan, yarı kamusal bir hizmettir. Bu hizmetin bedelinin kamu kaynakları yanında, kısmen de hizmetten yararlananlarca karşılanması, kamu maliyesinin temel ilkesidir. ***Ancak, sosyal adalet ve fırsat eşitliğinin gereği olarak muhtaç olanların korunması da çağdaş devletin temel görevlerindedir.*** Bu nedenlerle, öğrencilerin ödeyeceği katkı paylarının belirlenmesinde Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenen cari maliyetlerin yarısını geçmemek koşuluyla, üniversite yönetim kurulları yetkili kılınmakta ve Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nca (YURTKUR) verilen katkı payları kredisi ile belirlenen katkı payları arasındaki farkın üniversite işletme hesabından geri dönüşlü ve düşük faizli kredi ve karşılıklı veya karşılıksız burs olarak verilmesi öngörülmektedir.
- Her üniversitede kayıtlı öğrencilerin tabii üye olduğu *Öğrenci Birliği* kurulması, birlik başkanı ile yardımcısının, öğretim elemanlarının özlük hakları ve unvan terfileri dışında, oy hakkı ile senatoya ve görüşleri alınmak ve bilgi verilmek üzere katkı paylarının belirleneceği üniversite yönetim kurulu toplantılarına katılmaları öngörülmektedir.
- Kar amacı gütmeyen vakıflara, üniversite kurmanın yanında, bir üniversiteye bağlı olmaksızın, meslek yüksekokulu, yüksekokul, sadece yüksek lisans yaptırmak üzere enstitü ve bunların birden fazlasını içeren vakıf yükseköğretim okulu kurma imkanı sağlanmaktadır.

- Öngörölmüş olan böylesine merkeziyetçilikten uzak bir yükseköğretim sistemi içinde Yükseköğretim Kurulu'nun işlevleri, esas olarak yükseköğretime tahsis edilen kamu kaynaklarını, üniversitelerin önerecekleri yıllık faaliyet programlarına dayalı olarak ve geliştirilecek kriter ve göstergelere göre, açık ve şeffaf sistemlerle üniversiteler arasında dağıtmak ve kaliteyi öne çıkaran akademik değerlendirme yapılmasını sağlamak konularında yoğunlaştırılmaktadır.

Göröldüğü gibi, hazırlanmış olan yasa tasarısı önerisi belirli bir sistematik içermekte ve kendi içinde bir mantık bütünlüğüne dayanmaktadır. Bu nedenle, öneride yer alan bazı hususlarda tek başına yasal düzenlemelere gidilmesi halinde, istenen sonuçları almak mümkün olmayacak, tersine her bakımdan çok daha olumsuz durumlarla karşılaşılacaktır.

53. Hükümet zamanında, Başbakanlığa 20.05.1996 tarihinde sunulan kanun taslağının tasarı olarak TBMM'ne sevki için, Başbakanlık tarafından ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınmış olmasına rağmen, kanun tasarısı haline getirilerek TBMM'ne intikali bugüne kadar mümkün olmamıştır.

Yükseköğretimimizin çağın gereklerine uygun bir yapıya kavuşturulabilmesi için hazırlanan yasa taslağının biran evvel kanunlaşmasında büyük yarar görölmektedir.

10.2 Bütçe Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler

Son yıllarda yükseköğretimde sağlanan olumlu gelişmelere rağmen, sistemin daha iyi ve verimli çalışmasını engelleyen bazı önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunları ana başlıklar halinde şöyle sıralamak mümkündür:

- Üniversite, fakülte, yüksekokul ve öğrenci sayıları her yıl sürekli olarak artmasına karşın, yükseköğretime ayrılan ödeneklerde devamlı azalma görölmektedir. Örneğin, 1993 yılında GSMH'nin % 0,90'ı, bütçenin ise % 4,1'i yükseköğretime ayrılırken, 1999 yılında GSMH'nin % 0,84'ü, bütçenin ise % 2,8'i yükseköğretime ayrılabilmiştir. 2000 Mali Yılı Bütçe Kanununda GSMH'nin % 0,80'i, bütçenin ise % 2,2'si yükseköğretime ayrılmıştır. Göröldüğü üzere, yükseköğretime ayrılan yetersiz kaynaklar sürekli azalmaktadır.
- Üniversitelerin kendilerine verilen görevleri yapabilmesi için akademik ve idari kadroların artırılması gerekmektedir. Bu nedenle, üniversitelere gerek mali konuda gerekse kadro ve personel almında esneklik getirilmesi; ayrıca, yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının, sadece yeni açmış oldukları veya açacakları birimlere değil, tamamının personel ve mali konularda tasarruf tedbirleri dışına çıkarılmasının sağlanması gerekmektedir.
- Başta öğretim üye ve yardımcıları olmak üzere, akademik ve idari personel maaşları, içinde bulunduğumuz hızlı enflasyon ortamında satınalma gücünü büyük ölçüde yitirmiş durumdadır. Diğer kamu kuruluşlarında çalışan emsali personelle karşılaştırıldığında, yükseköğretim kurumlarında çalışan akademik ve idari personelin maaşlarının daha alt seviyede olduğu görölmektedir. Bu nedenle,

akademik ve idari personelin maddi sıkıntılarını bir ölçüde hafifletmek için acil tedbirlerin alınması zorunludur.

Bu sorunların giderilmesi amacıyla Kurulumuzun 2000 Mali Yılı Bütçe Kanununda yer almasını ve diğer mevzuatta değişiklik önerdiği konular şunlardır:

- Üniversite döner sermayelerinde kesinti yapılmasını düzenleyen hükümlerin bütçe metinlerinden çıkartılması,
- Sağlık hizmetleri dahil, üniversitelerdeki döner sermayeler vasıtasıyla verilen her türlü hizmetin bedelinin ilgili üniversitenin yönetim kurulunca tespit edilmesi,
- 2000 Mali Yılı Bütçe Kanununun 47/a maddesindeki "... Ancak, hakimlik ve savcılık mesleklerinde bulunanlar ile bu meslekte sayılan görevlerde olanlar, yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri ..." şeklindeki hükmünün, "*Yükseköğretim kurumlarında akademik kadrolara yapılacak atamalar*" olarak değiştirilmesi,
- Yurtiçinde ve yurtdışında öğretim elemanı yetiştirme uygulamasına devam edilmesi ve bu amaçla yeterli kaynağın kesintiye uğramadan sağlanması,
- Faaliyete geçirilemeyen fakülte ve yüksekokulların faaliyete geçirilmesi için gerekli kaynak temini ile yeterli kaynak ve nitelikli personel sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumları açılmaması, Yükseköğretim Kurulu'nda benimsenmiş bir görüş olup, bu görüşe diğer yetkili mercilerinde iştiraki büyük önem arz etmektedir.
- KİT'ler dahil, muhtelif kamu kuruluşlarına ait olup, üniversiteler tarafından kullanılması uygun görülen gayrimenkullerin bedelsiz olarak üniversitelere devrinin sağlanması için Yüksek Planlama Kurulu'nca gerekli kararın alınması,
- Öğretim üyelerimizin kendilerini alanlarında yenilemek, yeni uygulamaları izlemek, doktora sonrası çalışmalarda bulunmak üzere yurtdışına gönderilmelerinin sağlanması amacıyla, ödenek yokluğu nedeniyle bugüne kadar hiç işletilmeyen 2547 sayılı Kanununun 39. maddesinin işletilmesi,
- Maliye ve Hazine'nin koyduğu kısıtlamalar sonucunda üniversitelere ayrılan ödeneklerin kullanılamaması hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır. Bu itibarla, üniversitelere tahsis edilen ödeneğin kullanılmasına esneklik getirilmesi zaruri görülmektedir.
- Bütçe teklif ve tasarılarının, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında Komisyon üyelerinin muhtelif üniversite bütçelerine eklenmek üzere verdikleri ödenek önergelerindeki miktarların, Yükseköğretim Kurulu bütçesinin transfer tertibine konularak, üniversite ihtiyaçları doğrultusunda yıl içinde Yükseköğretim Kurulu'nca dağıtılmasının sağlanması,
- Yeşil kart uygulaması nedeniyle muhtelif kamu kuruluşlarından alacağı doğan üniversitelerin bu alacaklarının, yine muhtelif kamu kuruluşlarına olan borçlarına mahsup edilmesi,

- Katkı kredisi talebinde bulunan öğrencilerin bu taleplerinin yerine getirilmesine kadar geçen zaman içerisindeki nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla, Kredi ve Yurtlar Kurumu bütçesinden belli bir miktarın, bu öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması için üniversite bütçelerine avans olarak aktarılmasının sağlanması,
- Yükseköğretim kurumlarına tahsis edilen kaynakların yetersizliği nedeniyle gerekli yatırımlar yapılamamaktadır. Bu nedenle, Yap-İşlet-Devret veya Yap-İşlet mevzuatında değişiklik yapılarak üniversitelerin de bu uygulamadan yararlandırılmasının sağlanması,
- 1050 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun 31. ve 35. maddelerinin değiştirilerek yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının bütçelerinin bölümlerinin Personel, Diğer Cari, Yatırım ve Transfer tertibi şeklinde düzenlenmesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde bütçenin Personel, Diğer Cari, Yatırım ve Transfer bölümleri itibarıyla görüşülmesinin sağlanması,
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 56. maddesinin e, f, g maddelerinin aşağıdaki şekilde değiştirilerek;

Yükseköğretim üst kuruluşları, Üniversite, Yüksek Teknoloji Enstitüsü ile fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvar, meslek yüksekokulları ve bunlara bağlı kuruluşlar ile birimler tarafından yapılan bilimsel, teknik inceleme ve araştırma ile yayımların gerektirdiği her türlü giderler ile bunların inşaat makina ve teçhizat ile ilgili yapım ve alımları ve bunların bakım ve onarımlarında, 1050 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun hükümleri ile 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu'nun hükümlerinin uygulanmaması için gerekli yasal düzenlemenin yapılması,

- Bir üniversite bütçesindeki ödenekleri diğer bir üniversite bütçesine aktarmaya, ilgili rektörün görüşü doğrultusunda Yükseköğretim Kurulu'na aktarma yetkisi verilmesi,
- Milli Eğitim Fonu'ndan yükseköğretime pay ayrılması,
- Geliştirme Ödeneğini düzenleyen 2914 sayılı Kanununun 14. Maddesi, 4.4.1998 tarih ve 23307 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4359 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Bu madde hükmüne göre; Maliye Bakanlığınca hazırlanacak ödeme usulü esaslarının Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmesi öngörülmüştür. Ancak, bugüne kadar mezkûr kararnamenin çıkarılması mümkün olamamıştır.
- 1999 Mali yılı Bütçe Kanunu'nun 7. maddesi ile 2000 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 7. maddesine göre, üniversitelerimizin öğrencilerden aldıkları katkı payları, döner sermaye gelirleri, araştırma fon gelirleri, diğer kaynak ve faaliyetlerden elde edilen gelirler ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi fonundan elde edilen gelirlerden kısa vadede harcanamayan kısmının, T.C. Merkez Bankası'ndaki veya muhabiri olan T.C. Ziraat Bankası'ndaki vadesiz hesaplarda toplanması öngörülmüştür. Üniversiteler için nemalandırılması büyük önem taşıyan bu gelirlerin, milli bankalarda vadeli hesaplara yatırılması gerekli görülmektedir.

- 2000 Mali Yılı Genel Bütçe Kanun Tasarısına ekli (K) cetvelinin Fazla Çalışma Ücreti başlıklı (A)/2.a. fıkrasına “Bakanlıkların ve katma bütçeli genel müdürlüklerin merkez teşkilatlarına ait kadrolarda görev yapan şoförler” ibaresinden sonra gelmek üzere, “ile yükseköğretim üst kuruluşlarında çalışan şoförlere” ibaresi eklenmesi öngörülmektedir.
- 1999 Mali Yılı Katma Bütçe Kanunu’nun 10. maddesinde, 15 üniversite ile sınırlandırılan hükmün, tüm üniversiteleri kapsayacak biçimde 2000 Mali Yılı Bütçe Kanun Tasarısının 10. Maddesinde “*Maliye Bakanı, Yükseköğretim Kurulu’nun belirleyeceği üniversitelerin her birinin bütçelerinde yer alan ödenekleri (1), (2) ve (3) ödenek türü itibarıyla, gerektiğinde bir program altında toplamaya ve kullandırmaya; bu konu ile ilgili esas ve usulleri tespit etmeye, sınırlamalar getirmeye yetkilidir.*” şeklinde yer alması gerekirken bu hüküm tamamen kaldırılmıştır. 2000 Mali Yılı Bütçesinde yer almayan bu hükmün bütçe kanununda yer alması gerekmektedir.